

Sanni Saarimäki

**ERILLISYYS, JATKUVUUS JA OMAKSUTTU
IHMISLUONTO**

Alienisti Henry Maudsleyn käsitykset yksilöstä,
yksilönkehityksestä ja siihen vaikuttamisesta, sekä näiden
käsitysten suhde viktoriaanisen älymystön kulttuuriin

Yleisen historian pro gradu-tutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Elokuu 2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Sanni Miina Sylvia Saarimäki	
Työn nimi – Title Erillisyys, jatkuvuus ja omaksuttu ihmisluonto. Alienisti Henry Maudsleyn käsitykset yksilöstä, yksilönkehityksestä ja siihen vaikuttamisesta, sekä näiden käsitysten suhde viktoriaanisen älymystön kulttuuriin	
Oppiaine – Subject Yleinen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Elokuu 2014	Sivumäärä – Number of pages 90
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Koska viktoriaanisella ajalla ihmiset nähtiin suuresti osana yhteisöään ja ihmislajia, taustalla vaikuttavaa käsitystä yksilöstä on tärkeää tutkia. Tutkielmani kohteena ovat brittiläisen alienisti Henry Maudsleyn kirjallisesta tuotannosta nousevat käsitykset yksilöstä, yksilön kehityksestä ja kehitykseen vaikuttamisesta, ja näiden käsitysten suhde ajan älymystön kulttuuriin. Metodologinen lähtökohta on kontekstuaalinen aate- ja intellektuaalihistoria. Lähestyn tutkimuskysymyksiäni intentioiden, motiivien ja keskeisten käsitteiden kautta sekä tutkimalla kirjoitusten suhdetta toisiinsa, ajan yhteiskuntaan ja vallitsevaan kulttuuriin.</p> <p>Maudsleyn mukaan ihmisistä tuli yksilöitä erillisten mielten ja egon kehityksen myötä. Löydettävissä on kolme taustalla vaikuttavaa käsitettä: ideaali, todellinen ja ”tavoiteltava” yksilö. Myös hänen käsityksissään kasvatuksesta on löydettävissä samat käsitteet. Yksilömääritelmään eivät mahtuneet ne ihmiset, joilta Maudsleyn mukaan puuttui tietoisuus. Yksilön elämänkaarta hahmotellessaan Maudsley korosti <i>elämänenergian</i> virtausta ja liikkeen tärkeyttä läpi neljän elämänvaiheen. Hän piti fyysistä harjoittelua ja tarkkaa henkistä ja moraalista ohjaamista välttämättömänä, sillä niiden kautta muodostui ”omaksuttu ihmisluonto”.</p> <p>Varsinkin kehityksen ja kasvatuksen kohdalla nousi esiin Maudsleyn usko perimän merkitykseen ja jatkuvuuteen. Hänen kritiikkinsä ajan älymystön kulttuurin täydellistymispyrkimyksiä kohtaan oli laaja-alaista ja monessa suhteessa hän oli viktoriaanisen ajan älymystön näkemysten kriitikko. Näkemykset tulevaisuudesta olivat optimistisempia hänen varhaisemmassa tuotannossaan, mutta muuttuivat synkemmiksi uran loppua kohden. Pelko degeneraatiosta sai hänet huolestuneeksi tulevasta yksilönkehityksestä.</p>	
Asiasanat – Keywords: aatehistoria, degeneraatio, edistys, elämänkaari, Iso-Britannia, kehitys, tietoisuus, yksilö, viktoriaaninen aika, älymystö.	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kirjasto, JYX-julkaisuarkisto	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1 Kohti käsitystä yksilöstä.....	1
1.2 Tutkimuskysymykset.....	3
1.3 Alkuperäislähteet.....	4
1.4 Käytettävät menetit.....	5
2. Viktoriaaninen älymystö, yksilö ja Maudsley.....	10
2.1 Ajan yhteiskunta ja älymystön kulttuuri.....	10
2.2 Käsitykset yksilöstä ja yksilön kehityksestä.....	13
2.3 Alienisti Henry Maudsley ja hänen uransa.....	17
3. Käsitys yksilöstä Maudsleyn teoksissa ja älymystön kulttuurissa.....	20
3.1 Yksilö: erillinen, fyysinen ja kaukana ideaalistaan.....	20
3.2 Mieli: <i>ego</i> teki yksilöstä <i>yksilön</i>	24
3.3 Yksilö ja ”vähemmän yksilöt”: rotu, luokka, sukupuoli ja älyllinen kehitystaso..	30
4. Maudsley ja kehitys: yksilön kehittyminen linkkinä lajinkehitykseen.....	38
4.1 Yksilönkehitys osana kokonaisuutta: terveyttä, harjoittelua ja elämän energiaa ..	38
4.2 Yksilön elämänvaiheet: elämän energian virtaus lapsuudesta vanhuuteen.....	45
4.3 Henkinen kehitys: kohti automaattista oikean ja väärän erottamista.....	50
5. Maudsley ja yksilön kehitykseen vaikuttaminen.....	57
5.1 Käsitykset kasvatuksesta: perityn ihmisluonnon rinnalle omaksuttu ihmisluonto	57
5.2 Maudsleyn kriittinen äänenpaino: täydellistymishaaveet ja todellisuus.....	65
6. Maudsleyn käsitykset yksilöstä ja yksilön kehityksestä, ja niiden suhde viktoriaanisen älymystön kulttuuriin.....	76
Lähteet.....	84

1. Johdanto

1.1 Kohti käsitystä yksilöstä

Kysymykseen siitä, mikä tai kuka on ihminen, on pyritty eri aikoina vastaamaan kyseisen aikakauden lähtökohdista käsin. Käsitys¹ siitä, mikä on yksilö, ei synny ilman ajatusta siitä, miten ihmistä tulee toisistaan erillisiä ja itsensä tiedostavia olentoja, persoonia. Omat erityispiirteensä pohdintaan tuovat myös moraaliset ihanteet: millainen yksilön olisi oltava ollakseen *hyvä* yksilö ja miten yksilön *kehitystä* tällaiseksi voidaan tukea – jos voidaan? Käsitys ihmisestä ja yksilöstä ei ole yhdentekevää, sillä se miten yksilö käsitetään esimerkiksi tieteessä, taiteessa tai politiikassa saattaa vaikuttaa suoraan tai välillisesti yksittäisiin ihmisiin, yhteisöihin tai jopa koko yhteiskuntaan. Käsitykset saattavat vaihdella eri ihmisten välillä ja sisältää itsessäänkin ristiriitoja ja muutoksia.²

Viktoriaaninen aika jaksona, jolloin luonnontiede mullistui ja evoluutioteoria vaikutti vahvasti tieteenaloihin, on tämän kysymyksen kautta yksi mielenkiintoinen tutkimuskohde ennen kaikkea siksi, että silloin myös käsitys ihmisestä yksilönä koki muutoksia. Brittiläisessä yhteiskunnassa vallitsi 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä ajatus yhteiskunnasta orgaanisena prosessina, jota vahingoittivat sairaudet ja degeneraatio, eli rodun huononeminen sukupolvien ketjussa.³ Uskottiin, että saattoi olla mahdotonta sisällyttää kaikki ihmiset kansakuntaan ilman vakavia seuraamuksia. Englantilaisuus oli eräänlaista kaksoisliikettä, johon sisältyi sekä joidenkin ihmisten ja ajatusten sisällyttämistä osaksi yhteiskuntaa että toisten ulkopuolelle sulkemista⁴ degeneraation pelossa. Erityisesti 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lainsäädäntö oli unelmaa kansallisesta turvasta: halua kiristää valvontaa ja luoda hyvinvointia kansalliselta pohjalta sekä erottaa ja eliminoida

¹ Tässä työssä käytän termejä *käsitys* ja *näkemyks* synonyymeinä, kun tarkoitetaan jonkun mielipidettä tai näkökantaa yksilön ja yksilön kehityksen määrittelyyn.

² Ks. lisää eri aikakausien ja ajattelijoiden ihmiskäsityksistä esim. Pojman 2006.

³ Ks. esim. Haley 1978, 75–76.

⁴ Esim. koko työväenluokkaa ei voinut tuomita roskasakiksi, mutta sitä ei voinut kuitenkaan kokonaisuudessaan hyväksyä käsitykseen ”sopivasta” englantilaisuudesta.

degeneroituneita yksilöitä.⁵ Tutkimukseni lähteekin liikkeelle siitä ajatuksesta, että jos ihmiset nähtiin näin suuresti osana yhteisöään ja ihmislajia, taustalla vaikuttavaa käsitystä yksilöstä on tärkeää tutkia.

Tieto ja ajatukset levisivät viktoriaanisen ajan yhteiskunnassa erityisesti kirjallisessa muodossa ja tätä kirjallista materiaalia kirjoittivat alan asiantuntijat ja sellaisiksi mielivät.⁶ Väitän, että jos haluamme ymmärtää viktoriaanisen ajan ihmisten käsitystä yksilöstä, sitä on lähdettävä tutkimaan jonkun ajan asiantuntijan kautta vertaamalla tämän näkemyksiä jo tutkittuihin näkökulmiin. Yksi tällainen hahmo viktoriaanisessa psykiatriassa oli brittiläinen alienisti⁷ Henry Maudsley (1835–1918). Maudsley ei ollut aikansa ”suuri klassikkoajattelija”, eikä hän ole sitä suuren yleisön muistissa edes oman tieteenalansa eli psykiatrian historiassa, mutta väitän, että hänen käsityksillään ja näkemyksillään oli merkitystä omana aikanaan. Muun muassa Halmesvirta (2012) on todennut, että aatehistorioitsija voi löytää tutkimisen arvoista myös ”pienistä teksteistä”.⁸ Vaikka Maudsleyn voi ajatella lukeutuvan ”pieniin kirjoittajiin”, hänen näkemyksensä kertovat hänen ajattelunsa suhteesta viktoriaanisen ajan älymystön⁹ kulttuuriin, ja sinänsä valottavat myös ajan muiden älymystöön kuuluneiden ajattelua.

Maudsley uskoi, että henkiset sairaudet johtuivat aivojen sairauksista. Tämän vuoksi hän näki olennaisempaa tutkia ihmisen synnynnäisiä alttiuksia ja ruumiissa tapahtuvia muutoksia kuin hulluuden henkisiä oireita. Tämä ajatus näkyi Maudsleyn teoksissa vahvana perinnöllisyyden korostamisena ja degeneraation käsittelemisenä.¹⁰ Maudsleyn ajatuksia onkin aiemmin tutkittu lähinnä degeneraation näkökulmasta¹¹ ja näin ollen tutkimuksen kohteena ovat olleet hänen näkemyksensä ihmislajista. Degeneraatio oli yksi ajan psykiatrian suosituimmista aiheista.¹² Se selittää myös historiantutkimuksen

⁵ Pick 1989, 215. Degeneroituneita olivat esim. anarkistit, rikolliset, prostituoidut, sairaat ja toivottomasti köyhät.

⁶ Ks. lisää esim. Collini 1991, 50–57.

⁷ 1800-luvun puolivälissä Iso-Britanniassa ja USA:ssa psykiatreja kutsuttiin toisinaan *alienisteiksi* tai ”hullujen lääkäreiksi” sekä psykiatriasta käytettiin käsitettä ”psykologinen lääketiede” (engl. psychological medicine). Ks. Esim. Bynum 1994, 193–194. On esitetty, että termi *psykiatria* oli lähes tuntematon käsite Britanniassa vielä 1900-luvun alussa. Ks. esim. Freeman, 2010, 313. Näistä syistä tutkimuksessani käytetään termiä *alienisti* eikä *psykiatri*.

⁸ Halmesvirta 2012, 11–12.

⁹ Tässä työssä olen valinnut englannin kielisen termin *intellectual* suomennokseksi termin *älymystö*. Termin synonyymeina voi käyttää esimerkiksi termejä *intellektuelli*, *sivistyneistö* tai *oppineisto*.

¹⁰ La & Dixon 1968, 159.

¹¹ Ks. esim. Pick 1989, 203–216.

¹² Adriaens & Block 2010, 136–137.

kiinnostuksen tätä teemaa kohtaan. Sen sijaan Maudsleyn käsitykset yksilöistä ja yksilön ”normaalista kehityksestä” ovat jääneet vähemmälle huomiolle.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tässä pro gradu -työssä tutkin, millaisina Henry Maudsleyn käsitykset yksilöstä, yksilönkehityksestä ja kasvatuksesta ilmenivät hänen kirjallisessa tuotannossaan. Lisäksi tutkin, miten nämä käsitykset suhteutuvat viktoriaanisen (1837–1901)¹³ aikakauden älymystön kulttuurin näkemyksiin. Varsinaisia tutkimuskysymyksiäni ovat, miten Maudsley määritteli yksilön, miten hän kuvasi yksilön henkistä ja fyysistä kehitystä ja yksilön kehitysvaiheita syntymästä kuolemaan. Lisäksi pyrin selvittämään, millaisia vaikutuksia hänen mielestään kasvatuksella oli kehitykseen ja millaisena hän näki yksilön ja tämän kehityksen tulevaisuuden. Lopuksi läpi työni pyrin etsimään vastauksia siihen, tapahtuiko Maudsleyn näkemyksissä muutoksia hänen pitkän uransa aikana ja miten nämä näkemykset suhteutuivat aikakauden älymystön kulttuurissa vallitseviin näkemyksiin.

Työni aikarajaus on määriteltävissä Maudsleyn tuotannon mukaan: vuosikymmenet hänen ensimmäisen artikkelinsa julkaisusta vuonna 1860 hänen viimeiseen teokseensa vuoteen 1918¹⁴ asti, kattavat keski- ja jälkiviktoriaanisen sekä kokonaisuudessaan edvardiaanisen ajan ja 1. maailmansodan. Maudsley oli yksi ”viimeisistä viktoriaaneista”, ja hänen kirjallinen ”kukoistuskautensa” sijoittui viktoriaaniselle ajalle.¹⁵ Tästä syystä tutkimukseni painopiste on viktoriaanisessa aikakaudessa ja sen ajatusmaailmassa. Maudsley alkoi saada sijaa psykiatriassa aikana, jolloin englantilaiset ja skottilaiset filosofit olivat kuuluisia maailmalla psykologisista pohdinnoistaan, mutta jolloin sen sijaan brittiläiset alienistit eivät olleet kovinkaan luettuja Britannian ulkopuolella.¹⁶ Näin ollen Maudsleyn uran alku osuu kiinnostavaan vaiheeseen. On

¹³ Aikakausi on saanut nimensä kuningatar Viktorian vallasaolovuosista.

¹⁴ On huomioitava, että sisältönsä puolesta ajallisesti myöhäisin Maudsleyn teos työssäni on julkaistu vuonna 1916.

¹⁵ Ks. lisätietoa esim. Turner 1988, 151–181. Ks. myös Pick 1989, 215, jonka mukaan alienisti Henry Maudsleyn degeneraationäkemys on nähtävä myöhäis-viktoriaanisen ja edvardiaanisen ajan kontekstissa, jossa degeneraation käsitettä hyödynnettiin korostamaan intervention tarpeellisuutta.

¹⁶ Lewis 1951, 269. Ks. myös esim. Pick 1989, 205, jonka mukaan Maudsleystä tuli uransa aikana viktoriaanisen Englannin luetuin ja viitatuin psykiatri Italiassa, Ranskassa ja Saksassa.

myös perusteltua ottaa mukaan Maudsleyn teokset viktoriaanisen ajan päättymisen jälkeenkin, sillä tämä aika sattui eräänlaiseen murrosvaiheeseen: siirryttäessä 1900-luvulle Sigmund Freudin psykoanalyysimenetelmä joudutti psykiatrian kehitystä.¹⁷ Lisäksi ensimmäinen maailmansota osui Maudsleyn viimeisille elinvuosille. Ei myöskään ole järkevää olettaa, että viktoriaanisen ajan kulttuurin piirteet katoaisivat salamannopeasti hallitsijan kuollessa, vaan ne jättivät jälkensä myös tuleviin vuosiin ja erityisesti aikalaisten ajatusmaailmaan.

1.3 Alkuperäislähteet

Maudsleyn uran perustan on sanottu olevan tieteellisessä kirjoittamisessa.¹⁸ Maudsleytä julkaistiin 11 kirjaa, joista yksi postyymisti hänen kuolemansa jälkeen.¹⁹ Näistä kirjoista tässä työssä alkuperäisaineiston muodostavat teokset *The Physiology and Pathology of Mind* (1867), *Body and Mind: An Inquiry into their Connection and Mutual Influence* (1870/1886²⁰), *Responsibility in Mental Disease* (1874/1896²¹), *Body and Will: Being an Essay Concerning Will in its Metaphysical, Physiological and Pathological Aspects* (1884), *Natural Causes & Supernatural Seemings* (1896/1939²²), *Life in Mind & Conduct. Studies of Organic in Human Nature* (1902), *Heredity, Variation and Genius, with Essay on Shakespeare and Address on Medicine* (1908) ja *Organic to Human: Psychological and Sociological* (1916). Näistä kirjoista alkuperäinen versio on käytettävissä vuoden 1896 ja 1916 teoksista, ja lyhennetty uusintapainos vuoden 1896 teoksesta vuodelta 1939, mutta muista kirjoista käytän General Booksin tai Kessinger

¹⁷ Bynum 1994, 195–196.

¹⁸ Turner 1988, 163.

¹⁹ Lista kaikista Maudsleyn julkaistuista kirjoista on löydettävissä esim. Turner 1988, 181.

²⁰ Käytän teoksesta vuoden 1886 painoksen tekstiä ja myös viittaan siihen kyseisellä vuosiluvulla. Käytettävissäni oleva painos ei ollut sisällöllisesti muuttunut vuoden 1870 painoksesta.

²¹ Käytän teoksesta vuoden 1896 painoksen tekstiä ja myös viittaan siihen kyseisellä vuosiluvulla. Käytettävissäni oleva painos ei ollut sisällöllisesti muuttunut vuoden 1874 painoksesta.

²² Käyttämäni teos on lyhennelmä alkuperäisen vuoden 1886 teoksen vuonna 1896 julkaistusta uusintapainoksesta. Käyttämäni lyhennelmä on julkaistu vuonna 1939 osana *Thinker's Library* -nimistä kirjasarjaa, ja viittaan siihen kyseisellä vuosiluvulla. Tämän kirjan lyhennelmä on tehty vuosia Maudsleyn kuoleman jälkeen, mikä pitää ottaa huomioon pohdittaessa kirjan käyttöarvoa – siitä on saatettu jättää pois asioita, jotka olisivat työni kannalta olennaisia.

Publishingin uudelleen²³ painattamia versioita.

Maudsley kirjoitti ahkerasti artikkeleita tieteellisiin aikakauslehtiin²⁴ ja moni kirjoista on alun perin julkaistu esse- tai artikkelimuodossa, mutta muotoiltu kirjaksi hänen omasta toimestaan. Peruste sille, miksi tutkimukseni alkuperäisaineisto koostuu ensisijaisesti Maudsleyn kirjoista, eikä artikkeleista, tulee Turnerilta (1988), jonka mukaan Maudsleyn kirjat referoivat, reflektoivat ja kehittivät eteenpäin samoja teorioita, jotka tämä oli jo esittänyt tieteellisissä artikkeleissaan lähinnä ennen 1870-luvun puoliväliä. Tuon ajanjakson jälkeen hän keskittyi kirjoihin artikkeleiden sijasta.²⁵ Alkuperäislähteiksi valitsemani kirjat ja muutamat artikkelit ovat mukana sisältönsä takia, sillä niistä löytyi eniten materiaalia aiheittani varten. Joitakin teoksia, joissa aiheetta on sivuttu, olen kuitenkin jättänyt ulkopuolelle, koska nämä teokset ovat esimerkiksi muokattuja uusintapainoksia mukaan otetuista.

1.4. Käytettävät metodit

Tutkimukseni metodologinen lähtökohta on kontekstuaalinen aate- ja intellektuaalihistoria.²⁶ Hyrkkäsen (2002) mukaan tekstit ymmärretään joissakin yhteyksissä eli konteksteissa, mutta koska kontekstin määrittelemine on kiinni tutkijan päätelmästä, siihen vetoaminen on vetoamista omaan päättelyyn.²⁷ Kontekstointi on siis eräänlaista kutomista, jossa yhdistyvät tekstin ja kontekstin tulkinta – tässä tutkimuskirjallisuudella ja lähteiden tulkinnalla sen pohjalta on suuri merkitys, lähdekriittisyyttä unohtamatta.²⁸ Henry Maudsleyn ajattelua tutkivana tutkijana määritän ne kontekstit, joissa Maudsleyn ajattelua tutkin. Tämä ei saa kuitenkaan olla

²³ Teokset ovat koneellisesti suoraan kopioituja alkuperäisistä kirjoista. Vaikka kirjoissa on painatustekniikan vuoksi kirjoitusvirheitä, kirjoihin ei ole tehty muutoksia alkuperäisiin verrattuna, joten ne ovat mielestäni hyväksyttäviä alkuperäislähteiksi. Painantatavasta johtuen sivunumerot saattavat olla eriävät alkuperäisiin kirjoihin verrattuna.

²⁴ Esimerkkeinä *British Medical Journal*, *Journal of Mental Science* ja *Mind*.

²⁵ Turner 1988, 163.

²⁶ Metodieni pohja on esim. LaCapran (1983), Hyrkkäsen (2002), Halmesvirran (2012) ja Skinnerin (2002) teoksissa.

²⁷ Hyrkkänen 2002, 19.

²⁸ Hyrkkänen 2002, 202. Merkitysten konteksteista ja kontekstien merkityksestä, ks. esim. Hyrkkänen 2002, 200–227.

sattumanvaraista toimintaa, vaan aineistosta ja tutkimuskirjallisuudesta nousevaa ja niillä perusteltavissa olevaa pohdintaa.

Monimutkaisissa teksteissä on aina useita toistensa kanssa yhteydessä olevia konteksteja, ja yhteydet voivat olla muuttuvia ja ongelmallisia. LaCapran artikkelista on löydettävissä kuusi tutkimukseni kannalta olennaista kontekstia: intentiot, motiivit, yhteiskunta, kulttuuri, korpus ja rakenne.²⁹ Nämä ”elementit” ovat pohjana sille menetelmien joukolle, jonka käsittän kontekstuaalisena aatehistoriana. Lähestyn siis tutkimuskysymyksiäni selvittämällä millaisia intentiota ja motiiveja³⁰ Maudsleyn teksteillä oli, millainen oli niiden suhde ajan yhteiskunnalliseen tasoon ja vallitsevaan kulttuuriin³¹, millainen oli Maudsleyn koko tuotannosta esiin nouseva korpus eli kirjoitusten suhde toisiinsa, ja millaisia kielellisiä rakenteita – kuten keskeisiä käsitteitä³² – teksteistä nousee esiin.

Kontekstoinnissa ei kuitenkaan ole kyse sen tutkimisesta, keneltä Maudsley on saanut vaikutteita. Vaikutteita osoittamalla päästään vasta ongelman eteen, jonka jälkeen on kysyttävä, miten vaikuttaminen oli mahdollista. Tällöin kontekstoinnin kohteeksi nousevat kysymykset, ongelmat tai tehtävänasettelut, ja kysymyksen ja vastauksen voi ymmärtää vasta, kun olemme käsittäneet ne molemmat. Ihmiset omaksuvat vaikutteita huolimatta siitä, kuinka paljon ja mistä ne on saatu, joten sen merkitys, onko jokin itse keksitty vai omaksuttu, on loppujen lopuksi Hyrkkäsen (2002) mielestä pieni: vaikutteiden osoittaminen ei ole vielä selitys, vaan ongelma. Kontekstointi onkin usein vertailevaa tutkimusta eli saman asian katselemista eri kontekstien valossa.³³ On oletettavaa, että viktoriaanisen ajan ihmisenä Maudsley sekä sai että antoi vaikutteita ajan älymystön kulttuuriin, joten vaikutetutkimusta tarvitaan mahdollisesti päästäkseni kiinni varsinaisiin tutkimusongelmiin.

Hyrkkänen erittelee Skinnerin näkemyksiä siitä, miten tekstien merkityksiä voidaan saada esiin. Ensimmäinen näistä ohjeista on, että tulkinnessa on huomioitava millä

²⁹ LaCapra 1983, 36–71.

³⁰ Intentiosta ja motiiveista ja niiden suhteesta tarkoitukseen ja uskomuksiin, ks. esim. Hyrkkänen 2002, 174–199 ja Skinner 2002, 90–102.

³¹ Ks. esim. Hyrkkänen 2002, 57–59.

³² Ks. esim. Hyrkkänen 2002, 111–135.

³³ Hyrkkänen 2002, 208–211. Hyrkkäsen mukaan joskus on hyödyllistä vertailla tutkittavaa asiaa myös sellaiseen kontekstiin, jossa tutkittava asia ei ole ollut, ja josta se ei siis ole voinut saada vaikutteita. Tämä ei sinänsä ole nykyisen tutkimukseni rajauksen kannalta ensisijaista.

tavalla aikakaudessa tai kulttuurissa käytettiin tiettyjä käsitteitä.³⁴ Toinen ohje korostaa uskomusten tunnistamisen ja niiden selitysten merkitystä: on tärkeää selvittää, millainen yhteys kirjoittajan uskomuksilla ja tekstin tarkoituksilla on, sillä ilman uskomuksien tutkimista ei voi selvittää tarkoituksia. Uskomukset taas voidaan saada selville ensimmäistä sääntöä soveltamalla.³⁵ Tällä tavoin käsitteiden merkitys voi avautua, ja sitä kautta voidaan päästä kiinni siihen, mitkä ovat olleet Maudsleyn intentiot ja motiivit tekstien kirjoittamiseen. Tämä edellyttää minun tutkimukseni kohdalla perehtymistä myös viktoriaanisen ajan kulttuuriin Maudsleyn tuotannon lisäksi.

Hyrkkäsen (2002) mukaan ihmisten toimintaa ymmärtääksemme on tutkittava, miten nämä ovat olosuhteensa käsittäneet, joten tutkijan on tiedettävä tutkimansa ajan olosuhteista.³⁶ Käytän ”olosuhteita” yhteisterminä LaCapran käyttämille käsitteille *society*, yhteiskunta, ja *culture*, kulttuuri.³⁷ Hyrkkänen viittaa ajatuksiin, joiden mukaan ”kulttuurin ja yhteiskunnan ymmärtäminen edellyttää toimivan ja ajattelevan ihmisen ymmärtämistä; hän selittää kulttuuria ja yhteiskuntaa ’yhtä paljon’ kuin ne häntä”.³⁸ Määrittellessämme Maudsleyn käsitysten suhdetta ajan älymystön kulttuuriin, on ymmärrettävä, mitä ”olosuhteet” eli tässä tilanteessa älymystö oli. Collinin (1991) mukaan yksilö voidaan luokitella monella tapaa riippuen siitä, mitä osaa hänen elämästään halutaan tarkastella. Monet näistä näkökulmista kuten perhetausta, koulutus ja vaikkapa yksilön seura tai yhteisöt yhdessä muodostavat sen käsitteen, jonka tunnistamme edustavan yksilön sosiaalista asemaa.³⁹ Collinin mukaan viktoriaanisen ajan älymystö ei muodostunut sinänsä perhesiteiden, luokan tai ammatin mukaan, mutta sen edustajat olivat yleensä lähtöisin perinteisistä sivistyneinä pidetyistä ammattikunnista, kuten hallinnon, lain tai kirjallisuuden edustajista.⁴⁰ Collinia mukailien käytän älymystöä toimintaan ja identiteettiin viittavana käsitteenä enemmän kuin ammattiin tai uskomuksiin viittavana. Collini kirjoittaa:

”In this sense, most complex literate societies have their intellectuals,

³⁴ Hyrkkänen 2002, 178–179.

³⁵ Hyrkkänen 2002, 183.

³⁶ Hyrkkänen 2002, 57.

³⁷ Ks. lisää näistä LaCapra 1983, 41–55.

³⁸ Hyrkkänen 2002, 58.

³⁹ Collini 1991, 27–28.

⁴⁰ Collini 1991, 15–17. Collinin mukaan älymystö muuttui kuitenkin jakautuneemmaksi ja hajaantuneemmaksi vuosisadan loppua kohden.

who are marked out by their involvement in the business of articulating reflections on human activities and exercising some kind of cultural authority acknowledged by the attentions of the wider society.”⁴¹

Viimeaikaisessa brittiläisessä aatehistoriassa on korostettu älymystön älyllisen kulttuurin merkitystä. Tekstit eivät kuitenkaan jääneet yleensä tämän kansankerrostuman etuoikeudeksi, vaan tavalla tai toisella ne levisivät myös muiden yhteiskuntaluokkien keskuuteen. Esimerkkinä Halmesvirta (2012) mainitsee degeneraation ajatuksen, joka ”kiehtoi mieliä sosialisteista konservatiiveihin, tosin eri äänenpainoin ja poliittisin tarkoituksin”. Tällöin on intentioiden ja motiivien lisäksi paljastettava, mikä on se käyttötarkoitus, mihin jollain avaintermillä on pyritty – onko kyseessä pyrkimys tieteelliseen perusteluun vai flirttailu vakuuttavilta kuulostavien uutuuksien kanssa.⁴² Postlethwaiten (1984) mukaan viktoriaanisessa yhteiskunnassa sekä humanisti että kovien tieteiden harjoittajat puhuivat samaa tieteen kieltä ja kommentoivat toistensa ajatuksia yli tiederajojen.⁴³ Koska Maudsleyn tekstien kohdeyleisönä ovat olleet lääketieteen ja lähitieteiden harjoittajat, mutta todennäköisesti myös ajan humanistit, tämä ”kulttuuri”, johon Maudsleyn tekstejä peilataan, painottuu erityisesti psykologiaan, lääketieteeseen, politiikkaan ja filosofiaan, mutta myös ajan yhteiskuntaan yleensä. Tärkeimpiä käsitteitä työssäni ovat *yksilö* ja *yksilönkehitys* ja *kehittäminen*. Kehittymisen ja kehittämisen päämäärät ovat myös tärkeä pohdinnan aihe, ja siksi käsitteiksi tarvitaan myös *edistys* ja *täydellistyminen*. Niihin olennaisesti liittyvät *kasvatus*, *koulutus* ja *yksilön suhde yhteiskuntaan*. Näiden käsitteiden kautta hahmottuu myös tämän työni rakenne.⁴⁴

Ajan käsityksiä yksilön kehityksestä ja kasvatuksesta on tutkittu erityisesti kehitysvaiheiden kautta kuvaamalla ajan yksilön ja yhteisöjen elämää, kuten Nelsonin (2007) perhesuhteita tai Thompsonin (1982) edvardiaanista lapsuutta käsittelevissä teoksissa. Davidhoff (2011) taas on kirjoittanut *case study* -tyyppisen artikkelin iän ja

⁴¹ ”Tässä merkityksessä useimmilla monimutkaisilla lukutaitoisilla yhteiskunnilla on oma älymystönsä, jotka erottaa muista heidän työnsä ihmisten toiminnan reflektoimisen parissa ja heidän jonkinlainen kulttuurinen auktoriteettiasemansa, jonka laajempi yleisö on huomioinut.” Collini 1991, 28.

⁴² Halmesvirta 2012, 16.

⁴³ Postlethwaite 1984, xi. Ks. myös Guy 1998, 6.

⁴⁴ Luvussa kaksi taustoitaa viktoriaanisen ajan yhteiskuntaa, älymystöä ja Maudsleyn uraa ja elämää. Kolmannessa luvussa teemana on yksilön määrittely, neljännessä yksilön kehityksen ja kehittymisen määrittely ja viidennessä kehityksen päämäärät ja kehitykseen vaikuttaminen kasvatuksen ja koulutuksen kautta.

sukupuolen vaikutuksesta viktoriaanisessa kulttuurissa. Oppenheim (1991) on koonnut mittavan teoksen mielensairauksista viktoriaanisessa Englannissa ja käsitellyt esim. miten eri-ikäisiin ja eri elämänvaiheissa oleviin ”heikkohermoisiin” suhtauduttiin. Ihmisen kehitystä on voinut lähteä tutkimaan myös ajan filosofian kautta: Postlethwaite (1984) pohti teoksessaan esimerkiksi yhteiskuntaan vaikuttaneiden ajattelijoiden ideoita yksilön ja yhteiskunnan suhteesta, ja tämä lähestymistapa onkin lähempänä sitä, mihin pyrin tutkimuksessani.

2. Viktoriaaninen älymystö, yksilö ja Maudsley

2.1 Ajan yhteiskunta ja älymystön kulttuuri

Ymmärtääksemme, millaisia Henry Maudsleyn käsitykset olivat, on tärkeää luoda katsaus olosuhteisiin, missä hän eli ja minkä kanssa hän – halusi tai ei – oli vuorovaikutuksessa. Viktoriaaninen aika jaetaan yleensä kolmeen osaan⁴⁵: ensimmäiset kaksikymmentä⁴⁶ vuotta oli eräänlaista stressin ja jännityksen aikakautta, jonka jälkeen keskiviktoriaanisella⁴⁷ ajalla nautittiin kukoistuksesta ja vakaudesta, kun taas viimeiset kolme vuosikymmentä myöhäviktoriaanista⁴⁸ aikaa merkitsivät muutosta. Iso-Britannia oli taloudellisesti vauraimmillaan 1850- ja 1860-luvuilla⁴⁹, vaikka koko 1800-luku voidaan nähdä taloudellisesti menestyksekkäänä. Väkiluku kasvoi nopeasti koko vuosisadan maastamuutosta huolimatta ja maasta tuli myös ensimmäinen urbanisoitunut yhteiskunta. Vuosisadan loppua kohden väestönkasvu alkoi osoittaa hidastumisen merkkejä, mikä näkyi keskimääräisen lapsiluvun pienenemisenä erityisesti ylä- ja keskiluokan keskuudessa.⁵⁰ Britannian ylivoimainen asema taloudessa heikkeni hiljalleen siirryttäessä seuraavalle vuosisadalle, ja vaikka kansainvälinen kauppa kasvoi, uudenlainen kilpailuasetelma muiden maiden kanssa lietsoi pelkoa, sotamielialaa ja muukalaisvastaisuutta varsinkin edvardiaanisella ajalla (1901–10). Tästä huolimatta britit olivat Maudsleyn viimeisinä elinvuosina yhä keskimäärin muita eurooppalaisia rikkaampia, maan talous jatkoi kasvuaan ja heillä oli suurin siirtomaaimperiumi.⁵¹

Ajan yhteiskunta oli jaettavissa karkeasti kolmeen osaan.⁵² Eliitin eli *aristokratian ja muun säätyläistön* valta oli vahvaa koko viktoriaanisen ajan ja perustui maanomistukseen.⁵³ *Keskiluokka* koostui porvareista, joiden ylläpitämä aristokratiaa

⁴⁵ Harrison 1991, 143.

⁴⁶ Ks. lisätietoa tästä aikakaudesta esim. Harrison 1989.

⁴⁷ Ks. lisätietoa tästä aikakaudesta esim. Best 1979.

⁴⁸ Ks. lisätietoa tästä aikakaudesta esim. Harrison 1991.

⁴⁹ Ks. lisätietoa aikakauden taloudellisesta kukoistuksesta, esim. Best 1979, 19–23.

⁵⁰ Harrison 1991, 13–15. Ks. myös Jellison 2010, 115–120, jonka mukaan tämä lisäsi mahdollisuuksia kouluttaa syntyneet lapset pidemmälle.

⁵¹ Ks. Esim. Ahonen, 172–176.

⁵² Ks. Lisätietoja luokkajaosta: eliitistä esim. Best 1979, 260–268 tai Harrison 1991, 29–48, keskiluokasta, Harrison 1991, 49–67 ja työväenluokasta, Harrison 1991, 67–92.

⁵³ Harrison 1991, 29–30.

jäljittelevä elämäntyyli näkyi taloudellisten, uskonnollisten ja kulttuuristen instituutioiden kautta. Vähitellen se alkoi käyttää myös suoraa poliittista valtaa.⁵⁴ Keskiluokan naiset ja lapset olivat harvoin työelämässä.⁵⁵ *Työväestö* oli Britannian kasvavin väestönosa. Heille nuorena aloitettu työnteko oli ainoa mahdollisuus pysyä kiinni jonkinlaisessa elintasossa, vaikkakin köyhyydestä johtuvien yhteiskunnallisten haittojen vähentämiseksi kehitettiin esimerkiksi valtion järjestämä massakoulutus 1870-luvulla.⁵⁶ Työväestön eläkkeet olivat harvinaisia, joten vanhuus merkitsi sekä voimien että elintason heikkenemistä.⁵⁷

Laskevat kuolleisuusluvut tuottivat eliniän nousemisen myötä nousevia sairauslukuja, mutta ihmiset eivät olleet passiivisia sairauksien tai huonon terveyden suhteen, vaan he pyrkivät löytämään itsehoitokeinoja ja ammattilaisten apua.⁵⁸ Myöhäisviktorianaisen ajan ihmistä, ja erityisesti työväenluokan edustajaa, ahdistivat talouteen, sosiaaliseen asemaan, terveyteen, onnettomuuksiin, vanhuuteen ja kuolemaan liittyvät tulevaisuuden uhkakuvat.⁵⁹

Älymystön keskuudessa keskustelua herättivät sekä väestön lisääntyminen että taloudellinen kasvu, ja niiden mahdolliset seuraamukset ihmisen ja ympäristön kannalta. Nämä seikat vaikuttivat käsityksiin perheestä ja asenteisiin elämää ja kuolemaa kohtaan.⁶⁰ Yhteiskunnassa vaikuttivat lähes kiistattomina pidetyt ajatukset malthusilaisuudesta⁶¹ yhdistettynä poliittiseen ekonomiaan ja filosofiseen radikalismiin. Taloudellisen liberalismiin ihanne kannusti individualismiin, kilpailuun, itse tekemiseen sekä yksityisyrittäjyyteen ja –omaisuuteen. Kilpailuun perustuvaa kapitalismia oikeutettiin Charles Darwinin teorialla vahvimpien selviämisestä. Tieteen uskottiin tarjoavan jatkuvan edistyksen mahdollisuudet.⁶² Edvardiaanisella ajalla listaan lisättiin myös yksilön tehokkuus erityisesti taloudessa, mutta korostettiin myös ”positiivista vapautta” eli yhtäläisiä mahdollisuuksia ja haluttiin sovittaa individualismin ja

⁵⁴ Harrison 1991, 49–50. Näiden kahden luokan välillä oli olemassa silta esim. avioliittojen kautta.

⁵⁵ Jellison 2010, 115–120.

⁵⁶ Harrison 1991, 67–68.

⁵⁷ Harrison 1991, 74.

⁵⁸ Worboys 2010, 62.

⁵⁹ Harrison 1991, 131.

⁶⁰ Ford 1992, 18–20.

⁶¹ Thomas Malthusin ajatuksen mukaan ihmislailla on taipumus lisääntyä eksponentiaalisesti, mutta koska ruoantuotanto kasvaa vain lineaarisesti, ihmiskunta jatkaa lisääntymistä, kunnes ravinnontuotannon rajat tulevat vastaan, ja väestönkasvu pysähtyy. Lisää aiheesta, ks. esim. Malthus 1798.

⁶² Harrison 1991, 95–97.

sosiaalisen oikeudenmukaisuuden välistä kuilua.⁶³ Teknologian kehitys näkyi yhteiskunnallisessa keskustelussa, ja 1800-luvun lopulla oli muotia kirjoittaa tieteen ja teknologian tuomista tulevaisuuden sosiaalisista ja taloudellisista mahdollisuuksista, joissa heijastuivat kuluttaminen, lisääntynyt vapaa-aika ja urbanisaatio.⁶⁴

Uskonnon asema oli vahva ja siihen liittyvät velvollisuudet olivat monen viktoriaanisen ihmisen arkipäivää.⁶⁵ Useat mullistukset tieteessä ja yhteiskunnassa ravistelivat käsityksiä läpi viktoriaanisen ajan. Niiden vaikutus näkyi vuosisadan viimeisillä kymmenillä älymystön skeptisismillä ja uskonnon kyseenalaistamisen nousussa.⁶⁶ Yhteiskunta sekularisoitui viimeistään edvardiaaniselalla ajalla, mutta uskonnolla oli edelleen merkitystä maallistuneissakin muodoissaan.⁶⁷

Lainsäädännön kehittäminen ja köyhienhoitolaki lisäsivät tarvetta kerätä tietoa väestöstä ja sen muutoksista 1840-luvulta alkaen – ihmiselämän kaari alkoi näin ollen tulla esiin myös tilastojen valossa.⁶⁸ Vaikka yhteiskunnan taloudellinen liikkuvuus lisääntyi ja pohja uskolle sosiaaliseen edistykseen luotiin, mahdollisuudet henkilökohtaisesti parempaan elämään olivat silti heikommalla kuin mitä aikalaiset olivat valmiita myöntämään.⁶⁹ Esimerkiksi naisten taloudellinen asema 1850–1880-luvuilla oli yhä miehiä alhaisempi parantuneista koulutusmahdollisuuksista huolimatta.⁷⁰ Kuitenkin naisten oikeuksia lisättiin myöhäsviktoriaaniselta ajalta alkaen. Tutkimustiedon karttuessa ymmärrettiin myös selvemmin lasten tarvitsevan erityistä huolenpitoa.⁷¹

Kun viktoriaanisen ajan ihmiset puhuivat yleisesti edistyksestä⁷², he tarkoittivat kehitystä, joka sisälsi taloudellisen kasvun ja materiaalisen hyvinvoinnin lisääntymisen lisäksi yleensä myös moraalisen edistyksen sekä rodun ja sivilisaation edistykseellisen

⁶³ Rose 1986, 18–19, 117.

⁶⁴ Ford 1992, 28–33.

⁶⁵ Harrison 1991, 100–101, 119. Tämä perustuu paljolti Harrisonin (1991) näkemyksiin myöhäsviktoriaanisen ajan uskonnollisuudesta, mutta hän käsitteli myös laajemmin myös uskonnollisuuden muutoksia koko viktoriaanisella ajalla. Ks. lisätietoa uskonnollisuudesta erityisesti keski-viktoriaanisella ajalla, esim. Best 1979, 190–218.

⁶⁶ Harrison 1991, 120–121. Uskonnollisia käsityksiä ravistelivat 1840–50-luvuilla geologit, 1860-luvulla biologit ja antropologit (kuten C. Darwin), 1870-luvulla keskustelu järjestä ja uskonnosta, ja 1880-luvulla keskustelu ateistiksi tunnustautuneen pääsystä edustajaksi Alahuoneeseen.

⁶⁷ Rose 1986, 1–4.

⁶⁸ McCord 1991, 196–197.

⁶⁹ McCord 1991, 332–333.

⁷⁰ McCord 1991, 338–339.

⁷¹ McCord 1991, 452–456.

⁷² Harrisonin (1991) kirjassa käytetään termiä *progress*: suomennettuna termi on kehitystä, joka sisältää oletuksen edistyksestä ja eteenpäinmenosta.

kehittymisen.⁷³ Tällainen edistysusko ei kuitenkaan ollut särötöntä. Väestönkasvusta johtuva köyhien määrän kasvu, vuosisadan lopulla teollistuville maille menetetty taloudellinen monopoliasema, sekä vuoden 1873–96 suuri lama olivat ensimmäiset syyt, jotka saivat myöhäisviktorianaisen ajan ihmiset epäilemään jatkuisiko rajoittamaton kasvu ja edistys sittenkään ikuisesti.⁷⁴

2.2 Käsitteet yksilöstä ja yksilön kehityksestä

Kuten johdannossa toin esiin, Maudsley tarkasteli yksilöä ennen kaikkea lajinsa kautta, joten ihmisen paikka luonnossa on oivallinen aloituskohta määriteltäessä sitä, mitä *yksilö* tarkoitti viktorianaisen älymyönteisen kulttuurissa. Evoluutioajattelu ei tarkoittanut välttämättä uskonnon hylkäämistä, mutta uusi materialistinen psykologia opetti, että ihminen tulisi ottamaan paikkansa eläinmaailmassa.⁷⁵ Tieteensaavutukset ja Darwinin evoluutioteoria ”nostivat” ihmisen osaksi luontoa – kylläkin sen huipulle – ja vaikuttivat käsitykseen ihmisen roolista luomakunnassa. Geologin ja tieteenharjoittajan Robert Chambersin (1802–1871) ja frenologian⁷⁶ edelläkävijän George Comben (1788–1858) fysiikkaa ja fysiologiaa yhdistelevän teorian mukaan koko maailmankaikkeus toimi samojen kausaalisten lakien alaisena, oli sitten kyse aurinkokunnasta tai vaikkapa sikiönkehityksestä.⁷⁷ Ihminen osana luontoa nähtiin luonnonlakien alaisena ja positivistisen näkemyksen mukaan ihmisen käytös, kehitys ja moraalisuus toimivat niiden mukaan.⁷⁸ Alettiin uskoa, että yksilöitä voitaisiin empiiristen menetelmien avulla tarkastella suurempien kokonaisuuksien osana.⁷⁹ Eräiden ajan merkittävien ajattelijoiden, kuten filosofi ja taloustieteilijä John Stuart Millin (1806–1873), mukaan ihmisen tietoisuus perustui kokemuksille, joiden yhteyksistä moraaliset ja älylliset

⁷³ Harrison 1991, 21–22.

⁷⁴ Harrison 1991, 16–20. Yhdeksi syyksi monopoliaseman menetykseen on esitetty brittiläisen keskiluokan omaksumia aristokraattisia arvoja ja elämäntyyliä, jotka siirtyivät seuraaville sukupolville yleisen klassisen tieteen ja teknologian vastaisen koulutuksen kautta.

⁷⁵ Postlethwaite 1984, xi–xix.

⁷⁶ Frenologian mukaan ihmisen luonne ja ominaisuudet olivat pääteltävissä tämän kallonmuodoista. Frenologisen järjestyksen kehittäjänä pidetään Franz Joseph Gallia (1758–1828). Ks. esim. Postlethwaite 1984, 59.

⁷⁷ Postlethwaite 1984, 18.

⁷⁸ Haley 1978, 83.

⁷⁹ Postlethwaite 1984, 51–52.

ominaisuudet muodostuivat.⁸⁰

Gilbert (2010) kuvaa muutosta aikakauden näkemyksissä fyysisen ruumiin suhteesta terveyteen ja sairauteen. Vuosisadan alussa ruumiin nähtiin olevan terve, kun se oli tasapainossa. Ajatusta kuvasi taloudellisen “polttoaineen” määrä: energiaa piti saada, mutta ilman ruuansulatuksen ylikuormittamista. Ravinnon tasapaino olikin tärkeä ohje sairauksien hoidossa. Viimeistään 1860-luvulla malli alkoi kuitenkin korostaa ruumiin perimmäistä epäterveyttä, ja siitä itsessään tuli vaarallinen. Epäterve ja kuolemaa luova tekijä piti saada poistumaan nopeasti ennen kuin se leviäisi eteenpäin. Sairaus oli eliminoitava myös yhteiskunnasta lainsäädännöllä.⁸¹

Hau (2010) esittää, että 1800-luvun aikana muun muassa luokkakehitys, sukupuoliroolien muutokset ja populaarikulttuurin nousu vaikuttivat ihmisten käsityksiin itsestään, ja näiden sosiaalisten identiteettien mukana muuttuivat myös käsitykset ideaalista ruumiista, ihmisen fyysisyydestä. Tästä huolimatta viktoriaanisen ajan älymystön keskuudessa ei ollut vain yhtä yleisesti hyväksyttyä normia vaikkapa ruumiin kauneudesta.⁸² Ajatus siitä, että luonnossa ilmenevä todellisuus olisi vain enemmän tai vähemmän epätäydellinen heijastuma ideaalista, oli peräisin antiikin ajoilta, mutta käsitys näkyi edelleen aikakauden ihmiskäsityksessä – ajateltiin, että oli olemassa universaali näkemys ideaalista yksilöstä, johon tuli pyrkiä.⁸³ Viimeistään 1860-lukuun mennessä ideaalin yksilön ajateltiin käsittävän seuraavat kuvaukset: ideaali oli mies, englantilainen, imperialistinen, kurinalainen ja aktiivinen eli brittiläisen filosofi, sosiologi ja biologi Herbert Spencerin (1820–1903)⁸⁴ näkemyksen mukainen ”menestyvän valtion hyvä eläin”.⁸⁵

Näkemys ideaalista yksilöstä ja siitä, miten sellaisia voitaisiin tehdä, johtaa mielestäni väistämättä siihen, että aikalaisten on pohdittava yksilön ja yhteiskunnan suhdetta. Guy (1998) jakaa viktoriaanisen ajan älymystön näkemykset yhteiskunnan ja yksilön suhteesta kolmeen eri suuntaukseen. Utilitarismin mukaan jokaisella yksilöllä oli yhtäläinen halu maksimoida oma hyvinvointinsa ja lopulta enemmistön hyvinvointi

⁸⁰ Postlethwaite 1984, 29.

⁸¹ Gilbert 2010, 128–129.

⁸² Hau 2010, 149–150.

⁸³ Ks. esim. Hau 2010, 150–151.

⁸⁴ Spencer tutki evoluutiota ja kehitti teoriaa sosiaali-darvinismista. Hän julkaisi aihetta käsitelleen artikkelinsa *Developmental Hypothesis* ennen Darwinin Lajien syntyä. Ks. lisätietoa, esim. Young 1990 ja Wee 2002.

⁸⁵ Gilbert 2010, 130.

johtaisi kaikkien hyvinvointiin. Kaksi muuta näkökulmaa olivat yhteisön vertaaminen organismiin, ja vuosisadan lopulla jalansijaa saanut sosialismi.⁸⁶ Moni ajan sosiologi vertasi ihmisyhteisöä organismiin, jolla oli omat sairauden hetkensä, jotka vaativat välitöntä puuttumista joko valtion tai vapaaehtoistoimijoiden taholta. Tämä ajattelusuunta rohkaisi kehittämään ”sosiaalidarvinismin” käsitteen.⁸⁷

Goldman (2005) tiivistää sosiaalidarvinismia kannattaneen Herbert Spencerin näkemykset tämän teosten valossa: Koska sosiaalinen ja orgaaninen kokonaisuus olivat toisiinsa verrattavia asioita, Spencer ajoi synteettistä filosofiaa, jossa hän yhdisti biologian, psykologian, sosiologian ja moraaliteoriat evoluution viitekehykseen. Luomistarinan sijasta hän vannoi lamarcialaisen evoluutioteorian nimeen ja uskoi, että väestönkasvun luoma paine oli sosiaalisen edistyksen lähde.⁸⁸ Lamarcialainen teoria elämän aikana hankittujen ominaisuuksien periytyvyydestä oli yleisesti hyväksytty tieteessä. Spencerin mukaan ihmiskunta kirjaimellisesti oppisi edellisen sukupolven virheistä ja kehittyisi parempaan egoismista altruistiseksi ja militarismista teollistuneeksi.⁸⁹ Spencerin mielestä luonto piti huolta kehityksestä, eli vaikka se vaati kärsimystä, tarvetta valtion tukemalle koululaitokselle ei olisi ollut.⁹⁰ Jos yhteiskuntaa ja yksilöä verrattiin näin vahvasti toisiinsa ja elämän aikana hankituilla ominaisuuksilla oli vaikutuksensa jälkipolviin, on syytä kysyä, miten yksilön kehityksen nähtiin tapahtuvan.

Frenologia eli oppi siitä, että ihmisen kallonmuodosta oli pääteltävissä hänen sisäinen luonteensa, oli yksi positivistisen psykologian anneista.⁹¹ Alienistit olivat kiinnostuneita suuntauksesta erityisesti 1820–30-luvuilla.⁹² Frenologia ei rajoittunut pelkkään ihmisen fysiologiaan eli perimään, vaan jokaisen mieli nähtiin ainutkertaisena yhdistelmänä taipumuksia, tunteita ja kykyjä, joihin myös olosuhteet ja tilanteet vaikuttivat.⁹³ Moni frenologi, kuten George Combe, näki ihmisen olevan kehitykseen

⁸⁶ Guy 1998, 11–26.

⁸⁷ Goldman 2005, 92.

⁸⁸ Goldman 2005, 104–105.

⁸⁹ Young 1990, 154–155.

⁹⁰ Young 1990, 150.

⁹¹ Postlethwaite 1984, 59. Ks. myös Worboys 2010, 82–83: Frenologiassa aivojen ajateltiin olevan yhdistelmä lokalisoituneita osia, jotka muodostivat omat älylliset, emotionaaliset ja luonteen piirteensä yksilölle ja joiden koolla ja muodolla oli vaikutus yksilön ajatuksiin ja tunteisiin.

⁹² Worboys 2010, 82–83.

⁹³ Postlethwaite 1984, 151.

kykenevä.⁹⁴ Frenologian kuoleman myötä alienistien huomio kiinnittyi aivojen sijasta hermostoon. Spencerin ja kumppaneiden teoriaa mukaillen katsottiin, että primitiivisistä ajatuksista ja impulsiivisesta käytöksestä siirryttiin kehityksen kautta korkeammalle tasolle mentaalisisä, emotionaalisisä ja moraalisisä kontrollissa. Ajattelusuunnan mukaan esimerkiksi hulluuden syynä olivat refleksit, alempitasoiset toiminnot, jotka hallitsivat hullujen käytöstä ja ajattelua, kun taas terveillä länsimaisilla oli itsekontrollia.⁹⁵

Skottilaisen valistuksen filosofien⁹⁶ mukaan edistys ei noussut ihmisluonnon täydellistymisestä vaan yksilön panostuksesta omiin päämääriinsä ja kehittymiseensä paremmaksi ihmiseksi. Tätä ryhmä kutsui päämäärien heterogeenisyydeksi, ja sen myötä he näkivät yhteiskunnan asteittain kehittyvän eteenpäin. He pitivät kehitystä hyödyllisenä ja satunnaiset takapakit kuuluivat asiaan.⁹⁷ Kristittyjen sosialistien liike korosti massakoulutuksen merkitystä.⁹⁸ Sosiaalidarvinismin kannattajille, kuten Herbert Spencerille, taas taistelun merkitys edistyksessä oli suuri ja he näkivät vahvimman selviämässä myös moraalisen ulottuvuuden, mitä Darwin ei ollut siihen lisännyt. He katsoivat, että taisteluissa menestyivät yksilöt, luokat, kansakunnat ja rodut, jotka olivat muita ylempänä.⁹⁹

Viktoriaaninen kulttuuri tarkasteli maailmaa ihannoimalla vastuullisuutta, luokkaharmoniaa ja koulutusta. Monet ajattelivat niiden takaavan ihmiskunnan tasaisen kehityksen kohti kukoistusta ja rauhaa. Koulutus nähtiin usein avaimena myös yksilön täydellistymiseen.¹⁰⁰ Ajatus pohjautui muun muassa George Comben näkemyksille siitä, kuinka yksilö voisi ennakkoinnilla ja itsekurilla kehittää itsenäisyyttänsä – koulutus ja kasvatus olivat keino saada ihmisten piilevä potentiaali käyttöön.¹⁰¹ Koulutuksen kehitys vuosisadan ensimmäisen puoliskon aikana oli huimaa, ja tämä oli yhtenä tekijänä luomassa yhteiskunnan rauhallisuutta väestönkasvusta, urbanisoitumisesta ja taloudellisesta ja sosiaalisesta muutoksesta huolimatta. Koulutusta pidettiin erityisesti 1830–50-luvulla tärkeimpänä keinona sosiaalisen edistyksen takaamiseksi: se oli

⁹⁴ Postlethwaite 1984, 81–82.

⁹⁵ Worboys 2010, 82–83.

⁹⁶ Mm. David Hume, Adam Smith, Hugh Blair ja Dugald Stewart.

⁹⁷ Culler 1985, 22.

⁹⁸ Norman 1990, 160–161. Ks. lisätietoa kristityistä sosialisteista Norman 1990, 158–169.

⁹⁹ Goldman 2005, 106–108.

¹⁰⁰ Harrison 1990, 16.

¹⁰¹ Harrison 1990, 20–21.

moraalisen regeneraation tuoja ja tästä syystä mukana oli uskonnollinen elementti. McCordin (1991) mukaan koulutus kyllä edisti monia yhteiskunnallisia asioita, mutta ei yltänyt suurimpien toiveiden tasolle.¹⁰²

2.3 Alienisti Henry Maudsley ja hänen uransa

Ymmärtääksemme paremmin Maudsleyn ajatusten merkitystä, on sivuttava ajan yhteiskunnan ja älymystön maailmankuvan lisäksi tieteen ja psykiatrian kehityksen suuntia, mutta myös hänen omaa hänen uransa sen parissa. Maudsleyn yli kahdeksankymmenvuotisen elämän aikana psykiatria – muun lääketieteen ohella – kehittyi valtavasti ja siitä tuli ensimmäisiä lääketieteen erityisaloja.¹⁰³ Psykiatrian ammattilaisten eli alienistien yhteisöt alkoivat saada valtaa 1820–30-luvulla, kun Iso-Britanniassa, Saksassa, Ranskassa ja USA:ssa perustettiin useita alan yhdistyksiä, aikakauslehtiä ja asyyleitä.¹⁰⁴ On esitetty, että 1800-luvun aikana tapahtui kahden lääketieteellisen alan muutos. Vuosisadan alussa hermolääkärit – tulevaisuuden neurologit – hoitivat hermoston toiminnallisia sairauksia, kun taas alienistit tutkivat näiden kyseisten sairauksien taustalla olevaa orgaanista, elimellistä taustaa. Vuosisadan lopulla roolit olivat kääntyneet pääläilleen: alienistien ensisijaiseksi tehtäväksi oli tullut mielisairauksien hoitaminen heidän hyväksytyään kyseisten sairauksien mentaalisen luonteen, kun taas neurologit olivat kiinnostuneet sairauksien orgaanisesta pohjasta.¹⁰⁵ Siirryttäessä 1900-luvulle Sigmund Freudin psykoanalyysimenetelmä joudutti psykiatrian kehitystä ja sen siirtymistä myös asyyleiden ulkopuolelle.¹⁰⁶

Maudsleyn elämästä ja urasta on kirjoitettu vain jonkin verran¹⁰⁷, eikä hän kirjoittanut juurikaan siitä itse.¹⁰⁸ Hän opiskeli nuorena Lontoon yliopistossa

¹⁰² McCord 1991, 236–239.

¹⁰³ Bynum 1994, 193–194.

¹⁰⁴ Asyylit erosivat sairaaloista siinä, että ne keskittyivät erityisesti mielen sairauksien hoitoon. Keskeisinä hoitomuotoina kokeiltiin erilaisia terapioiden ja uutuuksia, kuten hypnoosia ja suggestiota, ja rauhallisen sijainnin uskottiin olevan hyväksi potilaille. Ks. esim. Bynum 1994, 193–196.

¹⁰⁵ Bynum 1985, 99.

¹⁰⁶ Bynum 1994, 193–196.

¹⁰⁷ Maudsleyn uraa on käsitellyt esimerkiksi Lewis (1951) Maudsley-luennossaan sekä hänen merkitystään kriminologialle Scott (1956). Myöhemmistä Maudsleytä tutkineista kirjoittajista on hyvä mainita tämän uraa ja elämää valottava Turner (1988), degeneraatioajatuksia tutkiva Pick (1989) ja seksuaalikäsityksiä käsittelevä Gilbert (1980).

¹⁰⁸ Ks. esim. Pick 1989, 205. Ks. myös Maudsleyn 1912 kirjoittama autobiografia (Maudsley 1988).

lääketiedettä saavuttaen useita palkintoja – häntä pidettiin lahjakkaana, vaikkakin itsepäisenä henkilönä. Opiskeluiden jälkeen hän työskenteli muutamissa asyyleissä lääketieteen assistenttina ja myöhemmin johtajana.¹⁰⁹ Hän meni naimisiin kuuluisan alienistin John Conollyn (1794–1866) tyttären kanssa, mutta lapsia heillä ei ollut.¹¹⁰ Maudsley alkoi panostaa tieteelliseen kirjoittamiseen 1850–60-lukujen vaihteessa¹¹¹ ja sai ensimmäisen julkaisunsa¹¹² vuonna 1860 *Journal of Mental Scienceen* (JMS). Toimiessaan kyseisen lehden päätoimittajana 1862–78 hän sai sekä näkyvyyttä omalle tieteelliselle toiminnalleen että myös kritiikkiä. Lehden linjavalinnat hänen päätoimittajuutensa aikana olivat todennäköisesti yksi syy välirikoon Medico-Psychological Association (MPA) -seuran kanssa, jonka toiminnassa hän oli ollut aktiivisesti mukana. Myöhemmin urallaan hän keskittyi filosofian julkaisuun *Mind*-lehteen JMS:n sijasta. Filosofian lisäksi hän toi tuotannossaan esiin myös intohimonsa kirjallisuuteen.¹¹³ Yksityishenkilönä häntä on kuvattu epäystävälliseksi ja syrjäänvetäytyväksi ja tästä syystä epäsuosituksi. Vähäisten sosiaalisten tai perheeseen liittyvien velvollisuuksien vuoksi hän pystyi omistautumaan työllensä päätoimittajana ja myöhemmin oikeuslääketieteen professorina University Collegessa.¹¹⁴ Hän myös lahjoitti suuren summan sittemmin hänen nimeään kantaneen yliopistollisen psykiatrian klinikan perustamiseen.¹¹⁵

Pickin (1989) mukaan Maudsleyn räikeä elitismi ja pessimistinen suhtautuminen massojen demokratiaan johtuivat hänen näkemyksestään yhteiskunnan orgaanisesta degeneraatiosta.¹¹⁶ Maudsley oli darvinisti, joka uskoi tieteen lopulta avaavan mielen ja ruumiin evoluution salat. Hänelle ihmisruumis oli kuin sukupuu, jossa ikä, historia ja terveys voitiin nähdä poikkileikkauksena. Menneet kokemukset kulkivat läpi sukupolvien ja ilmenivät ruumiissa tiedostamattomasti lopulta saavuttaen hermoston.¹¹⁷ Gilbert (1980) esitti Maudsleyn olleen lääketieteellinen materialisti, jolle mieli ja ruumis olivat läheisesti yhtä: henkiset sairaudet johtuivat fyysisestä viasta aivoissa ja hermostossa. Harmonia, joka esiintyi luonnossa, esiintyi Maudsleyn mielestä myös

¹⁰⁹ Turner 1988, 153–155; Pick 1989, 206.

¹¹⁰ Pick 1989, 206.

¹¹¹ Turner 1988, 155.

¹¹² Kyseessä on *The Correlation of Mental and Physical Forces*, Maudsley 1860.

¹¹³ Turner 1988, 155–163. Maudsley jätti seuran lopullisesti vuonna 1890.

¹¹⁴ Gilbert 1980, 271–272.

¹¹⁵ Pick 1989, 206. Sairaala avattiin vuonna 1915.

¹¹⁶ Pick 1989, 203.

¹¹⁷ Pick 1989, 206–207.

ihmisruumiissa.¹¹⁸ Adriaens ja de Block (2010) esittävät, että evoluutioteoria vaikutti kaikkeen Maudsleyn teorioissa, mutta erityisesti näkemykseen, että hulluus tuo esiin esi-isien vaikutuksen, jolle hullut eivät voineet muuta kuin antaa periksi. Maudsley ei siis vain väittänyt, että hulluus oli perinnöllistä ja kohtalonomaista, vaan että se myös paheni sukupolvien myötä.¹¹⁹

¹¹⁸ Gilbert 1980, 271.

¹¹⁹ Adriaens & Block 2010, 136–139. Heidän mukaansa tämänkaltaisella ajattelulla oli pitkät jäljet, sillä vaikka esimerkiksi psykoanalyttikko Sigmund Freud myöhemmin kyseenalaisti degeneraation käsitteen merkityksen, hänen ajatuksissaan oli hulluuden evolutionistista pohjaa etsiessä silti paljon samaa kuin Maudsleyn kaltaisilla degeneraatioteoreetikoilla

3. Käsitys yksilöstä Maudsleyn teoksissa ja älymystön kulttuurissa

3.1 Yksilö: erillinen, fyysinen ja kaukana ideaalistaan

Kolmannessa luvussa pureudun siihen, mitä Henry Maudsley tarkoitti käsitteellä yksilö, *individual*, ja miten se suhteutui hänen aikalaistensa näkemyksiin. Vaikka Maudsley monessa yhteydessä käsitteli ihmisistä osana ihmislajia, hänen teksteistään on selkeästi tulkittavissa, että hän näki ihmiset toisistaan erillisinä olentoina, eikä kyseenalaistanut näiden yksilöllisyyttä. Tämä käy esiin esimerkiksi seuraavasta lainauksesta, jossa hän pohti mielikuvituksen voimaa:

”When two persons who have been witnesses of the same transaction swear to inconsistent or contradictory accounts of it, as not seldom happens, it is not usually that either of them is saying willfully that which is not, but it is that each was so strongly biased by his wishes, interests, fears, or feelings as to see only that which was agreeable to them, or, in remembering the circumstances, to call effectively to mind only so much suited with them.”¹²⁰

Jos Maudsley ei olisi ajatellut yksilöitä toisistaan erillisinä, hän ei olisi myöskään voinut tunnustaa yksilöiden sisäisen maailman erillisyyttä, eli jokaisen omaa mielenmaisemansa toiveineen, tunteineen ja kiinnostuksenkohteineen. Maudsleyn mukaan mielensisällöt tekivät esimerkiksi muistoista yksilöllisiä juuri kyseiselle henkilölle. Hän ymmärsi myös sen, etteivät kaikki ajatelleet samalla tapaa samoista asioista.

Hän kirjoitti siitä, kuinka variaatio oli tärkeää erityisesti lajinkehityksen näkökulmasta, mutta väitän, että variaatio käsitteenä voidaan nähdä myös yhtenä merkinä yksilöllisyyden tunnustamisesta. Hän kertoi jakavansa näkemyksen, jonka mukaan kaikella orgaanisella elämällä on tapana hajautua erilaisiin variaatioihin, joista

¹²⁰ “Kun kaksi henkilöä, jotka ovat todistaneet saman tapahtuman, esittävät siitä yhteen sopimattoman tai vastakkaisen kuvauksen, kuten usein tapahtuu, ei ole usein niin, että toinen olisi sanonut tahallaan jotain, mikä ei pidä paikkaansa, vaan, että hän oli niin vahvasti omien toiveidensa, intressiensä, pelkojensa tai tunteidensa ohjaama, että hän näki vain sen, mikä oli yhteensopivaa niiden kanssa, tai, olosuhteet muistaen, palautti mieleensä vain niin paljon, mikä sopi niihin.” Maudsley 1939, 36. Suom. kirjoittajan oma.

osa selviää, ja muokkaa lajia edelleen, kun taas osa katoaa elinkelvottomina. Tapahtuu siis lajin sisäistä erilaistumista. Hän piti teemaa esillä kirjoituksissaan ja osoitti lukijoilleen, että näemme näitä variaatioita kaikkialla elävässä luonnossa.¹²¹

Orgaanisessa luonnossa oli Maudsleyn mielestä havaittavissa painetta tulla monimutkaisemmaksi ja erikoisemmaksi. Hän kuvasi, että tämä taipumus on näkynyt läpi aikojen variaatioiden syntymisen puuskina, suurena määränä siemenien, nuppujen ja alkioiden variaatioita. Lisäksi se näkyi ihmisen mielikuvituksen tuottamissa haluissa joko hyödyttöminä, unohtuvina ja katoavina tai sitten hedelmällisinä ja uutta luovina ideoina. Maudsley ajatteli, että tämä luonnon taipumus luoda variaatioita oli hänen elinhetkenään mahdollisesti pisteessä, jossa alemmat eläinlajit eivät enää kehittyneet eteenpäin. Kehityksen virtaus oli hänen mielestään rajoittunut ihmisen edistykseen, koska ihmisen dominoiva valta-asema oli tehnyt ympäristön vihamielisiksi alemmille lajeille. Hän totesikin, että ihminen on ehkä viimeinen kulminaatio planeettamme orgaanisessa kehityksessä.¹²² Tulkitsen tämän niin, että hän asetti ihmisen lajina eliökunnan huipulle, mikä ei toki ole poikkeuksellista viktoriaanisen ajan kulttuurissa. Hän nosti esiin kuitenkin, että ihmislajin kohdalla yhdenmukaistuvat ympäristöolosuhteet voisivat pienentää variaatioiden määrää ja yhdenmukaistaa ihmislajin edustajia fyysisesti keskenään.¹²³

Maudsleyllä oli vastaus siihen, miten variaatio syntyi: avainsana oli perimä. Vuoden 1908 teoksensa hän aloitti kirjoittamalla, että ihmisyksilö on tullut sellaiseksi kuin on koska on perinyt muotonsa, piirteensä ja ominaisuutensa esi-isiensä ”varastosta”. Kotkat eivät synnytä kyyhkysiä, hän muistutti. Maudsley korosti, ettei kukaan huolimatta tavoitteistaan, haluistaan, päätöksistään, menestyksistään tai vahingoistaan voi välttää perimän tuomaa kohtaloa. Niiden fyysisten ja mentaalisten ominaisuuksien lisäksi, jotka yksilö perii suoraan vanhemmiltaan näkyvästi, yksilön perimässä on piirteitä, jotka ovat ehkä olleet näkymättömiä sukupolvien ajan. Siksi jokaisella on omat ominaispiirteensä, jotka tekevät yksilön pohjimmiltaan omaksi itsekseen, eivät keneksikään muuksi, huolimatta siitä määrästä, mitä muita yksilöitä on ja tulee olemaan. Hän huomautti, että orgaanisen luonnon muotoutuminen on enemmän kuin sekoitus aineita, sillä kun kemialliset aineosat yhdistyvät, ne muodostavat ominaisuuksia, joita kummallakaan

¹²¹ Maudsley 1884b, 137.

¹²² Maudsley 1908, 6-7.

¹²³ Maudsley 1884, 146.

alkuperäisellä ainesosalla ei ollut ennen yhdistymistään. Tämä on Maudsleyn kuvauksen mukaan vitaali eli elinvoimainen liitto, jonka muodostavat monimutkaiset ja lukuisat rakenneosat eli kaksi yksilöä ja heidän perimänsä varasto. Tämän liiton alku on peräisin kaukaa, elämän alkujuurilta, ja siksi ei ole olemassa kaksia samanlaisia kasvoja, ääntä tai askellustapaa.¹²⁴

Voidaan todeta, että Maudsley näki ihmisyksilöt toisistaan erillisinä. Tämä erilaistuminen tapahtui evoluution myötä johtaen yleensä siihen, että *erillisyyden* lisäksi variaatiot olivat jollain tapaa keskenään *erilaisia*, vaikkakin samaa lajia. Erillisyys tai erilaisuus ei kuitenkaan vielä riitä kuvaamaan Maudsleyn määritelmää siitä, mikä oli ihmisyksilö. Tutkittaessa sitä, mitä yksilö käsitteenä tarkoitti Maudsleylle, on tärkeää määritellä, mikä oli hänelle se ”normi” siitä, millainen yksilön tulisi olla täyttääkseen ”yksilönä olemisen minimivaatimukset”.

Esitän, että tarvitaan kaksi käsitettä kuvaamaan yksilöä Maudsleyn ajattelussa: *ideaali* yksilö ja *todellinen* yksilö. Vaikka Maudsley itse käyttää näitä käsitteitä vähän, ne vaikuttavat olevan kuitenkin hänen ajattelunsa taustalla. Ideaali yksilö oli kuva, jota ihmiset pitivät suuntaviivanansa ja johon he pyrkivät, mutta todellisuus, se mitä yksilö todella oli, oli usein kaukana ideaalista. Maudsley kritisoi ajatusta tai toivetta, jonka mukaan ihmisyksilöt voisivat päästä ideaaliin. Toisaalta hänen teksteistään tulee ilmi, että ihmisen ajatuksissa vallitseva idealismin ja todellisuuden ristiriita – ”sota”, kuten Maudsley kutsui sitä eräässä yhteydessä – pitää ihmisen jatkuvassa levottomuuden tilassa. Jos yksilö voisi saavuttaa ideaalinsa, hän voisi nauttia täydellisestä onnesta ja totuudesta, mutta tämä ihannetilaa ei voi toteutua. Toisaalta, jos ihmisellä ei olisi mielessään ideaaliansa, hän voisi elää rauhassa ilman tuollaista täydellisyyden tavoitetta, muttei ehkä etenisi mihinkään. Ihminen on levoton juuri siitä syystä, ettei voi saavuttaa ideaalia, muttei voi sivuuttaakaan sitä.¹²⁵ Palaan tähän ajatukseen uudelleen, kun luvussa 4 käsittelen tarkemmin, mikä oli Maudsleyn mielestä tällaisen ristiriidan luoman liikkeen merkitys yksilön kehityksessä.

Maudsley myönsi, ettei kumpaankaan, ideaaliin tai todelliseen, saa panostaa liikaa, kuten käy ilmi seuraavasta lainauksesta:

”Everywhere an inconsiderate and exclusive pursuit of the ideal would be

¹²⁴ Maudsley 1908, 1-4.

¹²⁵ Maudsley 1902, 31.

the annulment of the real, an entire absorption in the real the extinction of the ideal.”¹²⁶

Väitän, etteivät nämä kaksi käsitettä riitä selventämään Maudsleyn yksilökäsitystä täysin, vaan tarvitaan vielä kolmas käsite. Vaikka Maudsley ei suoraan sitä kirjoitakaan, hänellä vaikuttaa olevan mielipiteitä siitä, millainen olisi ”tavoiteltava” yksilö – sellainen, mikä on todellisen ja ideaalin välissä, ja joka olisi yksilön saavutettavissa. Tässä Maudsleyn ajattelu osuu lähelle hänen aikalaistensa ajattelua siitä, millainen merkitys kohtuudellisuudella ja terveydellä on.

Haleyn (1978) mukaan terveys oli uskontoa, politiikkaa, yhteiskunnan edistystä ja darvinismia puhuttavampi aihe viktoriaanisen ajan yhteiskunnassa. Mielen ja ruumiin terveyden nähtiin olevan yhteydessä, ja kasvatuksessa painotettiin fyysistä harjoittelua. Kokonaisvaltainen terveys oli tärkeä käsite ihmisen kehitystä tarkasteltaessa.¹²⁷ Maudsleyn teksteissä korostuu tasapainon eli kohtuuden vaatimus, mikä pätee niin ihmisyyhteisöön kuin yksilöönkin. Hän kuvasi elämää äärimmäisyyksien keskiarvoksi: ihminen itse on kykenemätön havaitsemaan joitain maailmassa vallitsevia äärimmäisyyksiä, kuten erittäin matalia tai korkeita ääniä ja liian kylmiä tai kuumia olosuhteita silloin, kun ne menevät tietyn rajan yli¹²⁸. Kohtuuden merkitystä hän tähdensi esimerkiksi sillä, että liian paljon tai liian vähän ruokaa on yhtäläillä vaarallista ihmiselle. Vaikeus havaita äärimmäisyyksiä johtaa ihmisen harhaan, sillä ihmisen logiikka, mitä hän tässä tilanteessa piti vääränä, vaatii yksilöä tavoittelemaan äärimmäisyyksiä, vaikka esimerkiksi kohtuudella passion toteuttaminen olisi hyve.¹²⁹

Kohtuuden vaatimus näyttää koskeneen erityisesti yksilöä fyysisesti, mikä heijastelee jo aiemmin tutkimuskirjallisuudessa¹³⁰ todettua Maudsleyn materialistista ajattelua. Hän korosti yksinkertaisen hyvän ruumiillisen terveyden olosuhteiden olevan kunnollinen fyysinen harjoittelu¹³¹, yksinkertainen ruoka ja puhdas ilma. Toisaalta hän ei myöskään unohtanut yksilön henkistä puolta, sillä hän luetteli hyvän mentaalisen terveyden

¹²⁶ ”Kaikkialla harkitsematon ja äärimmäisyyksiin viety ideaalin tavoittelu olisi todellisen täystuho, kun taas täydellinen uppoutuminen todellisuuteen olisi ideaalin sukupuutto.” Maudsley 1902, 41. Suom. kirjoittajan oma. Ks. samasta teemasta myös esim. Maudsley 1896, 273 ja Maudsley 1902, 32.

¹²⁷ Haley 1978, 3-4.

¹²⁸ Esimerkiksi polttavalta tuntuva kuumuus ei tunnu enää yhtään polttavammalta, kun tietty piste on saavutettu.

¹²⁹ Maudsley 1902, 41.

¹³⁰ Gilbert 1980, 271.

¹³¹ Maudsley käyttää engl. termiä *exercise*.

olosuhteet, joita olivat säännöllinen harjoittelu, oikea henkinen ravinto ja terve moraalinen ilmapiiri. Maudsleylle mieli ja ruumis olivat vahvasti yhtä, mutta fyysinen puoli vaikuttaa olleen se yksilön tärkein pohja: Vahvan, hyvin rakennetun ja terveen mielen olosuhteet ovat vahva, hyvin organisoitunut ja terve ruumis, joka pystyy sopeutumaan ympäristöönsä ja joka etsii vähiten kipua tuottavaa mielihyvää.¹³² Kohtuus oli hänen mielestään huomioitava myös päämäärissä. Koska ihminen tavoittelee äärimmäisyyksiä myös onnellisuudessa, yksilö kerää itselleen yhä enemmän tietoa luullen, että sen avulla hän voi keksiä tiensä onnellisuuteen.¹³³

Yhteenvetona totean, että Maudsleyn näki ihmiset toisistaan erillisiksi, vaikka nämä yhdessä muodostivatkin lajin. Maudsleyn kirjoituksissa on viitteitä näkemyksiin siitä, että maailmassa oli todellisia yksilöitä, joita hän vaikuttaa pitäneen monin tavoin vajavaisina. Todellisen lisäksi ihmisyhteisössä ja yksilöissä vallitsi malleja, ideaaleja, joita yksilöt yrittivät tavoitella, yleensä tosin turhaan. Rivien väliin on kirjoitettu kuitenkin, että Maudsleyn mielestä eräänlainen ”tavoiteltava” yksilö oli saavutettavissa, mutta se vaati yksilöltä kohtuullisuutta ja terveyden vaalimista. Yksilön määrittämiseksi ei kuitenkaan riitä, että tutkimme vain kuvauksia ideaaleista ja todellisista yksilöistä, sillä se ei antaisi kokonaiskuvaa siitä, miten Maudsley näki yksilön. Kuten Maudsley itse asian esitti¹³⁴, yksilön ymmärtämiseksi tarvitaan myös tietoa niistä olosuhteista, missä yksilö on elänyt ja kehittynyt, sekä tämän ajattelun, tunteiden ja toiminnan tarkkailua.

3.2 Mieli: *ego* teki yksilöstä *yksilön*

Nykyajan ihmiselle tuntuu olevan tyypillistä ajatella, että yksilöllisyytemme muodostuu juuri siitä, mitä mielessämme liikkuu. Kuten edellisen alaluvun alussa toin esiin, myös Maudsley tunnusti ihmisyksilöiden mielen erillisyyden toisistaan. Seuraavaksi käsittelen sitä, mitä Maudsley kirjoitti materialistisena tieteen tekijänä ihmisen mentaaliseen maailmasta.

¹³² Maudsley 1902, 92. Mielenkiintoisena näkökulmana nostan esiin, että Maudsley piti asketismia vaarallisena toimintana, jossa pyrittiin etsimään ruumista vahingoittavaa kipua. Asketismi ei siis ollut kohtuuden tavoittelua.

¹³³ Maudsley 1902, 31.

¹³⁴ Maudsley 1867b, 84.

Maudsley ajatteli, ettei ihminen ollut mieleltään täysin ylivertainen verrattuna eläimiin. Kirjoittaessaan yliluonnollisesta hän totesi, että ihmisen aistit eivät pysty paljastamaan kaikkea sitä, mitä muut lajit voivat aistia. Hänen mielestään ihmisen kyvyt ovat rajalliset silloin, kun pyritään ymmärtämään vaikkapa toisten eläinlajien kokemaa maailmaa tai suuren mittakaavan asioita. Tällöin ihminen pitää mittana omaa kokemusmaailmaansa ja sortuu uskomaan yliluonnollisuuteen sellaisissa asioissa, jotka menevät hänen käsityskykynsä yli, vaikka todellisuudessa aistit vain ovat rajallisia. Maudsley uskoi, että alempien elollisten aistit voivat paljastaa niille hyvin erilaisen maailman verrattuna ihmisen kokemukseen.¹³⁵

Hän ei vertaillut keskenään vain ihmisten ja eläinten aisteja, vaan tiedosti myös ihmisyksilön eri aistien yksilöllisen toiminnan. Hänen mukaansa aistien toiminta yksilössä vaatii aistihavaintojen yhdistämistä. Hän kuvasi tilannetta, jossa syntymästään sokea saa leikkauksella näkönsä takaisin: tällainen henkilö ei ensisilmäyksellä tunnista näkökykynsä avulla samaksi esinettä, jota on aiemmin havainnoinut vain muilla aisteilla. Jos nämä aistit eivät ala toimimaan yhdessä havaintojen yhdistämiseksi, yksilö kokee havaintonsa samasta objektista erillisinä objekteina.¹³⁶

Maudsley kuvaili, että ihmisen mieli, kuten kaikki elämään liittyvä, kasvaa, tulee kypsäksi ja rappeutuu. Hänen mukaansa mielen luontoa ja sen toimintaa ei voi koskaan kunnolla ymmärtää, jollei ole tietoa orgaanisesta elämästä ja sen kasvun ja kehityksen prosesseista. Hän painotti, että mieli ei ole vain elämää, vaan se on elämää tietyissä ruumiissa. Mielen ymmärtämiseksi tarvitaan tietoa ruumiintoiminnoista ja –osista, sekä niiden toiminnasta yhtenä kokonaisuutena.¹³⁷ Mieli oli paikannettavissa aivoihin, jotka olivat Maudsleylle fyysinen elin.¹³⁸ Hän kuitenkin huomautti, ettei pelkkä aivojen toiminta välttämättä vastannut yksin mielen toiminnasta. Myös muut fyysiset elimet saattoivat vaikuttaa mielen organisoitumiseen, vaikkei sitä oltu vielä tieteellisesti todistettu. Samassa yhteydessä hän totesi, että tiedostamaton mentaalinen elämä on perusta kaikelle sille, mitä me tietoisesti tunnemme ja ajattelemme.¹³⁹

Keskustelu mielen ja ruumiin suhteesta ei ollut tietenkään Maudsleyn eikä edes

¹³⁵ Maudsley 1939, 2-3.

¹³⁶ Maudsley 1884b, 99–100.

¹³⁷ Maudsley 1902, 3. Ks. myös ihmisen mielestä osana luontoa esim. Maudsley 1916, 316–317.

¹³⁸ Ks. esim. Maudsley 1884a, 7–8.

¹³⁹ Maudsley 1896, 17. Hän esimerkiksi spekuloi, että jos ihmiselle siirrettäisiin jonkun toisen sydän, se ei vaikuttaisi todennäköisesti mitenkään verenkierron toimintaan, mutta saattaisi vaikuttaa paljonkin ihmisen temperamenttiin.

1800-luvun eurooppalaisten keksintöä. Tämä pohdinta sai lisää pontta evoluutio-opista juuri viktoriaanisella ajalla.¹⁴⁰ Brownin (1985) mukaan ruumiin ja mielen käsittellinen erottaminen tieteellisessä keskustelussa tapahtui vasta 1800-luvun loppupuolen ja 1900-luvun alussa. Tällöin mieli erotettiin ruumiista suurimmassa osassa lääketieteen osa-alueita – psykiatrian ja neurologian ollessa poikkeuksia – ja somaattisista muutoksista tuli mittausten kohde.¹⁴¹ Viktoriaanisella ajalla ihmisen ajateltiin koostuvan erilaisista osista, joista toiset olivat fyysisiä, toiset henkisiä. Niistä syntyi kokonaisuus sitten, kun jokin eli tahto, sielu tai luonne¹⁴² yhdisti nämä osat. Ihminen oli terve kokonaisuuden toimiessa moitteettomasti ympäristössään. Terveys nähtiin elinvoiman tilana, johon kuului yksilön aktiivisuutta, kasvua, kehitystä ja vastuullisuutta. Mielen ja erityisesti aivojen merkitystä ruumiin ohjaajana korostettiin.¹⁴³

Viktoriaanisen ajan lääkärit olettivat siis, että mieli ja ruumis olivat yhteydessä toisiinsa monimutkaisilla tavoilla, ja että kaikki lääketiede oli ”psykosomaattista” ja hulluus peräisin ruumiin sairaudesta. Asyylien reformistit¹⁴⁴ alkoivat kuitenkin esittää, että hulluus oli mielen, ei ruumiin sairaus. Reformistit ottivat tiukan linjan mielen ja ruumiin erottamisessa ja kritisoivat 1700-luvun asyyleita, joissa mieltä oli hoidettu vain ruumiin kautta. Monet alienistit olivat samaa mieltä siinä, että hulluus voitaisiin parantaa, joten mieltä ei pitäisi jättää hoitamatta asyyleissa. Toisaalta he jatkoivat ruumiin hoitamista tienä vaikuttaa mieleen, vaikka pyrkivät kehittämään uusia ideoita mielen ja ruumiin yhteydestä.¹⁴⁵ Tässä Maudsley näyttää jakaneen muiden alienistien ajattelutavan.

Pohtiessaan sitä, mitä tahto on, Maudsley kirjoitti egosta, eli ”minästä”, joka tekee päätöksen siitä, toimiiko jossain tilanteessa vai eikö. Hän korosti, että tämä ego oli konkreettinen yksilö, ei mikään abstrakti voima, joka olisi tehnyt päätöksiä fyysisen ruumiin takana. Hän kuvasi, että ego on kokoelma hermoja, lihaksia, rauhasia ja luita, ja se toimii yhdessä kokonaisuutena niin, että ego itse, ei sen osaset, päättää

¹⁴⁰ Sappol 2010, 12–13.

¹⁴¹ Brown 1985, 52–53. Vasta silloin neoklassiset ajatukset hylättiin ja korvattiin näkemyksillä, jotka pohjasivat anatomiseen lokalismiin, solutason patologiaan ja mikrobiologiaan. Tämä ei vain eriyttänyt lääketiedettä eri osa-alueisiin, vaan myös teki potilaasta ennen kaikkea tutkimuksen kohteen, ei vuorovaikutuskumppanin. Emootioihin ja tunteisiin liittyviä mielentiloja – jos niitä ei totaalisesti sivuutettu – alettiin katsoa seikkoina, joita ei voinut pitää tärkeimpinä fyysisiin ruumiintiloihin vaikuttavina asioina.

¹⁴² Engl. *character*.

¹⁴³ Haley 1978, 18–21.

¹⁴⁴ Evankeliset ja utilitaristit, jotka yleensä myös ajoivat orjuuden ja lasten heitteillejätön kieltoa.

¹⁴⁵ Worboys 2010, 79–82.

tilannekohtaisesti ratkaisunsa. Maudsley tähdensi, että ihminen koostuu osista, jotka toimivat kokonaisuutena, mutta emme voi havaita osia toimimassa egosta erillisenä.¹⁴⁶ Ajalleen tyypillisesti eri osista muodostuva kokonaisuus oli tärkeä käsite, kun Maudsley kuvasi yksilön sisäistä koherenssia.

Maudsleyille ruumis oli fyysinen yksikkö, jonka individuaalisuuden perusta oli olemassaolossa ja toiminnassa. Hän totesi, että yksilöllä eli *egolla* on fyysinen pohja, ja huolimatta yksilön osien päivittäisistä muutoksista ja osien jatkuvasta kehittämisestä uusissa tilanteissa, yksilö itse pysyy kokonaisena läpi elämän eli säilyttää identiteettinsä. Ihmisen fyysisyys sitoo yksilön aikaan: yksilöllisyydessä menneisyydellä, nykyhetkellä ja tulevalla on suuri merkitys. Maudsley ajatteli, että fyysisen ruumiin kautta ihminen pääsee osaksi ihmisyyhteisöä, johon hänet sitoo ajan jatkuvuus: nykyhetki on menneisyyden kehittymisen tulos.¹⁴⁷

Pari vuotta ennen hänen kuolemaansa julkaistussa teoksessa Maudsley totesi, että ihmiskunnalle on tyypillistä tehdä erilaisia jakoja ympäröivään maailmaan. Esimerkiksi tiede jakautuu erilaisiin tieteenhaaroihin, vaikka niiden tutkima maailma ei olekaan jakautunut. Maudsleyn mielestä ympäröivässä maailmassa pätee jatkuvan liikkeen laki, mutta koska se on ihmistä hämmentävä ajatus, ihmiset lajittelevat maailman osiin ja tekevät tieteen kautta erottelulla ja vastakkainasettelullaan pysyvältä näyttäviä todellisuuksia. Samalla tavalla ihminen on erottanut mielen orgaanisesta pohjastaan, vaikka itse asiassa mieli on osa luontoa ja sen jatkumoa, jossa syyt ja seuraukset ovat vain ihmismielen halua pilkkoa todellisuutta sen tekemiseksi pysyväksi. Mieli syntyy ajatuksista, tarkemmin sanottuna niiden jatkumosta.¹⁴⁸

Ego näyttää vaatineen Maudsleyn mielestä tietoisuuden ollakseen yksilö, mutta tässäkin tärkeää oli kokonaisuus. Vuoden 1867 kirjassaan hän kirjoitti, että tietoisuus ei ole irrallista tiedosta ja se on olemassa vain osana konkreettista mentaalista toimintaa, eikä sillä ole kykyä irrottautua ilmiöstä ja tarkastella ilmiötä täydellisesti ulkopuolelta, kuten ei voi hypätä oman varjonsakaan yli. Tietoisuus ei ole osa tai aine, vaan laatu tai attribuutti konkreettiselle mentaalille toiminnolle. Se voi ilmentyä eritasoisella intensiteetillä tai jopa puuttua kokonaan, joten se ei ole koskaan pätevä ja

¹⁴⁶ Maudsley 1884b, 16–17. Ks. myös esim. Maudsley 1867b, 106, jossa Maudsleyn kirjoittaa, että ego koostuu aiemmista tunteista, ajatuksista ja tahdosta, ja muuttuu elämän myötä yhä monimutkaisemmaksi.

¹⁴⁷ Maudsley 1884b, 73–76.

¹⁴⁸ Maudsley 1916, 17–18. Hän viittasi tässä faktana pitämäänsä antiikin ajan ajatukseen siitä, ettei ole kahta samanlaista mieltä, mutta yksi mieli ei koskaan pysy samana edes tuntia.

ennakkoluutoton todistaja.¹⁴⁹

Vuoden 1884 julkaisussa Maudsley totesi, että harvassa ovat ne, jotka uskovat mielen voivan toimia täysin aivoista huolimatta. Silti hänen mukaansa löytyi niitä, jotka näkevät tahdon tai tietoisuuden irtonaisena ruumiista.¹⁵⁰ Se, mikä on fyysistä, ei voi olla samaan aikaan metafyyistä. Hän korosti, että itsetietoisuus toimii yksin, ilman apua assosiaatiosta, joka johtuisi yksilön ulkoisista aisteista tai mistään sitä täydentävistä sisäisistä havainnointimalleista. Siksi itsetietoisuus ei voi identifioida yleisesti esiintyvää aiheuttajaa omille mielenliikutyksilleen tai ulkoisten aistien tuottamille mielenliikutyksille. Mutta onko siksi tarpeellista väittää, että nämä kuuluvat toisistaan erilliseen luontoon, toinen spirituaaliseen ja toinen materiaaliseen, Maudsley kysyi. Hän totesi, että ääni ja valo nähtiin alun perin hyvin erilaisina ilmiöinä ja vasta myöhemmin niiden huomattiin olevan hyvin samankaltaisia analogialtaan eli ne ovat aaltoilua aineessa. Samalla tavalla myös kuilu aivomolekyylien liikkeestä johtuvan käsitteen muodostuksen ja tahtoenergian itsetietoisuuden välillä saattaa johtua vain siitä, että nämä ilmiöt syntyvät eri tavalla, mutta ilmiönä ne voivat olla itse asiassa yksi ja sama, mutta vain eri näkökulmasta katsottuna. Hänen mielestään tämä teoria tuo mielen ja ruumiin yhteen. Koska hänen mielestään sekä objekti, jota ihminen havainnoi, että aivot itsessään voivat koostua samasta universaalista eetteristä¹⁵¹, tarvittaisiin vain todisteita siitä, että tällaisen eetterin kautta aaltoilevana liikkeenä havainto objektista syntyisi aivoissa, ja itsetietoisuus olisi näiden aaltojen synnyttämä kuva.¹⁵²

Hän kysyi lukijoiltaan, että jos ihminen muodostui evoluution kautta molekyyleistä, miksi ei sitten olisi niin, että tietoisuus kehittyi aaltoilun evoluution kautta.¹⁵³ Maudsley totesi, etteivät mielen spirituaalista puolta kannattavat huomioi, ettei ihminen keksinyt mieltä, eikä varsinkaan kehittänyt sitä juuri ihmiselle sopivaksi. Vaikka mieli on keksinyt työkalut ja moraalin, se ei keksinyt itse itseään, sillä mielen osaset ovat jo olemassa alkeellisimmillakin eläimillä.¹⁵⁴

Tiedostamattomalla puolella on myös merkitystä – ei vain ihmisen tietoisuudella. Maudsley ei näyttänyt uskovan, että ihmisen tietoisuus pohjautuisi vain tietoisille

¹⁴⁹ Maudsley 1867b, 18.

¹⁵⁰ Maudsley 1884b, 71.

¹⁵¹ Engl. *ether*. Termi viittaa antiikista ja keskiajalta periytyvään käsitteeseen väliaineesta maailmankaikkeudessa, minkä uskottiin olevan se aine, josta ”universumin tyhjät kohdat koostuivat”.

¹⁵² Maudsley 1884b, 100.

¹⁵³ Maudsley 1884b, 102.

¹⁵⁴ Maudsley 1916, 46–45.

muistoille. Hänen mukaansa jos näin olisi, jokainen menettäisi tietoisuutensa itsestään kolmeenkymmeneen ikävuoteen mennessä. Edelliset minät eri aikoina saattavat olla erilaisia samalla tapaa kuin eri yksilöt olisivat keskenään ja vaikka tietoisuus identiteetistä poistuisi, *minä* pysyy silti. Maudsleyn mielestä mielen tutkimus on aloitettava sen orgaanisuudesta ja ruumiin tutkimisesta. Hän totesi, että jos tutkimusmetodien kautta ihmisen tietoisuus erotetaan ruumiista, irrotetaan samalla mieli jatkuvuudesta menneisyyden suhteen.¹⁵⁵

Maudsley tiedosti ja hyväksyi kuitenkin ajatuksen, ettei ihmisen mieli itsessään ole sidottu fyysiseen paikkaan ja aikaan. Hän pohti, kuinka on mahdollista, että ihminen on pystynyt ajattelemaan niin monia asioita, jotka eivät ole konkreettisesti todellisia, eli miten ihminen pystyi käyttämään mielikuvitustaan. Tämän pohdinnan myötä hän toi esiin myös sen, millainen on mielikuvituksen suhde yksilön henkiseen terveyteen. Terveeseen mieleen kuuluu havainnoinnin luonnolliset puutteet ja virheet sekä tuottelias ja hedelmällinen mielikuvituksen käyttö. Epäterveeseen mieleen taas kuuluvat hallusinaatiot ja illuusiot, sekä mania ja harhakuvitelmat.¹⁵⁶

Clarkin (1988) mukaan moni brittiläinen psykologinen lääkäri piti mielikuvitusta erittäin tärkeänä asiana yksilön ja koko sivilisaation kehityksessä. Sillä oli suuri merkitys päättelyssä ja ongelmanratkaisussa, mutta kääntöpuolena nähtiin vaara ajautumisesta pois elämän tärkeistä asioista. Pelättiin, että mielikuvitus heikensi yksilön tahdonalaista huomiointia ja vahingoitti objektiivista päätöksentekoa. Mielikuvituksen säätely oli siis välttämätöntä. Muun muassa Maudsley appi John Conolly väitti, että vaikka mielikuvitusta tarvittiin moniin arkipäivää korkeampiin saavutuksiin, se ei ollut mitenkään välttämätöntä pärjäämiseen menestyksekkäästi jokapäiväisessä elämässä. Moni, mukaan lukien Maudsley, piti liiallista itsetutkiskelua ja -tietoisuutta, ja niihin liitettyä liiallista egoismia, epäterveen mielen pääelementteinä. Uskottiin, että ”pitäytyminen tietoisuuden subjektiivisissa puolissa” vahingoitti yksilön kykyä reagoida ulkopuolisiin ärsykkeisiin ja heikensi tahdon kontrollia tunteista ja ajatuksista. Tämä johti sosiaalisen etäännyksen ja itsekeskeisyyden kautta moraalisiin perversioihin tai moraalittomiin tekoihin, ja jopa mielen yksilöllisyyden katoamiseen. Maudsley ja muut alienistit yhdistivät fyysisen harjoittelun, työn, altruismin ja sosiaalisuuden terveyteen, eli tietoisuuden ”objektiivisiin tiloihin”, kun taas tekemättömyys, egoismi ja

¹⁵⁵ Maudsley 1884b, 75–77.

¹⁵⁶ Maudsley 1939, 4.

epäsosiaalisuus edustivat sairautta ja ”tietoisuuden subjektiivista tilaa”.¹⁵⁷

Clarkin (1988) mukaan Maudsleyn näkemys ihmislajin evoluution huipusta oli yksilö, joka oli vapaa tietoisuudesta – eli päinvastainen kuin esimerkiksi psykoanalyttisessa suuntauksessa. Maudsleylle tämä oli vapautta sisäänpäin kääntyneestä tietoisuudesta, ja kehityskulku kulki tietoisuudesta kohti täydellistä vaistonvaraisuutta ja refleksiivistä mukautumista suhteessa yksilön ympäristöön. Tämä olisi tulevaisuus, jossa itsetietoisuudella ei olisi sijaa tai tarvetta. Tämä näkemys perustui Spencerin näkemykseen progressiivisesta kehityksestä, jossa organisoitumisen kautta siirryttäisiin yhä kehittyneempään ja järjestäytyneempään – tässä kehityksessä tietoisuus oli vain välivaihe matkalla kohti ”opittuja refleksejä” ja ”sekundaarista automatisoituneisuutta”.¹⁵⁸

Maudsley näki mielen ja tietoisuuden olevan vahvasti fyysisyyteen sidottuja ja hän halusi korostaa sitä, ettei tarvittu sielua tai muita yliluonnollisena pitämiään elementtejä ruumiin ja mielen välille. Yksilö tarvitsi mielen, mutta seuraavaksi voidaan kysyä, olivatko kaikki ihmiset Maudsleyn mukaan yksilöitä.

3.3 Yksilö ja ”vähemmän yksilöt”: rotu, luokka, sukupuoli ja älyllinen kehitystaso

Aiemmin toin esiin, että Maudsleyn ajattelussa yksilö jakautui ideaaliin ja todelliseen yksilöön, joista ensimmäinen on ihmisten oma mielikuva, tavoite, joka oli tuskin saavutettavissa, ja todellinen yksilö taas oli jotain, missä Maudsley näki kehittämisen varaa. Noudattiko Maudsleyn ajattelu viktoriaanisen kulttuurin näkemystä ideaalista yksilöstä, joka oli mies, englantilainen, imperialistinen, kurinalainen ja aktiivinen ”menestyvän valtion hyvä eläin”¹⁵⁹? Miten tämä ajatus soveltui Maudsleyn ajatteluun, jossa ihmisten tavoittelemaa ideaalia yksilöä ei yksilö todennäköisesti voinut saavuttaa? Oliko ihminen rodustaan, älykkyydestään tai sukupuolestaan huolimatta kykenevä

¹⁵⁷ Clark 1988, 71–82. Ohjeena oli itsetutkiskelun välttäminen ja terveiden, ulossuuntautuvien kiinnostuksenkohteiden ja tavoitteiden vaaliminen. Alienistien tehtäväksi jäi auttaa ihmistä erottelmaan mielessä tapahtuva subjektiivinen ja objektiivinen havainnointi, kun vaara terveyden, moraalisuuden ja puhtauden menettämisestä oli olemassa.

¹⁵⁸ Clark 1988, 91–92.

¹⁵⁹ Gilbert 2010, 130.

pääsemään ”tavoiteltavaksi yksilöksi” vai oliko kenties ”vähemmän yksilöillä” oma ihanteensa, johon heidän Maudsleyn mielestä piti pyrkiä?

Monessa yhteydessä Maudsley toi esiin jaon ”ihmisiin”, joilla hän viittasi eurooppalaislähtöisiin kansoihin, ja ”villeihin tai raakalaisiin”, joista puhuessaan hän tarkoitti yleensä ei-valkoihoisia alkuasukkaita ja ”sivistyksestä pimennossa olevia kansoja”.¹⁶⁰ Viktoriaanisessa yhteiskunnassa vallitsi laajalti näkemys siitä, että ihmiset olivat jaettavissa eri rotuihin, joilla oli omat ominaispiirteensä ja luonteenlaatunsa, ja että kaikkia rotuja ei voinut kehittää kehittyneimmän, valkoisen rodun tasolle.¹⁶¹ Saksalainen lääkäri Carl Gustav Carus (1789–1869) loi 1850-luvulla systeemin kauneuden mittaamiseksi jakamalla ihmiset kolmeen luokkaan. Näillä ”heimoilla” oli hänen ajattelunsa mukaan erilaiset mentaaliset kyvyt ja luonteenpiirteet erikokoisten aivojen takia. Eurooppalainen ruumis oli ajan kauneuskäsityksissä täydellisin. Myös Herbert Spencer jakoi tämän näkemyksen.¹⁶²

Maudsley viittasi kirjoituksissaan tutkimuksiin, joiden mukaan aivojen koko on verrannollinen yksilön henkisiin voimiin, mutta lisäksi hän ajatteli, että ihmisryhmien oli saavutettava tietty sivilisaation ja ymmärryksen taso ennen kuin nämä altistuisivat joillekin mielensairauksien muodoille. Hän viittasi tutkimuksiin, joiden mukaan alkuasukkaiden keskuudessa hulluus ei ollut niin yleistä kuin sivistyneiden eurooppalaisten keskuudessa. Alkuasukkaat olivat ajan tutkimuksien mukaan valmiiksi alemmalla lapsen kaltaisella kehitystasolla. Hullut olivat tällä samalla tasolla, eli hulluksi tullut sivistynyt valkoinen oli pudonnut alkuasukkaan tasolle.¹⁶³ Ottaen huomioon, että Maudsleyn näkemyksissä aivoilla oli valtava merkitys älykkyydessä ja ihmisen ruumiin ja mielen toiminnassa ylipäätänsä, voidaan todeta, että hän pyrki sitomaan valkoisen rodun valta-aseman fyysisiin todisteisiin.

Edellisestä voidaan päätellä, että ihmisen rotu ja sivistystaso vaikuttivat siihen, kenet hän määritteli yksilöksi. Alemmat rodut eivät hänen mielestään pystyneet samaan kuin

¹⁶⁰ Ks. esim. Maudsley 1867, 96.

¹⁶¹ Ks. esim. Hau 2010, 149–212 ja Worboys 2010, 82–83.

¹⁶² Carus jakoi ihmiset kaukasialaisiin eli päivänvalon ihmisiin, mustiin eli yön ihmisiin, sekä idän ja lännen aamunkoiton ihmisiin, joita olivat mongolit, malesialaiset ja Amerikan-intiaanit. Mustat katsottiin älykkyydeltään alhaisimmiksi. Rikollisten ajateltiin olevan mustien tasolla. Hau 2010, 152–153.

¹⁶³ Maudsley 1867a, 490. Ks. myös seuraavat: Maudsley totesi, että koulutetun luokan aivot ovat painavammat kuin kouluttamattoman, ks. esim. Maudsley, 1867b, 36; 1886, 27. Maudsley viittasi myös siihen, että ”villien”, kuten bushmannien, aivot ovat pienemmät kuin sivistyneen ihmisen, ks. esim. Maudsley 1867b, 142. Lisäksi kun kasvatuksen ja yksilön kehittämisen vaikutus jätetään huomioimatta, ero villin ja sivilisoituneen ihmisen moraalisuuden välillä on kuin kahden eri eläinlajin, ks. Maudsley 1867b, 96.

sivistyneet valkoiset ihmiset aivojen takia. Aiemmassa alaluvussa toin esiin, että egon tietoisuus itsestään oli yksi tärkeä määrittäjä yksilöllisyydessä, ja voidaankin kysyä, vaikuttiko alempien rotujen ”alempi kehittyneisyys” Maudsleyn mielestä siihen, oliko viltteillä tietoisuutta ja näin ollen olivatko he yksilöitä. Ainakin hän tuo esiin teksteissään, että hänen mukaansa lapset, idiootit ja villit elävät nykyhetkessä.¹⁶⁴ Hänestä osa ihmisistä oli siis kykenemättömiä hahmottamaan omaa paikkaansa ajassa ja tämä ajatus siitä, että ”alemmat rodut” eivät eläneet samalla tietoisuuden tasolla, viittaa siihen, että Maudsley käsitti heidät vähemmän yksilöiksi.

Maudsley esitti, että luonteen erot näkyvät niin yksilöissä kuin roduissakin ja hänestä oli harmillista, ettei tätä ”faktaa” tunnustettu tarkemmin. Hän totesi, että kaikkia ei voinut kouluttaa samalla tavalla, koska eri roduilla on erilaiset rodulle ominaiset tavat tuntea ja ajatella.¹⁶⁵ Rotu vaikutti siis siihen, mitä yksilöistä saattoi odottaa tulevan – niin fyysisesti kuin luonteensakin puolesta. Näkemys siitä, saattoiko ihmisyksilö täyttää Maudsleyn yksilömääritelmän, oli kiinni myös siitä, mikä ihmisen yhteisön sivistystaso oli, mutta ennen kaikkea se, millaisia mahdollisuuksia ihmisyksilön rotu hänelle tarjosi.

Koska maailmassa ei ollut kaikille roduille yhteistä päämäärää, johon kehittämisessä oli pyrittävä, Maudsleyn mukaan eri kulttuurien mielet tarvitsivat omanlaisensa muokkauksen:

”There being no common and universally approved rule of formation for all mankind, the different social moulds, according as they differ in different types of mind having different sentiments and modes of thought – a Chinese type in China, a Japanese type in Japan, a French type in French, an English type in England.—¹⁶⁶

Maudsleyn teksteistä voi päätellä, että hänen mielestään myös luokkaerot olivat jollain tavalla kirjattuja perimään. Hänen mukaansa yhteiskunnan työnjakoa tarvitaan,

¹⁶⁴ Maudsley 1867b, 89, 104; 1896, 21–22.

¹⁶⁵ Maudsley 1902, 76, 94–95.

¹⁶⁶ ”Koska ei ole yleistä ja universaalisti hyväksyttyä sääntöä koko ihmiskunnan muodoksi, eri sosiaalisilla ihmistyypeillä, jotka eroavat erilaisten mielentyyppien vuoksi, on erilaiset mielialat ja ajattelumallit - kiinalainen tyyppi Kiinassa, japanilainen tyyppi Japanissa, ranskalainen tyyppi Ranskassa ja englantilainen tyyppi Englannissa.” Maudsley 1902, 88. Suom. kirjoittajan oma.

sillä muuten jollain osalla yhteiskuntaa ei ole aikaa keskittyä mielensä kehittämiseen.¹⁶⁷ Maudsley kirjoitti, että variaatio ihmisissä voi tulla kaukaa menneisyydestä – esimerkiksi jos aristokraatit laitetaan asumaan köyhiin oloihin sukupolvien ajaksi, he pyrkivät toki sopeutumaan ympäristöönsä, mutta voi olla, että joku jälkeläisistä ilmentää myöhemmin aristokratian piirteitä, eikä sopeudu tuohon ympäristöön.¹⁶⁸

Entäpä sitten mielensairaudet, joihin Maudsley oli erikoistunut – mikä oli niiden rooli yksilömääritelmässä? Refleksejä ja aivojen toimintaa korostavassa mallissa, jota esimerkiksi Herbert Spencer kannatti, hulluus oli paluuta alkeellisemmalle tasolle, jossa ei ollut tarpeeksi energiaa terveille ajatuksille ja teoille.¹⁶⁹ Mielensairautta käsitelleessä teoksessaan *Responsibility in Mental Disease* Maudsley käytti jakoa hulluuden eri alalajeihin. Alajakoina olivat idiotia ja imbesilliys¹⁷⁰, jotka alkoivat lapsuudessa, epileptinen hulluus, hulluus puberteetissa, raskauteen liittyvät hulluuden muodot, vaihdevuosiin liittyvä hulluus, satiaisista johtuva hulluus, seniili hulluus, juoppohulluus ja kausijuoppous.¹⁷¹ Hän kuitenkin muistutti, että hulluuden ja terveyden välinen raja on epäselvä, ja sitä kuvasi hänen mielestään paremmin ”rajaseudun” käsite kuin raja.¹⁷² Hän kuitenkin huomautti, että tullakseen hulluksi oli oltava ensin korkeammalla henkisellä tasolla. Siksi hulluuden korkeimmat muodot olivatkin yleisimpiä valkoisten sivistyneiden keskuudessa.¹⁷³

Maudsleyn mukaan yleisesti kuviteltiin, että jos yksilöllä oli motiivi rikokseen, hän ei voinut olla hullu, ja täten oli vastuussa teostaan. Tätä ajatusta Maudsley kritisoi. Hän kirjoitti, että moni ajan asyyllissä vieraileva ei tunnista siellä olevia hulluiksi, sillä yleisesti ei ymmärretty, että hulluilla on samanlaisia passiota ja niiden kautta motiiveja kuin terveilläkin. Maudsley totesi, että kun ohjataan rajoituksilla ja ohjeistuksilla

¹⁶⁷ Maudsley 1902, 94. Maudsley kutsuu antiikin Kreikkaa korkeimman älykkyyden aikakaudeksi. Silloin orjat tekivät työtä, joka ei sisältänyt henkistä kulttuuria. Henkinen kulttuuri oli ylimmän luokan etuoikeus, ja koska he olivat vapaita työstä, he saattoivat edistää omaa henkistä kehitystään.

¹⁶⁸ Maudsley 1902, 111.

¹⁶⁹ Worboys 2010, 82–83.

¹⁷⁰ Idiotia oli joko mielessä oleva synnynnäinen taipumus tai ensimmäisinä elinvuosina syntynyt vika ennen kuin aivojen osissa on tapahtunut kehitystä. Imbesilliys taas tarkoitti mielen heikkoutta, joka johtuu henkisestä kehityksen vääristymistä ja näkyy erilaisina moraalisisina tai älyllisinä puutteina. Ks. lisätietoa esim. Maudsley 1867b, 132; 1896, 66–67.

¹⁷¹ Maudsley 1896, 81–83. Maudsley kirjoitti lainaavansa tässä ”Dr. Skae of Morningsiden” tekemää lajittelua, minkä mukaan mielensairaudet pitäisi ryhmitellä niiden ruumiillisten tilojen mukaan, jotka ovat mielensairauksissa ilmeneviä. Kyseinen siteerattu henkilö oli todennäköisesti skottilainen psykologiseen lääketieteeseen erikoistunut lääkäri David Skae (1814–1873).

¹⁷² Maudsley 1896, 36.

¹⁷³ Maudsley 1867b, 131–132.

erottamaan oikea väärästä, ohjauksella on sama vaikutus hulluihin ja terveisiin. Tästä huolimatta hullu on hyvin erilainen kuin terve, sillä hullu on moraalisesti pudonnut ihmisen korkealta paikalta eläinten tasolle. Maudsley kritisoi kuitenkin terveen ihmisen suhtautumista hulluuteen – fyysinen sairaus ymmärrettiin, mutta mielen sairauteen sairastunutta kohdellaan kuten eläinlaumassa sairasta ja heikkoa lajitoveria. Maudsleyn mielestä tämä johtui todennäköisesti evoluutiossa vahvimman taistelusta. Hän piti ihmiskunnan surullisimpina kappaleina niitä hetkiä, missä hulluja kohtaan oli osoitettu suurta julmuutta.¹⁷⁴ Hän huomautti toisaalta, että esimerkiksi imbesilliyteen eivät auttaneet rangaistukset.¹⁷⁵

Viktoriaanisen ajan käsityksiä olisi vaikea tutkia huomioimatta sukupuolikysymyksiä. Seuraavaksi pohdin sitä, miten Maudsley huomioi sukupuolen yksilömäärittelyissään. Viktoriaanisen ajan käsitykset sukupuolesta ja seksuaalisuudesta on helppo nähdä mustavalkoisesti, mutta kuten esimerkiksi Guy (1998) toteaa monet oletuksemme ajan sukupuolikäsityksestä perustuvat yksittäisten ajattelijoiden kirjoituksiin ja tieteellisissä näkemyksissä saatettiin tutkimuksen puutteessa hyvinkin käyttää näitä yksittäisiä näkemyksiä. Näkemykset aikakaudesta, jossa nainen oli heikompi, alempiarvoinen ja vailla oikeuksia, eivät ole koko totuus. Lisäksi sukupuoli ja seksuaalisuus nähtiin eri tavalla riippuen siitä, mitä yhteiskuntaluokkaa yksilö edusti.¹⁷⁶

Esimerkiksi John Stuart Millia on pidetty viktoriaanisten arvojen kriitikkona. Stafford (1988) on tutkinut aihetta artikkelissaan. Hänen mukaansa Mill kirjoitti esseessään *Subjection of Women* (1869), että jos naisille annetaan samat mahdollisuudet kuin miehille, he pärjäävät yhtä hyvin, missä tahansa ammatissa tai työssä, ja heillä pitäisi olla esimerkiksi yhtäläinen oikeus äänestää ja asettua ehdolle vaaleissa. *On Liberty* (1859) -esseessään Mill totesi, että molempien sukupuolien pitäisi olla vapaita joistakin ajan arvoista, jotka tuottivat kapeakatseisia ja rajoittuneita yksilöitä. Yksilöillä pitäisi olla vapaus kaikkiin tekoihin, elleivät ne vahingoita muita.¹⁷⁷ Stafford (1988) vertailee Millin ja irlantilaisen filosofin William Thompsonin (1775–1833) ajattelua

¹⁷⁴ Maudsley 1896, 3–7. Tällaisen julmuuden syntyjuurina Maudsley piti esimerkiksi kristityn Euroopan pimeinä aikoina syntyneitä välinpitämättömyyttä ja taikauskkoa, kun taas antiikin Kreikkaa hän kuvasi inhimillisemmäksi.

¹⁷⁵ Maudsley 1896, 179.

¹⁷⁶ Guy 1998, 464–467.

¹⁷⁷ Stafford 1988, 88-90.

naisista, ja toteaa Thompsonin ajattelun kuitenkin ilmentävän enemmän feminismiä kuin Millin. Thompson halusi monien muiden ajan feministien tapaan vapauttaa naiset myös seksuaalisuuden kautta, mitä Mill ei aiheena Staffordin mukaan käsittele lähes ollenkaan. Millin mielestä vaimon ja äidin paikka ei ollut työelämässä, vaan kotona, mutta Thompson oli eri mieltä. Thompson korosti lisäksi, etteivät myöskään lain ja instituutioiden muutokset, joita esimerkiksi Mill ajoi, riittäneet takaamaan naisten vapautta, vaan tarvittiin taloudellisia ja sosiaalisia muutoksia yhteiskunnassa.¹⁷⁸

Maudsleyn käsityksiä sukupuolen vaikutuksesta ihmisen biologiaan ja käyttäytymiseen on käsitelty aiemmissa tutkimuksissa, ja hänen kielteinen suhtautumisensa naisten kouluttamiseen on osoitettu ilmeiseksi.¹⁷⁹ On selvää, että Maudsley ajatteli, että sukupuolia on kaksi, mies ja nainen, ja sukupuolet eroavat toisistaan biologian takia, eikä ihminen voi olla molempia samaan aikaan. Tämä tulee esiin esimerkiksi, kun Maudsley totesi, että yksilön mielellä on sukupuoli, koska mieli on riippuvainen ihmisen biologiasta.¹⁸⁰

Koska Maudsley näki miehet ja naiset erilaisina, voidaan kysyä, mitä hän sitten piti tärkeimpinä erottavina tekijöinä näiden kahden sukupuolen välillä ja tekivätkö nämä erot jommastakummasta sukupuolesta *vähemmän* yksilön. Yleinen hypoteesi voisi olla, että hän ei pitänyt naista yksilönä samalla tapaa kuin miestä. Pysin kuitenkin osoittamaan, miksi tämä hypoteesi ei täysin pidä paikkaansa. En kuitenkaan aio kyseenalaistaa hänen väitettyä kielteistä suhtautumistaan esimerkiksi naisten kouluttamiseen tai sitä, etteikö hänen asenteensa naisia kohtaan olisi edustanut omalle ajalleen tyypillisiä ajattelumalleja.

Voidaan todeta, että Maudsleyn mielestä sukupuoli ei ollut valinta, vaan fysiologinen fakta. Maudsley oli hyvinkin tietoinen naisten oikeuksia ajavista kannanotoista. Hän kritisoi naisten vaatimuksia tasa-arvosta käyttämillään sanoilla, kuten ”kapinoiminen”, ja pyrki osoittamaan nämä vaatimukset turhiksi vetoamalla fysiologiaan.¹⁸¹ Maudsleyn näkemyksen mukaan tytöt ja pojat ovat lapsuudessa hyvin

¹⁷⁸ Stafford 1988, 91–93.

¹⁷⁹ Ks. esim. Pick 1989, 212, jonka mukaan Maudsleyn ajatukset esimerkiksi naisten koulutuksesta, masturbaatiosta ja seksuaalisuudesta pitää asettaa kontekstiin, joka huomio pitkäaikaisen älyllisen panostamisen ruumiiseen kansallisena edistyneenä. Yhteiskunnassa mikä tahansa nuoren tekemä asia, jonka nähtiin vähentävän lisääntymistä, koettiin haitalliseksi, patologiseksi ja epäisänmaalliseksi.

¹⁸⁰ Ks. esim. Maudsley 1884a, 7–8.

¹⁸¹ ”He eivät voi valita [sukupuoltaan], vaan he ovat naisia:[he] eivät voi menestyksekkäästi kapinoida rakentumisensa tyranniaa vastaan, täydellinen kehitys ja toiminnot ottavat täten paikkansa tyyppinsä

samankaltaisia. Sukupuolten välinen ero on suurimmillaan aikuisuudessa, kun taas vanhuudessa sukupuolien ominaisuudet lähenevät jälleen toisiaan.¹⁸² Tämä näkemys on mielenkiintoinen varsinkin, kun sitä tarkastellaan yhdessä sen näkemyksen kanssa, että Maudsley ajatteli lasten elävän nykyhetkessä, ja olevan siis eräällä tavalla ilman tietoisuutta itsestään.¹⁸³ Tämä ajatus antaisi tukea hypoteesille, että nainen oli jotenkin vähemmän yksilö, sillä lapsena sukupuolten välisiä eroja ei ole – jotain yksilönkehityksessä sitten tapahtuu, mikä muuttaa tilanteen. Toisaalta hänen mielestään naisella on tietoisuus, kun taas lapsilla ei.

Maudsley esitti teoksissaan, että tärkeä ero naisen ja miehen välillä on naisen kyky saada lapsia. Maudsley pyrki osoittamaan, että naisella oli biologiaan kirjattu taipumus tavoitella äitiyttä. Hän oli varma, että nainen ilman lasta ei voinut tuntea itseään kokonaiseksi.¹⁸⁴ Koska naisten ja miesten välillä oli Maudsleyn mielestä näin suuri fysiologinen ero, myös heidän kasvatuksensa ja koulutuksensa oli oltava erilaista. Hän uskoi, että nainen on luontaisesti miestä heikompi – naisella on vähemmän *energiaa*.¹⁸⁵ Energian käsitteeseen ja sukupuolten kasvatukseen tulen palaamaan myöhemmissä luvuissa. Maudsleyn ajatus fysiologian suuresta merkityksestä ei ole mitenkään poikkeavaa, sillä myös muut ajattelijat esittivät samansuuntaisia näkemyksiä. Lewisin (1991) mukaan useampi tutkimus osoittaa, että Herbert Spencer uskoi evoluution tuottaneen sukupuolien eron koska naisen oli säästettävä energiaa lastentuotantoon – sukupuoliroolit olivat siis tulosta ihmisen menestyksekkäästä sosiaalisesta sopeutumisesta. Spencerin sanotaan ajatelleen, että mitä erillisempiä sukupuolet olivat toisistaan, sitä suurempaa oli sosiaalinen edistys yhteiskunnassa, eikä hän siksi nähnyt tarvetta naisten koulutukselle.¹⁸⁶

Vaikka Maudsley näytti ajattelevan miehet ja naiset erilaisiksi, on mielenkiintoista, ettei hänen mielestään yksilö ollut täysin nainen tai mies luonnoltaan.¹⁸⁷ Molemmat sisältävät jotain toisen ominaisuuksista, vaikkakin piilevänä, tulematta esiin. Tämän ominaisuuden hän väitti selittävän sen, miksi tytär voi periä ominaisuuksiansa esimerkiksi

mukaan. Tämä ei ole ennakkoluulojen ilmaisu eikä perätön väite; se on puhtaan fysiologisen faktan ilmaus.” Maudsley 1884a, 7. Suom. kirjoittajan oma.

¹⁸² Maudsley 1884a, 11.

¹⁸³ Ks. esim. Maudsley 1867, 104.

¹⁸⁴ Ks. esim. Maudsley 1884a, 6–7, Maudsley 1916, 28.

¹⁸⁵ Maudsley 1884a, 20–21.

¹⁸⁶ Lewis 1991, 88–89. Ks. myös refleksien ja energian merkityksestä esim. Worboys 2010, 82–83.

¹⁸⁷ Ks. esim. Maudsley 1908, 69.

isänsä vanhemmilta – vastakkaisen sukupuolen ominaisuudet pysyvät piilevinä yksilössä, joka niitä kantaa. Lisäksi pohtiessaan perinnöllisyyttä hän totesi, että äidin ja isän ominaisuudet ovat yksilössä enemmänkin sekoitettuna kuin täydellisesti yhdistettynä, mikä on syy sille, miksi yksilöissä ja mielissä on niin paljon variaatiota.¹⁸⁸

Kaikesta ylläesitetystä voidaan vetää yhteen, että Maudsley näki sukupuolet fysiologisesti erilaisina – oli siis olemassa *naisia* ja *miehiä*, eikä Maudsley uskonut naisen yltävän samaan kuin mies. Oliko nainen siis vähemmän yksilö? Yllättävää on, että vaikka Maudsleyn mielestä nainen ei voi pystyä kaikkiin samoihin asioihin kuin mies, naisen ei pitäisi tuntea itseänsä miestä alempiarvoiseksi tai toisin päin, sillä on asioita, mitä mies ei voi tehdä:

”It may be a pity for woman that she has been created woman, but, being such, it is as ridiculous to consider herself inferior to man because she is not man, as it would be for man to consider himself inferior to her because he cannot perform her functions. There is one glory of the man, another glory of the woman, and the glory of the one different from that of the other.”¹⁸⁹

Vaikka edellisestä lainauksesta voi päätellä, että naiseksi syntyminen on ehkä harmillista, on kuitenkin olemassa asioita, joita vain nainen voi tehdä ja siksi häntä myös tarvitaan. Nainen ja mies ovat molemmat jossain määrin yksilöitä Maudsleyn silmissä, vaikka hän suhtautuu sukupuolieroihin hyvin ajalleen tyypillisesti. Nainen ei siis ollut ”vähemmän” *yksilö*, vaikka oli Maudsleyn näkemyksen mukaan heikompi fyysisesti ja sitä kautta myös henkisesti. Nainen oli ”toisenlainen” yksilö. Toisaalta taas eräät aiemmin luetellut tekijät, kuten Maudsleyn silmissä alempana oleva älykkyystaso, rotu, lapsuus ja hulluus olivat tekijöitä, joiden myötä ihminen saattoi olla ”vähemmän” yksilö joko tilapäisesti tai pysyvästi johtuen puuttuvasta tai vajavaisesta tietoisuudesta.

¹⁸⁸ Maudsley 1902, 114–115.

¹⁸⁹ ”Voi olla sääli naiselle, että hänet on luotu naiseksi, mutta, asian ollen näin, on järjetöntä, että hän näkisi itsensä miestä alempiarvoiseksi, koska hän on ei ole mies, kuten olisi [järjetöntä] miehen nähdä itsensä naista alempiarvoiseksi, koska mies ei voi suorittaa tämän tehtäviä. Mieheessä on yhdenlaista loistoa, naisessa toisenlaista, ja toisen loisto eroaa toisesta.” Maudsley 1884a, 30. Suom. kirjoittajan oma.

4. Maudsley ja kehitys: yksilön kehittyminen linkkinä lajinkehitykseen

4.1 Yksilönkehitys osana kokonaisuutta: terveyttä, harjoittelua ja elämän energiaa

Neljännän luvun teemana on, miten Maudsley määritteli yksilön kehityksen ja miksi. Tässä alaluvussa määrittelen, mitä Maudsleylle tarkoitti *yksilönkehitys* ja *kehittyminen*. Väitän, että Maudsleyn käsitykset yksilön kehityksestä voidaan jakaa fyysiseen ja henkiseen kehitykseen, jotka linkittyvät toisiinsa, joten alaluvussa 4.2 tarkennan kehittämiskäsitteen teema tarkastelemalla sitä, millaisena Maudsley näki ihmisen kehityskulun syntymästä kuolemaan eri elämänvaiheiden kautta, ja alaluvussa 4.3 käsittelen tarkemmin ihmisen henkistä ja moraalista kehitystä Maudsleyn ajattelussa.

Maudsleylle termi *kehittyminen* oli osa suurempaa kokonaisuutta. Maudsleyn näkemyksen mukaan tämä kokonaisuus muodostui kolmesta prosessista, joita olivat kehittymisen lisäksi rappeutuminen ja häviäminen. Ne ovat näennäisesti erillisiä silloin, kun niiden toimintaa katsotaan yksilöllisissä osissa, mutta kun niitä tarkastellaan suhteessa kokonaisuuteen, ne ovatkin itse asiassa kolme puolta samasta prosessista.¹⁹⁰ Näin ollen kehittyminen, rappeutuminen ja lopulta häviäminen kietoutuvat yhteen kun tarkastellaan lajia tai yksilöä kokonaisuutena. Vaikuttaa siltä, että varsinkin yksilön suhteen tämä tarkastelu kokonaisuutena tarkoittaa ajallisen ulottuvuuden huomioimista – yksilö ei voi samaan aikaan olla prosessin kaikissa vaiheissa, mutta hän joutuu kuitenkin käymään ne kaikki läpi.

Määrittelen Maudsleyn näkemystä yksilön kehityksestä siitä kontekstista, mistä Maudsley itse asiaa tarkasteli. Aiemmin toin esiin kuinka terveys oli viktoriaanisessa kulttuurissa tärkeä puheenaihe. Seuraavasta lainauksesta käy ilmi, että myös Maudsleylle terveys oli elämän lähtökohta, ja yksilönkehitys ja kasvu edusti terveyttä:

”Life in all its forms, physical or mental, morbid or healthy, is a relation; its phenomena result from the reciprocal action of an individual organism and

¹⁹⁰ Maudsley 1884b, 132. Termit engl. ”*evolution*”, ”*involution*” ja ”*dissolution*”.

external forces: health, as the consequence find evidence of a successful adaptation to the conditions of the existence, implies the preservation, well-being, and development of the organism, while disease marks a failure in organic adaptation to external conditions, and leads, therefore, to disorder, decay and death.”¹⁹¹

Maudsleyn käsitystä yksilön kehityksestä on vaikeaa tutkia huomioimatta hänen vahvaa uskoaan ihmiskunnassa etenevään degeneraatioon.¹⁹² Edellisestä lainauksesta tulee ilmi sairauden ja rappion vaikutus elämälle. Voidaan päätellä, että Maudsley näki yksilön ennen kaikkea ihmislajin edustajana ja tärkeänä linkkinä rodun pitämisessä terveenä: moni asia yksilön kehityksessä ja sivistämisessä saattoi mennä pieleen johtaen esimerkiksi yksilön hulluuteen ja sitä kautta degeneraatioon. Kehittyminen oli osa terveyttä ja se tarkoitti nimenomaan kehittymistä parempaan, sillä kehityksen vastakohtana oli kuoleminen. Peilaten tätä siihen, että nämä kaksi prosessia eli kehittyminen ja rappeutuminen olivat saman prosessin eri vaiheita, voidaan todeta, että vaikka kuolema oli yksilölle luonnollinen ja väijäämätön päätepiste, Maudsley ei toivonut ihmisten lajina päätyvän siihen ennaikaisesti. Terveys oli siis tavoiteltavaa niin yksilölle kuin lajillekin.

Luvussa 3.1 totesin, että Maudsleyn mukaan perimällä oli suurin vaikutus siihen, mitä yksilöstä tuli, eli millaiseksi tämä *kehittyi*. Tästä huolimatta Maudsley painotti, että kukaan ei synny valmiiden kykyjen kanssa niin kuin alemmat eläinlajit, vaan ihmisen sisäsyntyiset valmiudet on otettava käyttöön harjoittelulla. Fyysinen harjoittelu kehittää asteittain hermostoa, ja tällä on suuri vaikutus ihmisen älylliseen kehitykseen ja luonteenlaatuun.¹⁹³ Lopputulos määrittyy paljolti sen mukaan, mitä on tehty yksilön potentiaalisten kykyjensä käyttöönottamiseksi. Hän kuitenkin muistutti, että harjoittelun voima on rajallinen ja ihmisluonnon¹⁹⁴ rajoittama: ihminen ei voi oppia lentämään kuin

¹⁹¹ ”Elämä kaikissa muodoissaan, niin fyysisessä tai henkisessä kuin sairaalloisessa tai terveessä, on suhde; se on ilmiö, joka on tulos vastavuoroisesta toiminnasta yksilöllisen organismin ja ulkoisten voimien välillä: terveys, seurauksena onnistuneesta mukautumisesta ulkoiisiin olosuhteisiin, tarkoittaa säilymistä, hyvinvointia ja organismin kehitystä, kun taas sairaus on osoitus epäonnistumisesta mukautua ulkoiisiin olosuhteisiin, ja johtaa, näin ollen, häiriöihin, rappeutumiseen ja kuolemaan.” Maudsley 1867b, 131. Suom. kirjoittajan oma.

¹⁹² Lisätietoa Maudsleyn degeneraatioajatuksista ks. esim. Pick 1989, 203–216.

¹⁹³ Engl. *character*.

¹⁹⁴ Engl. *nature*.

lintu eikä jokaisesta yksilöstä voi tehdä Shakespearea tai Sokratesta.¹⁹⁵ Vaikka ihmiset ovat monin tavoin samanlaisia, jokainen yksilö eroaa menneistä, nykyisistä ja tulevista yksilöistä. Se ei johdu harjoittelusta tai ulkoisista olosuhteista, vaan perustavanlaatuisista eroista yksilöiden ihmisluonnossa.¹⁹⁶ Ne, jotka ovat perineet paremmat valmiudet, voivat kehittyä korkeammalle, mutta heidänkään kohdallaan kehitys ei ole huipussaan, jos olosuhteet eivät tue sitä.¹⁹⁷

Maudsleyn teksteistä on pääteltävissä, että hänen mielestään refleksien toiminta ei ollut ihmisillä samanlaista kuin eläimillä. Hän tiesi, mikä merkitys selkäytimellä oli refleksien synnyssä, ja totesi, että ihmisellä selkäytimen, kuten aivojenkin, toiminta pitää opetella harjoittelun kautta toisin kuin alkeellisimmilla eläimillä. Ihmisellä selkäytimen toimintaa muokkaavat myös tunteet ja tahto, joten selkäydin ei voi toimia niin omatoimisesti.¹⁹⁸ Lapsella on kyllä kyky oppia kävelemään, mutta itse taidon oppiminen vaatii paljon aikaa ja energiaa ja havainnollistaa selkäytimen etenevää kehitystä.¹⁹⁹ Maudsley siis korosti fyysistä harjoittelua samalla tapaa kuin monet muut aikalaisensa. Hän näytti pitävän harjoittelua ja oikeita olosuhteita keinona viedä kehitystä eteenpäin, vaikka taustalla vaikuttavat kuitenkin edellisiltä sukupolvilta perityt valmiudet, joita ei voi muuttaa. Tämä selittää mielestäni myös Maudsleyn huolta degeneraatiosta ja sen periytyvistä vaikutuksista.

Maudsley ei kuvannut teoksissaan niinkään ihmisen suoraa fyysistä kehitystä kuin sitä, miten se vaikuttaa ihmisen henkiseen kehitykseen. Hän painotti aivojen merkitystä: ne alkavat syntymästä lähtien omaksua ympäröivän maailman näkemyksiä ja kuvia, ja tämä kehitys jatkuu läpi elämän. Maudsley kirjoitti, että aivoja lukuun ottamatta muiden fyysisten ruumiinosien kehitys on kaikilla suhteellisen samanlaista yksilöistä riippumatta. Hän totesi myös, että todellinen aivojen kehitys tapahtuu vasta syntymän jälkeen.²⁰⁰ Tämä näyttäytyy älykkyyden kehittymisenä.²⁰¹ Mieli ei kuitenkaan ole valkoinen paperi, joka ottaa vastaan kaiken, mitä siihen kirjoitetaan, mutta ei myöskään

¹⁹⁵ Maudsley 1896, 19–20. Ks. myös esim. Maudsley 1886, 22. Asteittaisuuden vuoksi ihminen joutuu harjoittelemaan paljon ennen kuin oppii puhumaan ja kävelemään, ja korkeampitasoista ajattelua eivät kaikki opi koskaan.

¹⁹⁶ Maudsley 1896, 21.

¹⁹⁷ Maudsley 1867b, 15.

¹⁹⁸ Maudsley 1886, 8.

¹⁹⁹ Maudsley 1867, 47.

²⁰⁰ Maudsley 1867b, 12, 165. Ks. myös Maudsley 1867b, 29: Aivojen kehitys on erilaista kuin maksan, sydämen tai minkä tahansa muun sisäisen elimen siinä mielessä, että vain aivot kypsyvät elämän aikana, muut toimivat jo valmiiksi.

²⁰¹ Maudsley 1867b, 29.

peili, joka reflektoi jokaisen objektin. Sillä on mukautuvia voimia, joilla omaksua kehityksen kannalta olennainen ja torjua sopimatonta.²⁰² On siis selvää, että aivojen toiminta ei ollut Maudsleylle vain esimerkiksi hulluuden aiheuttaja, vaan se myös piti huolen koko ihmisen terveestä kehityksestä ja yksilöllistymisestä.

Ihminen oli siis sidottu perimään ja fyysisyyteen, mutta oliko kehityskin vain fysiologiaan kirjattu ominaisuus? Teksteissä on viittauksia siihen, että Maudsley ajatteli, että ihmisellä on halu tai tarve kehittyä henkisesti. Ymmärtäessään olevansa osa luontoa ja tämän hetken evoluution korkein saavutus olisi outoa, jos ihminen ei toteuttaisi orgaanista impulssia tietoisuudessa, joka haluaisi hänen nousevan yhä korkeammalle kehitystasolle, Maudsley esitti.²⁰³ Maudsley kuvasi ihmisyksilön edistymistä²⁰⁴ yksilöllisten muutosten asteittaisena ketjuna: aikuistumiseen asti muutos on kasvua ja sitä seuraava vanheneminen heikkenemistä. Yksilön kehityskulku näyttää sisältävän persoonallisuudessa tapahtuvia muutoksia²⁰⁵ ja hän myös korosti usein liikkeen merkitystä elämälle. Hänen mukaansa liike on fyysinen ilmiö, joka on lähtöisin hermostosta. Se on ihmiselle välttämättömyys, ja helpotus tarpeeseen olla liikkeessä löytyy vain siitä, että on aktiivinen elämässään.²⁰⁶ Maudsley esitti, että vaikka ihmisen elämä koostuu jatkuvasta liikkeestä, yksilö on osittain irrallinen siitä, sillä ihminen on pohtiva yksilö, joka pyrkii määrittelemään elämänsä luomalla pysyviä, staattisia käsitteitä kuvaamaan sitä.²⁰⁷

Esitän, että yksi liikkeeseen linkittyvä asia on luovuus eli jonkinlainen älyllisen elinvoiman nälkä, uteliaisuus, joka Maudsleyn mukaan ajaa ihmistä tavoittelemaan henkistä kasvua.²⁰⁸ Hänen mukaansa ihmisluonnon pohja muodostuu vallan- ja mukavuudenhalusta, joiden saavuttamiseksi ihmisen on muokattava ympäristöään, mutta tämän halun takia ihminen on usein sidottu perinteisiin ennakkoluuloihinsa.²⁰⁹ Tämä taipumus heikentää hänen mielestään mahdollisuutta henkiseen kasvuun ja luovuuteen. Hänen mukaansa älyllisestä toiminnasta saatu henkinen palkinto, eli työn

²⁰² Maudsley 1867b, 63.

²⁰³ Maudsley 1916, 53–54.

²⁰⁴ Engl. “progress”, joka siis terminä sisältää oletuksen edistyksestä.

²⁰⁵ Esimerkiksi 25–35-vuotiaana ihminen on optimistisempi kuin vanhetessaan.

²⁰⁶ Maudsley 1917, 6–7.

²⁰⁷ Maudsley 1916, 60–61.

²⁰⁸ “Uuden ajatuksen tuottaja tyydyttää älyllisen elinvoiman nälän; uteliaisuus tietää mielen kasvattamiseksi on yhtä perustavanlaatuinen vaisto elämässä kuin näläntunne tai tunteenpalo ruumissa ja todellisuudessa joskus melkein yhtä innokas ja holtiton täytyäkseen.” Maudsley 1916, 229. Suom. kirjoittajan oma.

²⁰⁹ Maudsley 1916, 229.

merkitys itsessään, vähentää älykkyyden ja luovuuden saavuttaneen surua siitä, että hän ei välttämättä saa työstään kunniaa muilta.²¹⁰

Väitän, että samanlainen käsite liikkeen kanssa on ”elämän energia”, jota Maudsley käytti kuvatessaan ihmisen elämäntulkua. Hän kirjoitti, että tunteiden vaihtelu elämän eri aikoina noudattaa ”elämän energian” virtauksia. Hän kuvasi tätä elämän energiaa voimaksi, joka ensin lisää elämäntulua ja sitten myöhemmin vie sitä pois.²¹¹ Se on siis jonkinlaista yksilön henkiseen puoleen vaikuttavaa liikettä, joka ohjaa ihmisen suhtautumista elämään eri ikävaiheissa. Liikkeen ja energian suunta tulee selvästi esille: se on ensin nousevaa, mutta vanhuudessa laskevaa. Erityisesti hänen uransa viimeisinä vuosina tämä ajatus tulee hyvin esiin.²¹² Voikin pohtia, kertooko se esimerkiksi myös hänen suhtautumisesta omaan vanhenemiseensa. Elämän energia ei kuitenkaan näytä olevan itsessään ihmisen sielu tai mieli, ja voi olla, että vahvasti materialistinen Maudsley on tarkoittanut sillä fyysistä energiaa, jota kaiken liikkeen on ajateltu tarvitsevan. Esimerkiksi vuoden 1916 teoksessaan hän totesi, että energian alkuperäinen lähde oli aurinko, vaikkakaan sen vaikutusta orgaanisessa aineessa tapahtuviin variaatioihin ei ollut vielä hänen mukaansa todistettu.²¹³

Energian käsitettä hän valotti enemmän myös toisessa yhteydessä. Energian purkaminen organismissa tapahtuu tarkoituksenmukaisesti tai ilman tarkoitusta. Kun jokin ulkopuolinen syy aiheuttaa tarpeen purkaa energiaa, ihmisessä syntyy tyydyttymättömän passion räjähdys, joka on ärsytystä, affektioita, emootioita, levottomuutta tai mitä tahansa muuta, miksi tällaista sisäistä molekyyli-tason epäjärjestyttä voidaan kutsua. Joidenkin passion purkamisten kuten hysteerisen itkun tai naurun tarkoitus on toimia yksilön helpotuksena. Kaikki passiot eivät suuntaudu ulospäin, vaan jos jokin ”räjähdys” suuntautuu sisäänpäin, eikä siis näy ulospäin liikkeenä, mutta se aiheuttaa levottomuutta sisäisesti, orgaanisissa prosesseissa. Maudsleyn mielestä luonnon tapa on toimia räjähdysten kautta – hän mainitsee esimerkiksi maanjäristykset ja ukkosen, mutta hänen mielestään myös aivastus, lihasten jännitys ja eritteiden poisto olivat räjähdyksiä.²¹⁴

²¹⁰ Maudsley 1916, 229–230.

²¹¹ Maudsley 1916, 62–63. Elämänenergian virtaus on myös vastuussa mielen sairauksien kuten hulluuden kehityksestä.

²¹² Ks. esim. Maudsley 1916, 62, jossa hän totesi, että elämän haluaisi välillä vanhuudessa unohtaa.

²¹³ Maudsley 1916, 80.

²¹⁴ Maudsley, 1902, 6–7.

Elämän energian kulkuun näyttää liittyvän myös luonnollinen päätepiste eli kuolema, joka tuottaa uutta.²¹⁵ Tämä ei ole mitenkään poikkeuksellista hänen ajattelussaan, sillä kuten tämän luvun alussa toin esiin, rappeutuminen ja katoaminen olivat osa samaa prosessia kehittymisen kanssa. Maudsleyn mukaan jokainen ihminen on tietoinen siitä, että aika on rajallinen ja jonain päivänä on tehtävä tilaa seuraaville sukupolville.²¹⁶ Maudsley kirjoitti, että ennen vanhaan alkeellisemmän mielet eivät nähneet kuolemaa niin elämästä irrallisena asiana kuin sivistyneet ihmiset hänen aikanaan - kuollut mieli ei ollut niin kuollut tai elävä niin kuolemasta irrallinen. Hän jatkoi, että lapsen henkinen kehitys mukailee rotunsa kehitystä, ja fyysisesti alkiotasolla kehitys noudattaa sitä edeltäneen eläinlajin kehitystä läpi rodun kehityshistorian. Leikeissään lapsi tuo esiin kiintymyksensä elottomiin leluihin. Tässä kaikessa toistuu häilyvä kuoleman ja elämän raja ja vaistoihin kirjattu jatkuvuuden tarve.²¹⁷

Kuolema näyttää tuovan jatkuvuutta rodullisessa mielessä. Yksilön kuolema on päätepiste yksilölle, mutta ei lajille. Näin ollen yksilön kehityksessä tärkeä käsite on myös lisääntyminen, joka linkittää yksilöt rotuunsa ja lajiinsa. Lisääntymisen tarve näyttää olevan elinehto: Maudsley pohti esimerkiksi sitä, miksi tarve lisääntyä saa uroshämähäkin uhmaamaan omaa henkeään yrittäessään pariutua itseään huomattavasti kookkaamman naarashämähäkin kanssa. Väitän Maudsleyn esittäneen, että tarve lisääntyä ja rakastaa voi viedä myös ihmiseltä jotain pois: hän mainitsi, että nuoruuden luovuus ja halut voivat heikentyä avioliiton myötä.²¹⁸

Luvussa 3.3 käsittelin Maudsleyn näkemystä siitä, että nainen ilman lapsia tuntee itsensä vajavaiseksi. Hänen mielestään naisen biologiaan oli kirjattu tarve lisääntyä. Lisääntyminen erotti elävän kuolleesta materiasta, joten korkeimman älyllisen elävän eli ihmisen vapaaehtoinen lisääntymisen vähentäminen tuntui hänestä oudolta. Maudsley tiedosti lisääntymisen olevan hänen ajallaan enemmän valinta kuin joskus aiemmin, vaikka ei tässä yhteydessä sanonut pitikö sitä hyvänä vai pahana asiana.²¹⁹ On ymmärrettävää, että hän pohti lisääntymisteemaa aikana (1916), jolloin syntyvyys oli

²¹⁵ Ks. esim. Maudsley 1916, 34–35 ja 61.

²¹⁶ Maudsley 1916, 61. Tässä lainauksessa Maudsley käytti teatterivertausta: elämä on näytelmä ja ihmiset näyttelijöitä lavalla, josta on poistuttava, kun osa on ohi.

²¹⁷ Maudsley 1916, 321–322.

²¹⁸ Maudsley 1916, 37.

²¹⁹ Maudsley 1916, 23–24. Hän kysyikin, onko syntyvyyden väheneminen paha asia valtiossa, joka on juuri saavuttanut ”kypsyytensä”, vai onko se luonnollinen kehityskulku kasvua ja kehitystä tavoitelleessa valtiossa.

laskenut huomattavasti pitkän kasvun jälkeen.

Pohdinta lisääntymisen vähenemisestä liittyy myös Maudsleyn pelkoon rodun huononemisesta. Hän korosti yksilön vastuuta jälkeläisistään. Esitän, että hän ajatteli ihmisten määrän vähenemisen korostavan nykysukupolvien vastuuta ihmislajin tulevaisuudesta. On pidettävä mielessä, että Maudsley uskoi elämän aikana saavutettujen ominaisuuksien periytyvän jälkeläisille, joten vastuulla hän on näyttänyt tarkoittavan enemmänkin terveen *perimän vaalimista* kuin varsinaista kasvatusta:

“When we reflect upon these facts, proving the power and extent of hereditary action, both in health and disease, in the formation of a sound and of an unsound constitution, we cannot fail to be convinced that there is no heritage like the heritage of a good descent, and cannot help feeling some regret that while we pay so much attention to the breeding of animals we pay so little attention to the breeding of men.”²²⁰

Maudsleyn ajattelussa yksilön kehitykseen liittyivät käsitteet liikkeestä ja elämän energiasta, ja niihin taas nivoutuvat lisääntyminen, luovuus ja kuolema, sekä kehityksen asteittaisuus, ja tämä kaikki oli sidottu perimään ja fyysiseen ruumiiseen, joka kuitenkin tarvitsee harjoitusta ja olosuhteita tuekseen. Kehittyminen oli osa prosessia, johon kuuluivat myös rappeutuminen ja häviäminen. Ne kaikki koskettivat erityisesti yksilöitä, mutta lajin kannalta tärkeää oli kehittyminen, joka vei lajia eteenpäin, vaikka yksilöt kuolivatkin pois. Vaikuttaa siltä, että terveys, jota kehittyminen mahdollisti, oli erityisesti lajin hengissä säilymiseen ja tuottavuuteen liittyvä ominaisuus, mutta joka ilmentyi myös yksilössä, vaikkakin yksilön elämänsäkaareen liittyi elämän energian väheneminen ja rappeutuminen vanhuudessa. Voidaan myös todeta, että ihmisen henkinen kehitys, jonka pohja oli aivoissa, on tema, jota Maudsley piti arvossa pohtiessaan ihmislajin tulevaisuutta.

²²⁰ “Kun viittaamme näihin faktoihin, jotka todistavat periytyvien tekojen voimasta ja laajuudesta, niin terveydessä kuin sairaudessa, hyväkuntoisen että huonokuntoisen rakenteen muodostamisessa, emme voi olla vakuuttumatta siitä, että ei ole tärkeämpää perimää kuin syntyperä, emmekä voi välttää pahoittelemasta sitä, että kiinnitämme niin paljon huomiota eläinten jalostamiseen ja niin vähän ihmisten jalostamiseen.” Maudsley 1867a, 498. Suom. kirjoittajan oma.

4.2 Yksilön elämänvaiheet: elämän energian virtaus lapsuudesta vanhuuteen

Ihmisyksilön kehityksen eri vaiheita on Maudsleyn teoksissa erotettavissa neljä²²¹: varhaislapsuus, jolloin hän yleensä viittaa lapseen pronomiinilla ”se”²²², nuoruus eli puberteetin aika, jolloin hän alkaa käyttää yksilöistä systemaattisesti *hän*-pronominia²²³, sekä aikuisuus ja vanhuus. Seuraavaksi pohdin, mikä Maudsleyn mielestä erotti nämä vaiheet toisistaan ja näkikö hän ne jatkumona vai eräänlaisina hyppäyksinä vaiheesta toiseen. Edellisessä alaluvussa toin esiin sen, miten tärkeitä käsitteitä ”liike” ja ”elämän energia” olivat Maudsleylle, ja kehitys – oli se sitten fyysistä tai henkistä – näytti tarvitsevan liikettä. Nämä käsitteet on hyvä pitää mielessä kun pohditaan hänen näkemyksiään ihmiselämän vaiheista.

Tarkastelen tässä luvussa kuvauksia, mitä Maudsley teki niin sanotuista terveistä yksilöistä, mutta koska yksilön elinkaaren kehitystä voi tarkastella myös sen kautta, millaisia vääristymiä Maudsley mielestä kehityksessä saattoi tapahtua, mukana aineistossa on myös hänen näkemyksiään eri-ikäisistä hulluista. Maudsley ei esittänyt tarkkoja ikämääreitä kehityksen muutoksille kirjoittaessaan normaalista kehityksestä, mutta hulluuden kohdalla hän mainitsi yleensä esimerkkipotilaan²²⁴ iän ja sukupuolen. Maudsley jakoi hulluuden eri alalajeihin²²⁵, joista kehitysvaiheisiin liittyviä hulluuden lajeja ovat syntymästä tai lapsuudessa alkavat ”idiotia” ja ”imbesilliys”, puberteetista johtuva hulluus, joka Maudsleyn mukaan todennäköisesti aiheutuu muutoksissa verenkierrossa ja hermostossa²²⁶, naisen elämänmuutoksista johtuvat lapsen saamiseen liittyvät hulluuden muodot ja vaihdevuosihulluus, sekä seniili hulluus vanhuudessa.²²⁷ Yksilön henkisessä kehityksessä oli siis Maudsleyn mukaan useita vaiheita, jolloin ihminen on erityisen herkkä kehon fyysisille muutoksille. Viktoriaanisessa ajattelussa oli yleistä, että ihmisen nähtiin olevan erityisen altis terveyttä uhkaaville asioille eräissä

²²¹ Jos sikiöaika lasketaan mukaan, vaiheita on viisi. Maudsley käsitteli sikiön fyysistä kehitystä, mutta koki, että lapsen henkinen kehitys alkaa vasta syntymästä, joten en ota sitä mukaan tarkempaan tarkasteluun. Maudsley, 1867b, 165.

²²² Ks. esim. Maudsley 1867b, 104; 1896, 217, 225, 253.

²²³ Pronominin *hän* eli he/she – käytöstä, ks. esim. Maudsley 1867b, 173.

²²⁴ Ks. esim. Maudsley 1867b, 166, 173; 1896, 123-4, 136, 144, 147.

²²⁵ Ks. esim. Maudsley 1896, 82-83.

²²⁶ Maudsleyn mukaan nämä syyt johtavat joskus suureen kehossa tapahtuvaan vallankumoukseen ja hulluuteen erityisesti niillä, joilla on siihen perinnöllinen alttius. Ks. Maudsley 1896, 82-83.

²²⁷ Lista näistä kaikista on löydettävissä, esim. Maudsley 1896, 82-83.

tietyissä elämänvaiheissa, kuten puberteetissa.²²⁸

Maudsley käsitteli ihmisen elämänvaiheita usein vertailemalla vaiheita toisiinsa. Erityisesti elämän energian jatkumolla hän vertaili kahta pistettä: ihmisyksilön alkuaikoja, eli lapsuutta, ja loppuaikoja, eli vanhuutta. Näin ollen onkin perustelua käsitellä ensin näiden kahden kehitysvaiheen ilmenemistä Maudsleyn teksteissä.

Maudsleyn mielestä asteittaisen kehityksen merkitys aivojen kudoksille oli suuri ja hän ajatteli asteittaisen kehityksen alkavan vauva-aikana: uuden tiedon omaksuminen vaatii neuroverkoilta uusien järjestelmien käyttöönottoa ja jopa uusien yhteyksien kehittämistä, joten kehittyminen ei voisi olla muuta kuin asteittaista. Hän vertasi lapsen ja vanhuksen tilannetta toisiinsa – sekä lapsella että vanhuksella on kokemusten muodostama kyky assosoida ideoita, mutta vanhalla tämä vie enemmän aikaa, koska hänen mentaaliset kudoksensa ovat jäykkiä. Tästä syystä vanhalla ei ole kiinnostusta, mutta lapsella tämä on toisin. Vaikka lapsen assosiaatiokyky on muutamien käsitteellisten assosiaatioiden dominoimaa ennen uusien kokemusten aiheuttamaa muokkaantumista, lapsi on kiinnostunut ympäröivästä maailmasta ja tämän aivojen kudokset ovat joustavia uusille ajatuksille, tunteille, toimintamalleille ja ympäristöille.²²⁹

Maudsley esitti, että sekä lapsi että vanhus epäonnistuvat usein tehdessään menneen perusteella päätelmiä tulevaisuudesta, sillä lapsi elää nykyhetkessä ja vanhus on unohtanut menneen tai ne standardit, joilla mitata nykyisiä havaintoja.²³⁰ Maudsleyn mielestä John Locke edisti psykologiaa todistamalla, että mielessä ei ole sisäisiä ideoita, vaan että ne syntyvät observoinnin ja reflektoinnin kautta. Myöskään tahto ei ole sisäsyntyistä. Koska lapsi elää nykyhetkessä, tässä ikävaiheessa teot ovat suoria reaktioita tunteisiin ja ideoihin mielessä.²³¹ Maudsley viittasi aikalaiskeskusteluun kirjoittaessaan, että puhe siitä, että lapsen mieli olisi puhdas ja viaton, on vain runollista idealismia ja teeskentelyä. Hänen mielestään puhtaus ja viattomuus todistavat vain mielen puuttumisesta, ja ne impulssit, jotka liikuttavat lasta, ovat itsekkyyden passioita.²³²

Maudsley uskoi, että lapsen mieli on suhteellisen tyhjä alussa, mutta kuten

²²⁸ Haley 1978, 29.

²²⁹ Maudsley 1939, 21–22.

²³⁰ Maudsley 1867b, 127.

²³¹ Maudsley 1867b, 104.

²³² Maudsley, 1867b, 185.

edellisessä luvussa toin esiin, mieli ei hänen mukaansa myöskään ole valkoinen paperi tai peili, joka ottaa kaiken vastaan sellaisenaan.²³³ Se, että lapselta puuttuu valmis mieli, voi ehkä näkyä myös siinä, kuinka Maudsleyn teksteissä lapsesta käytetään systemaattisesti pronominia ”hän” vasta nuoruuden kynnyksellä. Voidaan pohtia viittasiko Maudsley tällä siihen, että lapsesta tulee ihminen ja yksilö vasta henkisen kehityksen myötä.

Maudsley kirjoitti, että hulluus on vähäistä ennen puberteettia ja yleisempää 16–25-vuotiaana kuin lapsena.²³⁴ Lapsuuden jälkeen yksilö siirtyy nuoruuteen, joka on suhteellisen lyhyt elämänvaihe, jona puberteetti tapahtui. Puberteettia Maudsley piti tärkeänä vaiheena, jolloin ihmisen tietoisuus eli *ego* muodostuu. Egon kehitystä tapahtuu myös muissa tilanteissa kuin puberteetissa, mutta erityisesti juuri silloin uusista ajatuksista ja impulsseista tehdään osa egoa:

”When ego is transformed in correspondence with changed external circumstances, the changes are so gradual as to be imperceptible at event, internal or external, as for example, when with the development of puberty, new ideas and impulses penetrate the old circle and become constituent parts of it, producing no little subjective disturbance until the assimilation is completed and an equilibrium established.”²³⁵

Maudsley totesi, että puberteetti aiheuttaa yksilöissä mentaalisia ja fyysisiä muutoksia, sillä lisääntymiselimet alkavat tuottaa lisääntymisessä tarvittavia soluja. Nuorukaiset ja neidot, joilla on vaistovarasesti tätä uutta tuottavaa luonnon energiaa, tuntevat ja ajattelevat eri tavalla kuin koskaan ennen, ja ovat innoissaan uusista aistimuksista hermoston muutosten myötä. Nuoruudessa käydään läpi myös uudenlainen virittäytyminen sosiaaliseen ympäristöön.²³⁶

Maudsleyn teoksissa näyttää toistuvan myös nuoruuden ja vanhuuden eräänlainen

²³³ Maudsley, 1867b, 63.

²³⁴ Maudsley 1867b, 139. Ks. myös Maudsley 1867b, 274: Maudsleyn mukaan paras ikä parantua hulluudesta on nuoruus, sillä parantumismahdollisuudet heikkenevät elämän edetessä ja harva parantuu enää 50 ikävuoden jälkeen

²³⁵ ”Kun ego muuttuu vastauksena ulkoiisiin olosuhteisiin, muutokset ovat niin asteittaisia, että ovat huomaamattomia sisäisessä ja ulkoisessa tilanteessa, esimerkiksi puberteetin aiheuttamassa kehityksessä uudet ideat ja impulssit tunkeutuvan vanhaan piiriin tullen sen olennaisiksi osiksi tuottaen jonkin verran subjektiivista häiriötä ennen kuin sulauttaminen on valmis ja tasapaino saavutettu.” Maudsley 1867b, 106. Suom. kirjoittajan oma.

²³⁶ Maudsley 1908, 47.

vastakkainasettelu elämänenergian käsitteen kautta: Maudsley näki nuoruuden aikana, jolloin elämän energia on kasvua tuottavaa: ihminen on positiivinen, aktiivinen, riemukas sekä toiveikas tulevaisuuden suhteen. Kun yksilö saavuttaa kypsyyden myös elämän energia on tasapainossa ja ajatukset ja liike ovat hallittuja. Vanhuudessa kuitenkin tuhoavat voimat ottavat ylivallan ajatuksista, tunteista ja liikkeistä, ja siitä lähtien jokainen päivä on asteittaista elämän vähenemistä, jolloin elämän energian tuoma toivo on olemassa vain menneisyydessä joko kokonaan tai ainakin osittaan. Maudsley totesi, että myös nuoruudessa ja aikuisuudessa tunteet voivat joskus olla synkkämielisiä samojen orgaanisten prosessien takia, jotka myöhemmin tulevat pysyviksi vanhuudessa, mutta tällainen nuoruuden tai aikuisuuden synkkämielisyys ei kuulu normaaliin kehitykseen.²³⁷

Maudsleyn mukaan aikuisella on jonkinlainen tieto siitä, mitä tämä haluaa, kun taas lapsilla ja idiooteilla esiintyy määrittelemättömiä ja tiedostamattomia haluja, jotka vain saavutettuina tuottavat tyytyväisyyttä.²³⁸ Kehityksen kannalta aikuisuudessa ollaan tasaisessa vaiheessa, ja ihminen on saavuttanut silloin tietyn älykkyyden tason. Maudsley kirjoitti, että yleisintä hulluus on 25–45-vuotiaalla, kun henkinen ja fyysinen kehitys on jo tapahtunut ja henkiset toiminnot ovat aktiivisimmillaan. Vaihdevuodet altistavat naisen melankoliselle hulluudelle 40–60-vuotiaana, kun taas vanhuksien henkisen vajaavaisuuden oireet johtuvat yleensä aivojen pehmenemisestä ja dementiasta.²³⁹ Elämän energian kuvaukseen viitaten totean, että aikuisuus oli Maudsleyn mielestä suhteellisen tasainen ja vakaa elämänvaihe silloin, kun yksilönkehitys pysyi terveenä. Tämän elämän energian tasaisuuden vaiheen voi nähdä heijastuvan myös siitä, että Maudsley kuvasi aikuisuuden kohdalla enemmän yhteiskunnan taholta tulevia kehitystarpeita kuin sinänsä yksilön fyysistä tai henkistä kehitystä. Tärkeänä elinkaaren vaiheena erityisesti naisten kohdalla Maudsley piti avioliittoa.²⁴⁰

Vanhuutta Maudsley kutsui ”seniiliksi rappeutumiseksi”, toiseksi lapsuudeksi, jossa sekä mentaaliset että motoriset kyvyt hidastuvat sekä horjuttavat ja kangertavat ihmistä

²³⁷ Maudsley 1916, 62–63.

²³⁸ Maudsley 1867b, 89.

²³⁹ Maudsley 1867b, 139. Ks. myös Maudsley 1867b, 274: Maudsleyn mukaan paras ikä parantua hulluudesta on nuoruus, sillä parantumismahdollisuudet heikkenevät elämän edetessä ja harva parantuu enää 50 ikävuoden jälkeen

²⁴⁰ Maudsley 1867a, 491–492. Hänen mukaansa naisen seksuaalisuus on kehittynyt älykkyyden kustannuksella, joten vain avioliitto voi tuoda naiselle vakautta ja turvaa miesten hyväksikäytöltä.

ennen kuin molemmat kyvyt viimein katoavat.²⁴¹ Vuonna 1896 hän vertasi seniilistä dementiaa kärsivää vanhusta normaalisti vanhenevaan, ja tämän vertailun avulla voidaan tiivistää, että terve vanhus oli Maudsleyn mielestä ymmärtäväinen ja viisas, päätelmiltään kypsä, liikkeiltään ja kielenkäytöltään ovat harkittu ja huolellinen, mutta hidas. Vanhuudessa luovutaan nykyhetkeen kohdistuvasta kiinnostuksesta ”hyvien tapojen” mukaisesti.²⁴² Oma vanheneminen voi kenties selittää sitä, miksi Maudsley useaan otteeseen kuvasi vanhuutta paljon negatiivisempaan²⁴³ sävyyn vuonna 1916. Tällöin hän kuvaili esimerkiksi, kuinka elämän ”näytelmässä” toistuvat ”näyttelijöiden” vaihtuessa nuoruuden toiveet, miehuusajan irvailut pyrkimykset ja pettymykset kokemuksiin, ja vanhuuden menetetty usko elämään sekä jatkuvasti julistettu, mutta huomaamatta jätetty maallisten asioiden turhuus.²⁴⁴ Vanhuus ei siis ollut vanhenevalle Maudsleylle vain epätoivoa nykyhetkestä, vaan se on myös ahdistusta menneestä.

Elämänvaiheilla näyttää olleen merkitystä juuri siitä syystä, että ne olivat *vaiheita*, eivät yhtäaikaaisia. Maudsley huomautti, että vaikka ihmiset hokevat kokemuksen olevan paras opettaja, tämä on totta vain, jos yksilö ottaa kokemuksen opettaneen asian sydämeensä. Toisin sanoen yksilö tekee siitä tärkein osan mentaalista rakennettaan, jotta hän ei tiedä sitä vain päässään, vaan tuntee sen myös sydämessään. Jos nuori voisi ottaa iän tuoman viisauden itselleen ilman saavutettua kokemusta ja tehdä siitä osan mentaalista rakennettaan, se nopeuttaisi ihmiskunnan kehitystä ja veisi nopeammin lähelle tuntematonta loppua. Se kuitenkin vaatisi omaksutun tiedon periytymistä täydellisesti, eikä tätä ole sallittu kuolevaisille, Maudsley huomautti. Ihmiskunnalle parasta on nuoruuden ja vanhuuden vuodenaajat, jotka varmistavat asteittaisen prosessin lajinkehityksessä. Nuoruuden ja iän ominaisuudet ovat molemmat tärkeitä edistyksessä, mutta ovat niin erilaisia ja yhteen sovittamattomia, etteivät ne voisi olla yhtä aikaa samassa yksilössä. Nämä periodit ovat siksi erillisiä ja takaavat täyden hyödyn elämäntyössä.²⁴⁵

²⁴¹ Maudsley 1916, 8.

²⁴² Hitaus johtuu mielen ja ruumiin energian vähenemisestä. Myöskään vanhan mielikuvitus ja älykkyys eivät ole enää nuoren lailla terävää ja hedelmällisistä muuta kuin hetkellisesti. Vanha ei voi enää assimiloida uusia asioita ja siksi uusia ajatussuuntauksia tai aatteellisia liikkeitä kohtaan ei tunneta enää sympatiaa. Maudsley 1896, 259–260.

²⁴³ Ks. esim. Maudsley 1916, 37.

²⁴⁴ Maudsleyn mukaan elämän tapahtumat jäävät elämään ihmisen mielessä, vaikka ne tuntuivat unohtuneen. Nämä usein kipeät tapahtumat palaavat mieleen vanhuudessa kuoleman lähestyessä unien ja yöllisissä heräämisten myötä. Maudsley 1916, 61–62.

²⁴⁵ Maudsley 1902, 79–80.

Maudsleyn teksteissä ihmisen elämänvaiheet ovat jatkumo, jossa yksittäiset nopeat muutokset esimerkiksi kehossa tai olosuhteissa voivat ravisuttaa kehitystä. Jos ihminen pystyy sopeutumaan näihin muutoksiin terveyttä edistävällä tavalla, kehityskulku alkaa lapsuuden optimistisesta ja eloisasta ajasta, puberteetin muutosten kautta tuotteliaaseen aikuisuuteen ja tästä vanhuuden hiljaiseen fyysiseen ja henkiseen vetäytymiseen ja rappeutumiseen. Kaikkeen tähän liittyy asteittainen kehitys, jonka pohja on lähtöisin ihmisen perimästä. Maudsleyn ajattelussa näkyi yksi muutos: mitä myöhemmästä tuotannosta on kyse, sitä negatiivisempaa ajanjaksona hän piti vanhuutta.

4.3 Henkinen kehitys: kohti automaattista oikean ja väärän erottamista

Maudsley uskoi hulluuden johtuvan aivojen sairauksista.²⁴⁶ Luvussa 3 käsittelin sitä, miten Maudsley näki, että ihmisen mielellä oli fyysinen pohja. Näin voidaan myös olettaa hänen ajattelevan mielen terveen *kehityksen* linkittyvän ihmisen fyysisyyteen ja ennen kaikkea aivoihin. Hän esitti, että mielen rakenteellinen pohja on aistien vastaanottamassa tiedossa ja yksilön vastauksena tietoon tehdyssä liikkeessä. Mentaalisen elämän tarkoitus on kasvaa ja jatkua yhteydessä luonnon kanssa, kuten kasvi, joka rekisteröi auringonvalon, ja suuntaa lehtensä sen mukaisesti syntyneen ”muistijäljen” mukaisesti, tai eläin, joka liikkuessaan ruuan perässä, kehittää itselleen alkeellisen mielen.²⁴⁷ Maudsley totesi, että mielen kehitys on asteittaista ajattelun ja tahdon organisoitumista.²⁴⁸

Hänelle mielen kehitys oli sekä yksilön että sukupolvien näkökulmasta asteittainen organisoitumisen prosessi, missä luonto kävi läpi viimeisintä ja vaativinta kehitystään. Maudsleyn mukaan yksilö tai laji ei aluksi itse yleensä tunnista kehitystään: ensin laji kehittyy vaistonvaraisesti ja taistelee olemassaolostaan, kuten ihmislapsi, joka ei ole tietoinen egostaan, ja joka sitten tietyissä kehityksen vaiheissa, kuten nuoruudessa, tulee itsetietoiseksi. Ihannelanteessa yksilön tai lajin aikuisuuden vaiheessa tämä nuoruuteen kuuluva itsekeskeinen subjektinen katsontakulma muuttuu objektiiviseksi tilaksi, jota Bacon – Maudsleyn mukaan – on kutsunut onnelliseksi muutokseksi ihmiskunnan

²⁴⁶ La & Dixon 1968, 159.

²⁴⁷ Maudsley 1916, 11–12.

²⁴⁸ Maudsley 1886, 13.

kehityksessä. Maudsley kuitenkin kritisoi tätä teoriaa siltä osin, että ihmiskunta on edelleen itsestä, eli ei ole saavuttanut lajina aikuisuuden tilaa.²⁴⁹

Ihmiskunnan mielenkehitystä, jota tässä tilanteessa käyttää synonyymina älykkyydelle, Maudsley vertaa suureen jokeen, joka on muodostunut monista pienistä puroista. Jokainen pienikin, alun perin asteittaisesti saavutettu vakuutus tai päätelmä, josta assosiaation kautta tulee osa suurempaa tiedostamatonta päättelykykyä, on osa tämän älykkyyden joen muodostumista.²⁵⁰ Maudsleyn mielestä halujen välinen monimutkainen vuorovaikutus muodostaa sen, mitä kutsumme päättelyksi²⁵¹, mutta lasten ja villien kohdalla nykyiset halut voittavat, koska näillä ei ole menneisyydestä varastoon kerättyjä vastakkaisia haluja, joiden avulla nämä voisivat muokata tai vastustaa nykyhetkessä syntyviä halujaan.²⁵²

Mielessä olevien ideoiden kehittyminen tapahtui Maudsleyn näkemyksen mukaan samalla tapaa kuin tarkoituksella tehtyjen liikkeidenkin, eli ne pitää oppia asteittain kärsivällisin askelein. Maudsley muistutti harjoittelun merkityksestä toteamalla, että asiat, joita tehdään oikealla kädellä, eivät harjoittelematta onnistu vasemmalla, ja samalla tapaa harjoittamaton mieli on kömpelö ajatusten muodostamisessa, eikä pysty ”poimimaan” ideoita kuten harjaantunut.²⁵³ Hän ajatteli, että se kehitysmuutos mikä on tullut lajinkehityksessä ensimmäisenä, myös pysyy vahvimpana yksilössä. Esimerkiksi tunteiden kehittyminen edeltää kielenkehitystä. Tämä ilmiö tunteiden ensisijaisuudesta näkyi Maudsley mielestä vaikkapa siinä, että ihmisyksilö voi kokea saavansa enteen tulevasta kuolemasta tietämättä sen syytä silloin, kun piilevä sairaus tuottaa tällaisen enteentomaisen kokemuksen ennen kuin ihminen pystyy kuvaamaan sitä kielellisesti. Hän painotti, että taipumus uskoa yliluonnolliseen syntyy juuri tästä kehityskulusta, jossa tunteen kieli kehittyy ennen varsinaista kieltä ja tunteilla on kieltä vahvempi merkitys henkisissä toiminnoissa myös aikuisuudessa.²⁵⁴

Yksi asteittaisuuteen liittyvä teema näyttää olevan ajallinen jatkuvuus. Mieli ei voi kehittyä ilman, että se hyödyntää mennyttä: Maudsleyn mukaan menneisyys on pohjana sille, miten ihminen muodostaa mielikuvia nykyhetkestä ja tulevaisuudesta. Nykyinen

²⁴⁹ Maudsley 1867b, 22–24.

²⁵⁰ Maudsley 1884b, 13–14.

²⁵¹ Engl. *reason, deliberation*.

²⁵² Maudsley 1884b, 60.

²⁵³ Maudsley 1916, 6–10. Maudsley vaikuttaa ajatelleen, että myös käsien toiminta on peräisin mielestä, sillä esimerkkinä hän mainitsi, että kriketin pelaamisessa tarvitaan hyvin rakentuneita mielen rakenteita.

²⁵⁴ Maudsley 1939, 14.

tieto on menneen kokemuksen tuote, joka on elinvoimaisesti juurrutettu menneisyyteen, mistä se kasvaa uudeksi tiedoksi orgaanisen prosessin jatkumon kautta.²⁵⁵ Hänen mielestään ajatukset perustuvat koettuihin kokemuksiin, eivätkä voi muuttua ennen kuin niitä on uudelleenrakennettu uusien kokemusten myötä. Näin ollen nykyhetkeä tai tulevaa ei voi olla ilman menneisyyttä, ja uusi kokemus on muokattava sopimaan siihen.²⁵⁶

Tämä sama teema toistuu myös siinä yhteydessä, kun Maudsley kirjoitti, että ihmisyksilöllä on tapana uskoa asioiden kulkevan kuten aina ennenkin. Hänen mielestään yksilö uskoo luonnon lakiin kokemuksen ykseydestä, mutta ajatus ykseydestä ei perustu vain yksilön kokemuksiin vaan mahdollisesti hiljalleen kerääntyneeseen rodun jakamaan kokemustietoon. Samassa teoksessa Maudsley totesi, että ihmisluonto on vihamielinen uusia ajatuksia ja toimintaa kohtaan, koska tällainen ennen kokematon tieto ei vastaa vanhaa, joten ihmismieli ei lepää ennen kuin uusi tieto on sivuutettu tai sopeutettu vanhaan.²⁵⁷

Maudsleyn mielestä organismi monimutkainen kokonaisuus, jossa jokainen osa toimii erillisenä, vaikka kokonaisuus itsessään ulottaa toimintansa joka osaansa. Tämä organismin ykseys ei tarvitse mitään mystistä energiaa, vaan se on täydellisen konsensuksen tai harmonian ilmenemistä useiden, erillisten osien järjestäytymisen seurauksena. Organismissa tapahtuvat muutokset jättävät jälkensä siihen; elämän periaate on jatkuvuus ja kaikessa elävässä on menneisyys sisällettynä. Näin myös siis ihmisen tahdossa – tahdon aiheuttamista teoista tulee harjoituksen kautta yhä helpompia, ja energiaa säästyy tuleviin tekoihin. Harjoituksen kautta tahdosta tulee joko rauhallinen vahvuuden toimija tai epäluotettava heikkouden osoitus.²⁵⁸

Esseisti Thomas Carlyle (1795–1881) korosti, että sekä yksilöllä että yhteiskunnalla oli sairauden ja kukoistuksen hetkensä ja nuoruuden, aikuisuuden, heikkenemisen, hajoamisen ja uudelleensyntymän vaiheet. Oli vaara, että yksilön sairaus sairastuttaisi yhteiskunnan ja yhteiskunnan sairaus jäsenensä.²⁵⁹ Sekä Carlyle ja Herbert Spencer määrittelivät terveyden orgaanisena kokonaisuutena ja osien harmonisena yhteistoimintana oli sitten kyse yksilöstä tai yhteiskunnasta. Kokonaisuutta määrittivät

²⁵⁵ Maudsley 1902, 81. Ks. samasta teemasta myös esim. Maudsley 1867b, 51.

²⁵⁶ Maudsley 1939, 18–19.

²⁵⁷ Maudsley 1939, 5–8.

²⁵⁸ Maudsley 1884b, 19–20.

²⁵⁹ Haley 1978, 75–76.

heidän mukaansa universaalit lait ja koko orgaanista luomakuntaa vei eteenpäin ”yksi elinvoima”. Spencer näki elämän liikkeenä sekasorrosta kohti järjestystä ja yksinkertaisuudesta monimutkaisuuteen. Organismien ja sen osien hän ajatteli tulevan yksilöitymiskehityksen kautta yhä erillisemmiksi, mutta niiden yhteistoiminnan muuttuvan yhä vahvemmaksi kehityksen myötä. Hänen mielestään yksilön henkistä kehitystä ei saanut toteuttaa fyysisen kustannuksella, sillä henkinen kapasiteetti riippui suoraan fyysisestä energiasta.²⁶⁰ Carlyle taas ajatteli, että organismia – yksilöä tai yhteiskuntaa – vei eteenpäin vain koko organismin kasvu kokonaisuudessa, ei sen osien eriytyminen.²⁶¹

Keskustelua siitä, kumpi vaikutti enemmän yksilön mieleen, perimä vai kokemus, käytiin yleisestikin viktoriaanisessa psykologiassa. Ajalle tyypillisiä ajatussuuntia oli kaksi: ”Sielun psykologit”, jotka uskoivat, että ihmismielen osat olivat synnynnäisiä, ja vaikka niitä saattoikin voida kehittää kokemuksella, ne eivät rakentuneet oppimiselle. Toinen, ”lockelainen koulukunta” tai ”assosianismi” näki asian päinvastoin, sillä sen kannattajien mukaan mieli oli rakentunut kokemukselle ja synnynnäisyyden rooli oli mitätön.²⁶² Voidaan todeta, että Maudsley näki yksilöillä olevan valmiudet monenlaiseen mielentoimintaan, mutta niiden saaminen käyttöön vaati harjoittelua ja kokemuksia. Perimän ja synnynnäisyyden käsitteillä oli valtava merkitys Maudsleyn näkemyksissä.

Maudsleyn käsitys mielen kehityksen asteittaisuudesta ja perimän vaikutuksesta tulee esiin myös esimerkiksi siinä, miten suuret keksintöjen saavan alkunsa. Keksinnöt vievät aikaa ja kypsyttelyä, vaikka ne näyttävät yksinkertaisilta ja helpoilta sitten kun ne lopulta tehdään. Kunnian saa viimeinen yksilö, joka selittää ja todistaa havaitsemansa ilmiön jollain tavalla. Keksinnöt eivät siis synny yksilön päässä tyhjästä, vaan ne rakentuvat vanhan päälle, joskus sukupolvien ajan. Vaikka jotkut yksilöt saavat kunnian keksinnöistä ja suurista löydöistä, todellisuudessa yksilöt ovat vain osa suurempaa orgaanista kokonaisuutta, joka on vastuussa näistä saavutuksista.²⁶³ Tämän aiheen yhteydessä hän totesi mielenkiintoisen näkemyksensä: ihmismieli on ollut lähes samanlainen siitä lähtien, kun ”se alkoi ajatella”. Koska muutoksia ei ole hänen

²⁶⁰ Haley 1978, 90.

²⁶¹ Haley 1978, 84–86.

²⁶² Rylance, 2010, 40.

²⁶³ Maudsley 1939, 19–20; 1902, 2.

mielestään tapahtunut, yksilöillä on edellytykset päätyä itsenäisesti samoihin päätelmiin samoista lähtökohdista kuin häntä edeltäneet yksilöt. Ihmisen kuollessa katoaa myös hänen elämänsä aikana keräämä tietovarasto, joten uudesta sukupolvesta sama tieto ja sen pohjalta muodostetut ajatukset vaikuttavat uudelta.²⁶⁴

Vaikuttaa siltä, että Maudsleyn mielestä ihmisellä ei ole vapaata tahtoa, vaan yksilön toimintaa määrittävät motiivit. Hän puolusti näkemystään toteamalla, että kuten ilmaan heitetyllä kolikolla ei ole vapaata tahtoa pudota jommallekummalle puolen, koska putoamispuolen määrittävät kolikon ominaisuudet, vauhti ja ulkopuoliset voimat, ei myöskään ihmisellä ole vapaata tahtoa. On vain asioita, joiden vaikutusta emme osaa huomioida tietoisesti. Ihmisellä tällainen vaikutus on esimerkiksi hyveellisyydellä tai sen puutteella. Myös siinä tilanteessa, että jokin tilanne²⁶⁵ tapahtuisi uudelleen, aiempi kokemuksemme osaltaan määrittää nykyistä toimintaamme, ja myös tilanteessa olevat pienet, erilaiset asiat vaikuttavat lopputulokseen. Kyse ei siis ole vapaasta tahdosta. Todisteena vapaan tahdon puuttumisesta uudet tilanteet ja ympäristöt muovaavat ihmistä hienovaraisesti kokoajan, mutta sitä ei voi tajuta ellei siirry uuteen ympäristöön tai uuden ympäristön jälkeen takaisin vanhaan, jolloin yksilö tyrmistyksekseen huomaa, että tunteet ja päätelmät ovat muuttuneet.²⁶⁶

Tiivistetysti sanottuna mielen fyysinen pohja, asteittaisuus, ajallinen jatkuvuus ja vapaan tahdon puuttuminen liittyvät kaikki enemmän tai vähemmän perimään ja esiisien perintöön yksilössä. Ihmisyksilö on siis Maudsleyn mielestä sidottu vahvasti lajiinsa, mutta mikä merkitys sitten oli yksilön sosiaalisella ympäristöllä? Maudsley esitti, ettei ihmisen mieli ole itsenäinen, täysin erillinen, omavarainen olento, kuten ei ole yksilön ruumiskaan, vaan se on jatkuva ja riippuva, eli se tarvitsee yhteistyötä ympäristön kanssa, jotta se voisi tulla perustaksi ihmisen menneisyydelle. Tästä syystä mieltä voi hänen mukaansa tutkia riittävästi vain, jos huomio kaksi näkökulmaa: tarkastelua pitää tehdä sekä historiallisesti, eli aikaansa suhteutettuna, että suhteessa ympäristöön.²⁶⁷

Maudsley kysyi lukijoiltaan, voisiko yksilön ja ihmisympäristön suhteen nähdä samanlaisena kuin yksittäisen ruumiin kudoksen suhteen sitä ympäröivään verestä

²⁶⁴ Maudsley 1902, 2. Maudsleyn mukaan näin ollen voidaan jäljittää päätelmien alkuperäiset ajattelijat kauas historiaan tutkimalla ihmislajin yksilöiden mieltä.

²⁶⁵ Maudsley käytti esimerkkinä naisen viettelemistä.

²⁶⁶ Maudsley 1884b, 63–67.

²⁶⁷ Maudsley 1884b, 128.

pulppuavaan nesteeseen, jota kudus käyttää ravintonaan. Veri on välittävä aines ruumiin ja sen ravinnon välillä samalla tapaa kuin sosiaalinen tunne on yksilön ja ulkopuolisen maailman välillä. Ilman sosiaalista piiriä ja sen tarjoamaa ylläpitoa ja tukea, mieli ei voisi elää ja hengittää, kuten ei solukaan voisi elää ilman verta. Yhteisöllisen välittämisen tunne tunkeutuu yksilöön tiedostamattomasti, kuten veri kiertää elimistössä, tehden yksilön elinvoimaiseksi sosiaalisesti olennoksi.²⁶⁸ Mielen kehitys näyttää Maudsleyn mukaan tapahtuvan sosiaalisessa yhteisössä, joka on eräänlainen elinehto yksilölle. Tämä tulee esiin esimerkiksi ajatuksessa, että ihminen elää vain, jos voi olla yksikkö jossain sosiaalisessa organisaatiossa. Ihminen tarvitsee sosiaalisen yhteisön tarjoamia vitaleja suhteita ja hengittää sen sosiaalista henkeä. Sosiaalinen yhteisö on välittäjä yksilöiden välillä. Se on mielen elämänhenki ja vain sosiaalisessa elämässä yksilöstä tulee se ihminen, joka hän on tuleva olemaan.²⁶⁹ Maudsleyn mukaan yksilö sosiaalisena olentona elää yhteisössään, mutta lisäksi yhteisö elää hänessä ajalleen tyypillisten ajattelumallien, tunteiden ja kielen kautta. Oman aikansa lisäksi yksilössä elää sukupolvien ketju näille tyypillisine sosiaalisen yhteisön piirteineen niiltä osin, kun ne näkyvinä tai piilevinä yksilössä esiintyivät.²⁷⁰ Hän huomautti, että kun selvitetään esimerkiksi, onko yksilö sairastunut moraaliseen hulluuteen, on huomioitava, että yksilö on aina sosiaalinen elementti.²⁷¹

Maudsleyn mielestä sosiaalisen kehityksen tarkoitus on tehdä ihmisestä ihminen ja niin pitkälle kuin on mahdollista, tehdä moraaliseksi kaksi ihmisen perusvaistoa tai tarvetta, nälkä ja lisääntyminen, josta primäärit tarpeet ja sekundaarit tunteet syntyvät. Hän kuvasi myös sitä, mitä rakkaus on: se on sosiaalisen kehityksen ja luonnon lakia tuottamaa energiaa, jonka juuret ovat himoissa, mutta se kuitenkin ole yhtä kuin himo. Himojen lisäksi rakkauteen sisältyy mielen yhteyttä toisen kanssa, jolloin se on monimutkaista sosiaalista ja moraalista tunnetta, mikä on sosiaalisen olennon perusta.²⁷² Maudsleyn näkemyksen yksilön mielen kehityksestä sosiaalisesti voi tiivistää niin, että hänen mukaansa mieli kehittyy yhteydessä sosiaaliseen ympäristöönsä, johon lasketaan myös menneet sukupolvet. Kyseessä on ajallinen jatkumo, jossa mieli tekee aktiivista

²⁶⁸ Maudsley 1884b, 45. Maudsley totesi myös, että ilman yhteisöä yksilö saa mentaalisia kouristuksia kuten ruumis ilman verta saa fyysisiä

²⁶⁹ Maudsley 1884b, 130.

²⁷⁰ Maudsley 1916, 88.

²⁷¹ Maudsley 1867, 205.

²⁷² Maudsley 1916, 150.

työtä muokatakseen uutta tietoa sopimaan vanhaan pohjaan. Ilman sosiaalista yhteisöään ihminen sairastuu tai hänen mielensä muuten vahingoittuu.

5. Maudsley ja yksilön kehitykseen vaikuttaminen

5.1 Käsitteet kasvatuksesta: perityn ihmisluonnon rinnalle omaksuttu ihmisluonto

Viidennessä luvussa käsittelen näkemyksiä siitä, mitä kasvatuksella ja koulutuksella tarkoitettiin ja millaisia päämääriä niillä oli. Ensimmäisessä alaluvussa määrittelen Maudsleyn näkemykset kyseisistä käsitteistä ja toisessa alaluvussa tutkin Maudsleyn aikalaiskritiikkiä kasvatuksen ja koulutuksen yleviä päämääriä kohtaan.

Maudsley kirjoitti, että ihmiset näkivät paljon vaivaa eläinten kasvatuksessa, vaikka ihmisyksilöiden kohdalla tunnuttiin ajattelevan, että paras mahdollinen kasvatustapahtuu jättämällä kasvu sattuman varaan. Maudsley kysyi, opitaanko koskaan sitä, että lajina ihminen on luomakunnan huipulla luonnonlakien ansiosta, ja vain näitä lakeja tutkimalla ja soveltamalla ihminen voi olla ”oman lajinsa farmari”.²⁷³ Hän totesi, että ympäristötekijöillä voidaan jonkin verran vaikuttaa yksilöön: perityn ihmisluonnon lisäksi yksilölle kehittyy elämän aikana omaksuttu ihmisluonto, joka pohjautuu kasvatukseen ja harjoitukseen. Omaksuttu ihmisluonto oli hänen mielestään tärkein määrittäjä yksilön lopullisen luonteen muodostamisessa.²⁷⁴ Tämän tulkitsen niin, että kasvatuksella yksilöitä voidaan kehittää perimästä huolimatta ainakin jossain määrin.

On hyvä määritellä, mitä Maudsley piti sellaisena opittuna taitona, jonka kehittymiseen oli mahdollista vaikuttaa, ja minkä hyödyntäminen ei tapahtunut automaattisesti. Maudsley käsitteli refleksien ja opittujen taitojen eroa vertailemalla kananpoikaa ja ihmislasta. Jyvän poimiminen maasta vaatii ihmiseltä paljon harjoittelua ja siltikin lapsi onnistuu kyseisessä tehtävässä huonosti pitkän aikaa, kun taas kananpojalle kyseessä on refleksi. Kun lapsi poimii jyvän, tämä toimii tahdonalaisesti, mutta vasta harjoituksen kautta taidosta voi tulla refleksi.²⁷⁵ Maudsley siis uskoi, että ihminen tarvitsi harjoitusta oppiakseen asioita, jotka joillekin eläinlajeille olivat automaattisia alusta pitäen. Ihminen pystyi eläimiä korkeampiin suorituksiin oppimalla toisilta ihmisiltä kasvatuksen ja koulutuksen kautta.

²⁷³ Maudsley 1896, 23–24.

²⁷⁴ Maudsley 1867b, 136.

²⁷⁵ Maudsley 1884b, 108–109.

Hän itse määritteli kasvatuksen esimerkiksi näin:

”I mean, not the education which is called learning alone, but that education of the nature of the individual, that development of the character which the circumstances of his life have determined.”²⁷⁶

Maudsleyn teoksissa termiä *education* käytetään kahdessa merkityksessä. Esimerkiksi vuoden 1886 teoksessa²⁷⁷ sekä 1896 teoksessa²⁷⁸ *education* -sanaa käytetään enemmän merkityksessä *harjoittelu* tai *harjoittaminen*, jossa yksilön voi nähdä toiminnan subjektina, kun taas toisinaan jälkimmäisessä teoksessa sekä vuoden 1916 teoksessa²⁷⁹ termiä käytetään tarkoittamaan *kasvatusta* tai *kouluttamista*, jossa yksilö on toiminnan objektina. Harjoittamisesta hän käytti välillä myös termiä *training*²⁸⁰, joka voidaan sekin ymmärtää joko yksin tai jonkun ohjaama tekemiseksi. Koska Maudsley ei itse näytä tekevän tarkkaa rajaa merkitysten välille, on mahdollista, että hän on ajatellut kasvatuksen sisältävän yksilön omaa harjoittelua tai harjoittelun sisältävän ulkopuolelta tulevaa ohjeistusta. Näin ollen ihminen olisi sekä oman kehityksensä kulun objekti että subjekti. Hän piti tiedonsiirtoa kasvatuksen ja imitaation kautta sukupolvelta toiselle tärkeänä ihmisen ja eläinten kehitykselle, sillä hän mainitsi, etteivät pelkät vaistot riitä kehityksen aikaansaamiseksi.²⁸¹

Ihmiskunnan edistys tarvitsi Maudsleyn mielestä ajatusten, tunteiden ja tekemisen perustumisista viisaalle perustalle, minkä seurauksena ”korkeampi tunne” kehittyi tietoisuuteen. Korkeampi tunne seuraa parantunutta ajattelua ja toimimista ja näin ollen nostaa tahdon tasoa. Systemaattinen harjoitus ja kasvatusta olivat Maudsleyn mielestä keinoja, joilla rakentaa hyväksytyjä käyttäytymismalleja istuttamalla yhteiskunnan ajattelu-, tunne- ja tahtotapoja nuorten mieliin. Maudsleyn mielestä yhteiskunnassa kaikki perustuu ajatukseen, että yksilön tahto ei ole motiiviton ja sattumanvarainen, vaan sellainen, joka voi perustua lakiin. Edes hullu ei toimi ilman tahtoon

²⁷⁶ ”Tarkoitan, en kasvatusta/koulutusta, jota kutsutaan yksin oppimiseksi, vaan yksilön luonnon kasvattamista, luonteen kehitystä, jonka elämäntapahtumat ovat määränneet.” Maudsley 1867b, 136–137. Suom. kirjoittajan oma.

²⁷⁷ Ks. esim. Maudsley 1886, 8-13.

²⁷⁸ Ks. esim. Maudsley 1896, 19–21.

²⁷⁹ Ks. esim. Maudsley 1896, 287–288; 1916, 97–98, 256–275.

²⁸⁰ Ks. esim. Maudsley 1867b, 136–137.

²⁸¹ Maudsley 1916, 99–100. Maudsley piti kasvatusta ja imitaation kautta oppimista keinoina järjestää henkisiä rakenteita aivoissa, mutta koska hän mainitsi ne molemmat erikseen, hän ei pitänyt niitä synonyymeinä.

sisäänrakennettuja motiiveja; ne vain ovat tiedostamattomia, eikä niihin ei voi ulkopuolelta vaikuttaa. Hänen mielestään yhteiskunnassa säädettiin lakien rikkomisesta rangaistuksia, koska yhteiskunta uskoi rangaistuksien toimivan malleina. Tämä näkemys perustui hänen mielestään ajatukseen, että ei olisi järkeä käyttää esimerkkirangaistuksia, jos uskottaisiin, että ihmisellä oli vapaa tahto olla noudattamatta esimerkin tuomaa moraaliohjetta. Rangaistuksilla on tärkeä merkitys moraalikasvatuksessa ja ajan myötä ne voidaan jättää pois, kun moraalisesti oikein toimimisesta tulee automatisoitua.²⁸² Maudsley korosti, että oikean ja väärän tunnistamisesta tulee siis yksilön vaisto:

”Moral development of the individual is a growth of will in the line of good motive, moral deterioration a growth of will in the line of bad motive.”²⁸³

On esitetty, että koko ajan lääketieteellispsykologinen kirjallisuus lasten kasvatuksesta, koulutuksesta ja sosialisatiosta perustui ajatukseen, että lapsi oli luontaisesti iloinen ja ulospäin suuntautunut ja etsi fyysistä kontaktia ikätoverihinsa. Monet lastenkehityksen asiantuntijat olivat sitä mieltä, että lapsi oli luonnollisesti sosiaalinen olento ja kaikki epäsosiaalinen käytös oli näin ollen poikkeavaa. Epäsosiaalisuus tai masennus 6-11-vuotiaalla nähtiin elimelliseksi viaksi, minkä alkujuri löytyi yleensä aivoista. Kun lapsi osoitti odotettua käytöstä, hänen kehityksensä katsottiin olevan normaalisti etenevää sekä psyykkisesti, fyysisesti että moraalisesti. Ujous, sisäänpäin kääntyneisyys ja ajatuksiin vaipuminen edellisten vastakohtina olivat merkkejä kehitysprosessin vääristymistä. Yhdistettynä huoleen piirteiden periytyvyydestä, alettiin myös puhua neuroottisten lapsien ”ongelmaluokasta”, jonka kehitystä oli syytä tarkkailla ja pyrkiä muuttamaan oikeaan suuntaan, etteivät he päätyisi mentaaliin romahduksiin. Eräät suosittelivat epäsuotuisalle kehitykselle alttiille lapsille tarkkaa rutiinia ja fyysistä ja manuaalista kulttuuria – älyllisyyteen panostaminen oli toissijaista.²⁸⁴

Maudsleyn mielestä kasvatuksella on kaksi tarkoitusta. Ensimmäinen on sopeuttaa

²⁸² Maudsley 1884b, 8–10.

²⁸³ ”Yksilön moraalinen kehitys on tahdon kasvua suhteessa hyvään motiiviin, moraalinen heikkeneminen on tahdon kasvua suhteessa huonoon motiiviin.” Maudsley 1884b, 9. Suom. kirjoittajan oma.

²⁸⁴ Clark 1988, 85–88.

oppija fyysiseen ruumiiseen ja ihmisluontoon, ei pelkästään järjen, vaan myös tunteen tasolla. Toiseksi tarkoitukseksi Maudsley luetteli ihmisen sopeuttamisen omiensa pariin ja tämän kautta oppijan johdattamisen kohti soveliasta luonteen kehitystä, jossa ilmenevät traditiot, tavat, yleiset mielipiteet, lait, konventiot ja maan moraalinen koodisto. Metodi tähän on lapsen mielen muotoilu ensimmäisinä vuosina niin, että se kasvaa ja toimii yhdenmukaisesti ympäristönsä ajattelutapojen, tunteiden ja tekemisten kanssa. Tällöin seurauksena on hyvän kansalaisen mentaalinen rakenne.²⁸⁵ Kasvatuksen ja sosialisoinnin kautta tavat, tunneilmaisut ja ajatukset siirretään seuraavalle sukupolvelle. Tämä tapahtuu hänen mukaansa jo lapsen ensihetkestä lähtien ilmeillä, hyväilyillä ja sanoilla, joilla ilmaistaan lapselle miten tämän tulisi ajatella, tuntea ja tehdä, ja mitä ei. Kouluaikana systemaattisen ympäristöstä tulevan opetuksen myötä lapsi oppii noudattamaan yhteisön lakeja, tapoja ja sääntöjä.²⁸⁶ Vaikka *ego* muuttuu eniten puberteetissa, kehitystä tapahtuu kuitenkin myös läpi elämän kasvatuksen ja kokemusten myötä. Vanhemmat voivat muokata lapsensa *ego* toruilla ja kiitoksilla.²⁸⁷

Jotta kasvatuksella voitaisiin tehdä ihmisistä täydellisiä ja moraalisia rotuna, yksilön kasvatuksen olisi oltava myös luonteenlaadun, ei vain älykkyyden ohjausta. Oikeinajattelemisen lisäksi olisi myös ohjattava tunteitaan ja tekemään oikein, sillä ilman moraalista yksilö ei hyödytä muita tai itseään tiedolla, Maudsley totesi.²⁸⁸ Hän viittasi Platonin sanoihin siitä, että lapsen on parempi olla syntymättömänä kuin vailla opetusta, sekä mieluummin vailla opetusta kuin väärin opetettuna. Kasvatus, joka ei sisällä henkistä ohjaamista, ja joka perustuu nuoren ihmisen mielelle ei-omaksuttavista olevista asioista, on vaarallista, jopa tuhoavaa.²⁸⁹ Myös esimerkiksi kirkollinen johtohahmo John Henry Newman (1801–1890) korosti henkistä ohjaamista, mutta hänen mielestään yksilön kasvatuksen oli sisällettävä mielen aktiivista johdattamista kohti uusien ideoiden keksimistä, ei vain passiivista vastaanottamista.²⁹⁰ Maudsley taas tuntuu korostavan enemmän lapsen mielen fyysistä puolta pyrkien tekemään lapsesta enemmän vastaanottajan kuin aktiivisen osapuolen. Maudsley näki kehityksen sisäänrakennettuna lapsen aivoihin, mihin viittaa termi ”orgaaninen rakentaminen”.

²⁸⁵ Maudsley 1902, 88.

²⁸⁶ Maudsley 1916, 97–98, 150.

²⁸⁷ Maudsley 1867b, 92–93.

²⁸⁸ Maudsley 1916, 260–261.

²⁸⁹ Maudsley 1916, 260–261.

²⁹⁰ Haley 1978, 96. Newmanille onnistunut kasvatus tarkoitti kristittyjä herrasmiehiä, ks. esim. Haley 1978, 104.

Ilman aivojen asteittaista kehitystä, koulutus ei tuottaisi tulosta.²⁹¹ Maudsleyn mukaan oli selvää, että harjaannuttaminen ja hyvien tapojen muodostaminen pitäisi alkaa varhain, kun kudokset ovat vielä muovautuvia.²⁹²

Maudsleyn mukaan vanhempi voi vaikuttaa lapsen ihmisluontoon huonontavasti kahdella tavalla: huonolla perimällä sekä huonolla esimerkillä ja kasvatuksella. Hyvän kasvatuksen tavoite olisi kehittää voimia ja tapoja, jotta elämäntilanteet eivät tuo huonoja piirteitä esiin. Tunteet ja ajatukset on käännettävä teoiksi, joista on hyötyä.²⁹³ On siis ilmeistä, että vaikka Maudsley ajatteli, että yksilön kehitykseen voitiin vaikuttaa, tämä vaikutus ei ollut aina positiivinen ja yksilöä edistävä. Oli olemassa suuri vaara, että huonolla kasvatuksella saatiin enemmän vahinkoa aikaan kuin kasvattamatta jättämisellä.

Yksi asia, mikä vaikutti kasvatukseen ja koulutuksen kohdentamiseen yksilökohtaisesti, on yksilön sukupuoli. Maudsley ajatteli, että miehet ja naiset ovat varhaislapsuudessaan ja vanhuudessaan hyvin samankaltaisia luonnoltaan ja luonteeltaan, kun taas aikuisuudessa sukupuolien erot ovat suurimmillaan.²⁹⁴ Jotta lapsesta kasvaisi kunnollinen aikuinen, kasvatuksessa olisi huomioitava hänen sukupuolensa:

”There is sex in mind, and there should be sex in education.”²⁹⁵

Kuten aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, Maudsley ei pitänyt naisten koulutusta hyvänä asiana. Maudsley näyttää perustelevan tämän naisten vähäisemmällä vitaalisella energialla: vaikka tyttö voisi pärjätä opinnoissaan miehiä ja muita naisia paremmin jonkin aikaa, lopulta fysiikka iskee vastaan ja terveys pettää. Nainen ei helpolla voi kerätä takaisin opiskelussa menettämänsä vitaalista energiaa, vaikka saisikin opintonsa loppuun.²⁹⁶ Ajan älymystön kasvatusnäkemyksissä korostettiin usein naisen pitämistä kotona kasvattajana, mutta painotettiin, että miehen tehtävä oli antaa

²⁹¹ Maudsley 1916, 98. Esimerkkejä kehityksen asteittaisuudesta, ks. esim. Maudsley 1896, 274–275.

²⁹² Maudsley 1916, 118. Ihanteellinen kasvatusta olisi vankkaa ja pysyvää luonteen orgaanista rakentamisesta kurin ja tekemisen kautta, ei pelkkää älyllistä pakottamista ja kaunistelua, Maudsley esitti.

²⁹³ Maudsley 1867b, 137.

²⁹⁴ Maudsley 1884a, 11.

²⁹⁵ ”Mielellä on sukupuoli, ja myös kasvatuksessa olisi huomioitava sukupuoli.” Maudsley 1884a, 13. Suom. kirjoittajan oma.

²⁹⁶ Maudsley 1884a, 20–21. Ks. myös esim. Maudsley 1886, 17.

moraalisia neuvoja, ei pitää vaimoan pimennossa sivistykseltä. Esimerkiksi brittiläisen aktivistin William Lovettin (1800–1877) mielestä miesten oli sivistettävä lapsiaan ja vaimojaan, mutta hän kuitenkin vaati, että parhaimman mahdollisen kasvatuksen takaamiseksi naisten olisi oltava kotona, ei työelämässä.²⁹⁷

Kuten aikalaisensa, myös Maudsley perusteli naisen kotiin jäämisen kasvatuksen merkityksellä. Näin ollen sen lisäksi, että Maudsley ajatteli, että oppijan sukupuolella on merkitystä, myös kasvattajan ja kouluttajan sukupuolella oli vaikutuksensa. Maudsley totesi, että toisin kuin naiset, miehet eivät sovellu niin hyvin lapsen kasvattajiksi lasten vauvaiässä ja lapsuudessa. Hänen mielestään kasvattaminen tässä yksilönkehitysvaiheessa onnistuisi miehiltä yhtä huonosti kuin imettäminen, kun taas naisella on sellaisia mielen ominaisuuksia, joilla he voivat stimuloida ja hoivata lapsen varhaista älykkyyttä.²⁹⁸ Naisilla on siis Maudsleyn mielestä tärkeä tehtävä, jota ei voinut jättää miehen vastuulle.

Toisaalta hän kuitenkin huomautti vuoden 1902 teoksessaan, että lapsen varhainen kasvatusta tehdään harvoin tarkkanäköisesti, kaukokatseisesti ja peräänantamattomasti, sillä tehtävä jätetään lähes täysin naisten vastuulle. Naiset ovat äidinrakkauden takia puolueellisia, eivätkä irrationaalisten tapojensa takia noudata vakaata ajattelun ja tunteiden kuria. Tällä tavoin he tartuttavat lapsen huonolla esimerkillä ja epäterveellä moraalisella ilmapiirillä. Myöhemmässä vaiheessa opettaja tai opettajar yrittää liian miedolla kurilla poistaa viat, jotka ovat äitien vuoksi syntyneet. Koska vanhemmat ovat usein niin ylpeitä ja kiintyneitä lapsiinsa, he eivät ota huomioon luonteen vikojen alkua. Tämän Maudsley näki johtuvan vanhemman itseserakkaudesta, eli siitä, että lapsi nähdään osana itseään, vaikka kasvatuseritykset ulkoisesti näyttäisivät altruismilta. Lopulta tuloksena on, että näistä vioista on tullut korjaamattomia 25-vuoden iässä, vaikka ne olisi voitu helposti korjata viisivuotiaana.²⁹⁹

Maudsleyn mukaan vanhemmat saattavat antaa periksi lapsensa haluille ja tahtovat tarjota heille helpon elämän ja korkean sosiaalisen aseman, mitkä vääristävät lapsen näkemyksen itsestään. Maudsley korosti, että todellisen onnellisuuden voi saavuttaa vain rehellisellä työnteolla ja viisaalla oman mielen harjoittamisella. Hän totesi, ettei

²⁹⁷ Harrison 1990, 24–25.

²⁹⁸ Maudsley 1884a, 15. Ks. myös esim. Maudsley 1916, 97–98, jossa Maudsley kuitenkin totesi, että hän piti lapsen kasvattajina äitiä, isää tai hoitajaa ja myöhemmin koulua.

²⁹⁹ Maudsley 1902, 85.

edes kirkko näe lasta enää täysin perisyntisenä, vaan kunnianhimoisena olentona, jota ajaa eteenpäin halu parantaa luontoaan ja puhdistua. Hän kuitenkin muistutti, ettei tämä kehitys tapahdu ilman kärsimyksiä ja itsehillintää.³⁰⁰ Liian helppo elämä ei näytä takaavan kehitystä, eikä hänen mielestään ole syytä uskoa, että maailmankaikkeuden tarkoitus olisi tehdä yksilöstä lopulta rikas ja onnellinen.³⁰¹

Maudsleyllä oli sanansa sanottavanaan myös ajan koululaitoksista ja koulun antamasta kasvatuksesta. Moni Maudsleyn aikalainen, kuten William Lovett, jakoi viktoriaanisessa kulttuurissa yleisesti hyväksytyyn näkökulman koulutuksesta avaimena parempaan menestykseen ja yksilön täydellistymiseen. Lovett kannatti sekä itsenäistä oppineisuutta että koulutusta ja sen uudistamista. Silti toisin kuin moni viktoriaaninen ajattelija, Lovett ei nähnyt koulujen kantavana voimana voimakasta kuria ja auktoriteettiuskoa, vaan hän halusi koulutuksen tähtäävän yksilön vapautumiseen ja haluan vastustaa tyranniaa ja taikauskoa. Hän ajoi maahan laajaa massakoulutusta.³⁰² Lovett nojasi paljolti George Comben vaatimukseen itsekurin ja harkintakyvyn vaalimisesta, mutta uskoi yksilön potentiaalin avaamisen vaativan kasvattajalta lämpimyyttä ja ymmärrystä, ja lasten fyysisen terveyden ja estetiikan arvostuksen edistämistä.³⁰³

Maudsleyn suhtautuminen koulutuksen mahdollisuuksiin oli pessimistisempi, ja kuten aiemmin on esitetty, hän vastusti massakoulutusta. Maudsleyn mukaan koulut on järjestetty suurelle skaalalle, jotta voitaisiin opettaa mahdollisimman paljon oppilaita. Näin ollen kaikkia opetetaan yhdenmukaistetun systeemin kautta, eikä yksilön luonnetta voida huomioida. Tällaisessa ongelmana, ettei koulukulttuurin systeemiä voi tehdä sopivaksi jokaiselle variaatiolle, hän huomautti. Koulut pyrkivät muokkaamaan yksilöitä yhteiseen muottiin ja muodostamaan tietynlaisia tyyppisiä tai lajeja sen sijaan, että olisivat pyrkineet kehittämään yhtä tiettyä ihmisluontoa eli yksilöä täydelliseksi. Pitkällä tähtäimellä tällä menetelmällä saavutetaan enemmän kuin menetetään, sillä tarkoituksena on tehdä hyviä kansalaisia maahan. Jos yksilöt olisivat hyvin erilaisia toisiinsa nähden, oltaisiin vaikeuksissa eli yhteiskunnan näkökulmasta

³⁰⁰ Maudsley 1916, 261–262.

³⁰¹ ”Oikeutta olla onnellinen maapallolla ei ole vielä myönnetty kuolevaisille; se voisi yhtä hyvin olla pahin lahja, jonka Taivas ihmiselle antaisi.” Maudsley 1916, 262. Suom. kirjoittajan oma.

³⁰² Harrison 1990, 15–19.

³⁰³ Harrison 1990, 20–21.

samankaltaistaminen on tärkeää ja aloitettava varhain.³⁰⁴

Maudsley sanoi, että vaikka tällä yhdenmukaistamisella on hyvä tarkoitus, joskus yksilönkehitys valitettavasti vammautuu sen myötä. Hän ei myöskään uskonut, että yhteiskunnan vaatima kansalaistyyppi olisi aina ollut paras mahdollinen. Näin ollen yksilön kehityksen vammauttaminen ei ollut aina ainoa seuraus menetelmän käytöstä, vaan kehitysideaalin toteuttaneetkin yksilöt saattoivat koitua yhteiskunnalle negatiiviseksi. Maudsleyn mukaan ideaali asioiden taso voisi löytyä täydellisen yksilöpsykologian avulla, jossa erityiset viat yksilön mielestä voitaisiin korjata opinnoilla ja harjoituksilla, jotka olisi kohdennettu juuri kyseisiin asioihin.³⁰⁵

Entä sen jälkeen, kun lapsesta ja nuoresta on tullut aikuinen? Vaikka kasvatuksen ja koulutuksen merkitys korostuu erityisesti lapsuudessa, Maudsleyn mukaan lapsuuden jälkeen kehittyminen ei kuitenkaan saa loppua. Itsensä opettaminen on jotain, mitä yksilön on tehtävä, kun hän on kehittynyt tarpeeksi muiden opetuksessa. Ihmisen epäonnena on, että yksilön täytyy ruveta tähän itsenäiseen oppimiseen kriittisessä iässä, jossa hänellä on kyllä itseluottamusta, mutta ei kokemusta. Siksi yksilö on tekevä virheitä, joista tulee hänen myöhempiä ohjeistuksiansa samankaltaisissa tilanteissa selviämiseen. Jossain vaiheessa yksilön on muodostettava jokin käsitys siitä, mitä hänestä voisi tulla ja sitten tavoitella tätä määrittelemäänsä suuntaa. Hänen täytyy pystyä erottelemaan todelliset tavoitteet, jotka ovat toteutettavissa, ideaaleista tavoitteista, jotka eivät ole mahdollisia. Jos hän ei pysty tällaiseen toimintaan, hän tulee olemaan ongelma itselleen ja muille. Maudsleyn mielestä tässä oli avuksi, jos yksilö sai itsensä uskomaan, että oli tehnyt parhaansa.³⁰⁶

Tiivistäen Maudsley ajatteli, että ihmisen on pyrittävä kasvamaan henkisesti ja siihen yksilö tarvitsee ohjausta. Kuitenkin se, mihin tällä kehityksellä pitäisi pyrkiä, ei ole helppo elämä ja täydellinen onnellisuus, sillä hänen mielestään ihmisen elämä ei saanut olla liian helppoa. Kasvatuksen kohde ovat erityisesti lapset, ja varhain aloitetusta kasvatuksesta on enemmän hyötyä kuin myöhemmällä iällä aloitetusta. On myös huomattava, että Maudsleyllä oli jonkinlainen käsitys siitä, mihin kasvatuksella on tähdättävä – on siis olemassa huonoja ja hyviä lopputuloksia. Tämä näyttää kuitenkin enemmän viittaavan siihen, että huonolla kasvatuksella hyväkin perimä voidaan pilata,

³⁰⁴ Maudsley 1902, 86.

³⁰⁵ Maudsley 1902, 86.

³⁰⁶ Maudsley 1902, 90.

ei niinkään, että huono perimä voitaisiin korvata hyvällä kasvatuksella. Voidaan esittää, että tässäkin on löydettävissä näkemykset ideaalista kasvatustuloksesta, johon ihmiset pyrkivät, ja todellisesta kasvatuksesta, jolla kyseiseen ihanteeseen ei voinut päästä. Jossain tässä välillä olivat Maudsleyn omat näkemykset ihanteellisesta kasvatustuloksesta, joka Maudsleyn mielestä olisi tietyin edellytyksin saavutettavissa.

5.2 Maudsleyn kriittinen äänenpaino: täydellistymishaaveet ja todellisuus

Maudsley näki monen asian voivan menevän pieleen kasvatuksessa. Hän oli selvästi tietoinen siitä, että monet hänen aikalaisensa näkivät kasvatuksella ja koulutuksella olevan yleviä, ihmislajin täydellistymiseen tähtääviä tarkoitusperiä. Tässä alaluvussa käsittelemme kolmea teemaa, jota Maudsley kommentoi liittyen aikalaistensa näkemyksiin täydellistymisestä: 1. Täydellistymiseen tähtäävien keinojen kritiikki, 2. Yleisen täydellistymisajattelun kritiikki, ja 3. Jokaisen yksilön yhtäläisen täydellistymisen kritiikki.

Aluksi määrittelen, mitä Maudsley näytti ajattelevan täydellistymisellä. Hänen mielestään yhteiskunnassa edistys nähtiin kahdenlaisena piirteenä, eli kasvavana tietomääränä ja yhä moraalisemmaksi kehittyvänä ihmisluontona.³⁰⁷ Hänen mukaansa käsitykset täydellistymisestä olivat kirjavia. Vaikka yhteiskunnat uskoivat, että ihmislajin tarkoitus on täydellistyä, ne eivät kuitenkaan päässeet yksimielisyyteen parhaasta päämäärästä ja keinoista, joten eri kulttuurit ohjeistavat, ohjaavat ja rakentavat omaa muottiaan eri tavoilla. Maudsley sanoi, että vaikka universaali veljeys oli abstraktilla tasolla totta, se oli kaukana todellisuudesta.³⁰⁸ Ajan poliittisessa keskustelussa mahdollisuus jatkuvasta kehityksestä toi esiin ajatuksen yhteiskuntajärjestelmän tarpeesta kehittyä täydellistyvien ihmisten mukana, minkä nähtiin – osin huolestuneena – tuovan moraalisen oikeutuksen vallankumouksille ja uudistuksille.³⁰⁹

³⁰⁷ Maudsley 1902, 35.

³⁰⁸ Maudsley 1916, 269. Ks. myös teemasta Maudsley 1902, 88, jonka mukaan eri rodut tarvitsevat omat täydellistymiskeinonsa.

³⁰⁹ Sappol 2010, 12–13.

Täydellistymistavoitteisiin liittyvä kritiikkinä esittelen ensimmäisenä *Maudsleyn mielipiteen keinoista, joilla täydellistymistä tavoiteltiin*. Edellisessä luvussa toin esiin Maudsleyn huolen vanhempien ja koulun roolista ja mahdollisesta haitallisesta vaikutuksesta. Tämän lisäksi Maudsley oli huolissaan siitä, ettei yksilön kehittämisessä otettu huomioon, että systemaattinen kasvattaminen pitäisi aloittaa aiemmin. Maudsleyn mukaan oppiminen³¹⁰ alkaa niin aikaisin ja on niin jatkuvaa ja huomaamatonta, että ihmiset harvoin tajuaavat kuinka paljon lapsi on jo oppinut ennen kuin systemaattinen ohjeistaminen ja opastaminen aloitetaan. Maudsley näki, että tällä saattoi olla katastrofaaliset seuraukset yksilön kehittymisen kannalta: kaikki se, mitä lapsi oppii ennen 15 ikävuotta, pysyy tulevaisuudessa, sillä kun yksilön mentaalinen rakenne on muotoutunut, sitä ei voi muuttaa.³¹¹ Tämä ajattelu sisältää siis sisäänrakennetun oletuksen siitä, että yksilön kehityksessä yksilön henkinen puoli muotoutuu lapsuudessa ja nuoruudessa, ja tämä tapahtuu huolimatta siitä opetetaanko ja kasvatetaanko lasta vai ei.

Seuraavaksi aiheeksi Maudsleyn kriittisestä ajattelusta nostan esiin sen, *oliko täydellistymistavoite ylipäättänsä realistista hänen mielestään*. Vuoden 1916 teoksessaan Maudsley pohti kasvatuksen voimaa ja sitä voiko yksilöiden yleistä kehitystä paremmiksi odottaa tapahtuvan³¹². Hän kysyi, kuinka pitkälle ihmisen täydellistyminen voi mennä – eli kuinka korkealle luonnon elinvoiman virtaus ihmisessä voi nousta³¹³. Kriittinen suhtautuminen kasvatuksen ja olosuhteiden voimaan tulee esiin Maudsleyn pohtiessa, onko todennäköistä, että hyvällä ravinnolla, terveellisellä ympäristöllä ja täydellisellä koulutusjärjestelmällä ihmiset kohoaisivat täydelliseen älylliseen ja moraaliseen korkeuteen.³¹⁴ Maudsley totesi, että tällainen ajatus pohjautuu vain ihmisen intuitiiviselle vakuutukselle siitä, että toive tulee toteutetuksi, ei niinkään, että se voisi oikeasti tapahtua.³¹⁵ Vaikuttaa siltä, että hänen mielestään tämä toive on samantapainen kuin ajatus siitä, että ihmiskunnan kehitys

³¹⁰ Tässäkin tilanteessa Maudsley käyttää termiä ”education”.

³¹¹ Maudsley 1902, 87–88. Lapsi vastaa nopeasti siihen, mitä se tuntee ja havainnoi ympärillään, mikä synnyttää toimintaa ja vastareaktioita sekä lapsen että tämän ympäristön puolelta.

³¹² Hän viittasi käsitykseen, jonka mukaan tällainen kehitys olisi elintärkeää yhteiskunnan toiminnalle.

³¹³ Maudsleyn mielestä ihmisen kehitys nykyisestä korkeammaksi olennoksi saattaisi olla työläämpi ja rankempi prosessi kuin muutos primitiivisestä olennosta nykyihmiseksi, ja lopputulos jotain, mitä ei olisi ikinä osannut odottaa.

³¹⁴ Hän pohti, että jos ympäristötekijät ovat huipussaan, korjaantuuko peritty ihmisluonto asteittain ja johtaako se lopulta siihen, että kaikki ovat vahvimpia elonjäämistaiselussa. Maudsley 1916, 257.

³¹⁵ Maudsley 1916, 257.

johtaisi lopulta rikkauteen ja onnellisuuteen: hyvät ympäristötekijät eivät sen toteutumista takaa.

Maudsleyn teksteistä löytyy suoraa kritiikkiä joitakin ajan yhteiskunnan näkemyksiä vastaan. Hänen mielestään melioristinen³¹⁶ näkemys olettaa inhimillisen kasvun kulkevan kohti epäitsekkyyttä ja universaalia veljeyttä. Tähän näkemykseen sisältyy oletus, että ihmislajin kohtalo olisi kehittyä rajattomasti, koska ihmisen kehitystä ajatellaan tapahtuneen takapakeista huolimatta läpi aikojen, joten uskotaan, että siihen yllyttävä impulssi tulee olemaan ihmisessä tulevaisuudessakin.³¹⁷ Maudsleyn mukaan kirjailija Leo Tolstoi edusti tällaista ajatussuuntaa. Maudsley kirjoitti Tolstoin olevan ideaalien sokaisema universaalien rakkauden puolestapuhuja, joka uskoi vahvojen lopettavan heikkojen sortamisen ja ihmisten luopuvan toistensa vahingoittamisesta tämän kehityksen myötä itsehillinnän ja epäitsekkyyden kautta. Maudsleyn mukaan tällaisten ajatusten elinvoimaisuus perustuu lupaukseen perimmäisestä ihmiskunnan regeneraatiosta³¹⁸ ja universaalista humanitaarisuudesta siitäkin huolimatta, että näitä periaatteita on vahingoitettu siitä lähtien, kun ne on keksitty. Maudsleyn mielestä ihminen pysyy pohjimmiltaan eläimenä vaistoineen ja lisääntymistarpeineen.³¹⁹

Selväjärkisemmiksi Maudsley kuvasi John Stuart Millin kaltaisia koulutukseen uskovia ihmisiä, jotka eivät kuvittele kehityksen tapahtuvan niin nopeasti kuin toiveikkaat Tolstoin kaltaiset intoilijat. Maudsley tuntui kuitenkin ihmettelevän sitä, miten Mill oli voinut panna toivonsa ”sosialismiin”, ja ajatukseen siitä, että massakoulutuksella ihmisistä saadaan kunnan kansalaisia.³²⁰ Pickin (1989) mukaan Maudsley vastusti massojen demokratiaa degeneraation pelossa.³²¹ Tämä saa näin ollen tukea ajatuksesta, että Maudsley ei uskonut kasvatuksen ja koulutuksen hyödyttävän kaikkia. Maudsley korosti myös, että ylevistä kehitystoiveista huolimatta sodat ja kilpailu ovat aina kuuluneet ihmislajin kehitykseen.³²² Tämä saattaa heijastella teoksen julkaisuaikana käydyn ensimmäisen maailmansodan vaikutusta hänen ajatteluunsa.

Maudsleystä oli sinänsä luonnollista, että optimistiset uskoivat eräänlaiseen

³¹⁶ Tällä termillä Maudsley tarkoittaa ajatussuuntaa, jonka mukaan yhteiskunnan kehitys riippuu ihmisen panoksesta.

³¹⁷ Maudsley 1916, 293.

³¹⁸ Regeneraatio tarkoittaa degeneraation vastakohtaa.

³¹⁹ Maudsley 1916, 294–295.

³²⁰ Maudsley 1916, 295.

³²¹ Pick 1989, 203.

³²² Maudsley 1916, 298.

kasvatuksen taikavoimaan, mutta kuten seuraavasta lainauksesta tulee esiin, hän ei itse uskonut sen kaikkivoipaisuuteen:

“—Yet education can have no such magical effect; it may direct in a measure the paths of development of the forces of a nature, but it will not implant them; and if it try to direct them out of measure it will hurt, not help, individual development.”³²³

Maudsleyn mukaan niin positivismi, kristinusko kuin sosiaalinen reformismikin yrittävät täydellistä ihmiskunnan parempien yhteiskunnallisen huolenpidon ja samojen moraalisten periaatteiden kautta. Hänen mielestään näiden kolmen ajama päämäärä, usko rajoittamattomaan täydellistymiseen ja praktiset metodit tavoitteiden täyttämiseen olivat lähes samoja. Hän huomautti, että vaikka positivismi uskoo tieteeseen, ei tiedekään ole vielä todistanut, että taivas voitaisiin luoda maanpäälle ihmisten täydellistymisen muodossa ennen kaiken luodun loppua.³²⁴

Maudsley viittasi paleontologian tuloksiin todetessaan, että vaikka ihmislaji voisi täydellistyä niin paljon kuin se toivoo, se ei silti voi odottaa elävänsä ikuisesti maanpäällä.³²⁵ Hän vetosi tieteen tuloksiin myös todetessaan, ettei oltu vielä todistettu ihmisen täydellistymisen olevan yhtään sen todennäköisempää kuin ihmiskunnan päättyminen degeneraation kautta. Tässä yhteydessä Maudsley totesi, että on sääli, ettei ihminen voi elää ideaalin mukaan nykyhetkessä niin, että kaikki olisivat täydellisen hyviä ja eläisivät täydellisessä totuudessa ja onnessa. Ihminen ei myöskään voi elää ilman ideaalia niin, ettei olisi kaipuuta ideaaliin totuuteen ja saavuttamattomaan onneen, vaikka tämän kaipuun vuoksi ihminen on kuohunnassa ja levottomuudessa. Ihmisessä on orgaanisen elämän tuoma vaisto ylläpitää ja lisätä elämää, joten ihminen kaipaa yhä enemmän ja täydempää elämää.³²⁶ Tiivistetysti halu täydellistymiseen syntyy siis sisäisestä levottomuudesta ja liikkeestä, mikä luo yhteiskuntaan yhteisesti jaettuina toiveita paremmasta.

³²³ “- Kasvatuksella ei voi olla sellaista taianomaista vaikutusta; se voi suunnata luonnon voimien kehityksen suuntaa, mutta se ei luo niitä; ja jos se yrittää ohjata niitä ulos muotistaan, se vahingoittaa, ei auta, yksilöllistä kehitystä.” Maudsley 1902, 88. Suom. kirjoittajan oma.

³²⁴ Maudsley 1916, 128–129.

³²⁵ Maudsley 1916, 165. Paleontologian saavutukset olivat Maudsleyn mielestä osoittaneet, että jotkut eläinlajit ovat eläneet vain lyhyen tai pitemmän aikavälin pitkässä orgaanisen elämän ketjussa.

³²⁶ Maudsley 1908, 91–92.

Hänen mukaansa ei voida vakuuttavasti osoittaa juuri tiettyä historiallista hetkeä, jolloin ihmislajin henkinen kasvu olisi tapahtunut esihistoriassa³²⁷, eikä yksilön mieli synny maailmaan varustettuna ylivoimaisilla henkisillä voimilla. Maudsleyn mukaan ei myöskään ole mahdollista, että tällaiset ylivoimaiset mielet olisivat ilmestyneet tyhjästä ilman luonnollisia edeltäjiä – edeltäjien nimet vain ovat vaipuneet unholaan. Hän pyrki siis perustelemaan, ettei näin tule käymään yhtäkkiä tulevaisuudessakaan. Hän esitti, että moderni mieli pyrkii olemaan valtava järjestetyn tiedon varasto, jollaisesta antiikin ihmiset eivät osanneet edes unelmoida. Tämä henkinen perintö halutaan siirtää ohjatun ja etenevän sosialisiaation kautta kaikille, mutta se sisältää toiveen siitä, että kaikilla ihmisillä on yhtäläiset henkisen kasvun edellytykset.³²⁸

Tätä oletusta Maudsley lähti kritisoimaan: oletus on kuin metsä, jossa puuntaimet on istutettu hyvään järjestetykseen niin, etteivät ne vie valoa ja tilaa naapureiltaan. Jos metsässä jollain puulla on tarvetta levittäytyä enemmän kuin muilla, se on otettu huomioon istutusvaiheessa niin, ettei yksikään puu ole ilman todellista mahdollisuutta kasvaa. Metsässä siemenet, joilla ei olisi kasvun edellytyksiä, tukehtuvat ennen kuin pääsisivät kilpailemaan huomioista ja suojasta. Vaikka tällainen hyvin hoidettu metsä on kukoistava ja yhtenäinen, metsä menettää monimuotoisuuttansa.³²⁹

Hän totesi ilokseen, ettei nykyinen sosiaalinen järjestys ole kuin metsä ja sen yksiköt puita, eli tällainen yhteiskunta ei ole vielä todellinen. Yhteistyöllä ja edellisten sukupolvien kerääntyneillä saavutuksien avulla ihmiset saavuttavat valtavan paljon enemmän.³³⁰ Metsävertauksellaan Maudsley näyttää kritisoineen enemmänkin oletusta, että kaikki voisivat hyötyä yhtäläisesti kasvatuksesta, ei sinänsä kasvatusta. Koituisi vain vaikeuksia, jos oletettaisiin, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet hyötyä kasvatuksesta: se voisi johtaa koko yhteiskunnan taantumukseen. Yhteistyötä kuitenkin tarvitaan, ja siksi monimuotoisuus on hyväksi yhteiskunnalle.

Tästä päästäänkin kolmanteen kritiikin aiheeseen: *Maudsley suhtautui nuivasti ajatukseen siitä, että kasvatusta voisi tehdä kaikista täydellisiä, vaikka se olisikin ehkä mahdollista joillekin yksilöille.* Tähän teemaan on Maudsleyn ajattelusta löydettävissä

³²⁷ Maudsley tarkoittaa ”esihistorialla” ovat antiikin aikoja.

³²⁸ Maudsley 1916, 257–259.

³²⁹ Maudsley 1916, 257–259.

³³⁰ Kuvaten sitä, kuinka ihmisten suhteet ovat monimutkaisempia kuin puiden verkostot, hän pyrki osoittamaan, että toisin kuin puut, jotka häviävät toisen menestyessä, ihmiset menestyvät yhdessä. Ihminen on siis enemmän mehiläisen kuin puun kaltainen olento. Maudsley 1916, 259–260.

ainakin viisi kritiikin kohdetta. Ensinnäkin hän kritisoi yksilön täydellisen kehittämisen mahdollisuuksia: Maudsley esitti, ettei ihmisen luonnon muuttamisen mahdollisuudesta ole päästy yksimielisyyteen, eli ei olla varmoja, onko yksilön kehittyminen parempaan todellista vai vain pinnallista harhaa. Hänen mukaansa tieteessä ajatellaan toisaalta, että yksilön sisäinen muutos on epätodellinen ja jättää luonteen perinpohjaisesti muuttumattomaksi, ja toisaalta, että muutoksella voidaan vaikuttaa luonteen pahimpiin vikoihin ja regeneroida niitä. Hän huomautti, että esimerkiksi Jeesuksen antama malli on opettavainen kuva tuottamaan tietyn tyyppisiä ihmisiä. Tiedyt ulkokohtaiset ja näkyvät muutokset voidaan saada aikaiseksi, mutta sisäisiin, salaisiin puoliin kuten kateuksiin ja muihin passioihin on vaikeaa päästä käsiksi niin, että syvälinen muutos olisi mahdollista. Ihminen voidaan saada toimimaan määrättyllä tavalla, mutta muissa elämän alueissa hänen oikea luontonsa tulee esiin, kuten tanssivaksi karhuksi koulutettu ei ole muuta kuin tanssiva karhu, jonka koulutus ei muuta sen luonnetta.³³¹ Hän siis näyttää olleen välillä epäilevällä kannalla sen suhteen, kuinka paljon ja kuinka perinpohjaisesti yksilöä pystyi kehittämään.

Maudsleyn mielestä syvälinen muutoksen aikaansaaminen yksilöön oli siis todella vaativaa. Toiseksi hän kritisoi väitettä, että ihmisillä olisi jo ollut niin paljon tietoa kehityksen lainalaisuuksista, jotta voisi vaikuttaa yksilöiden kehityksen lopputuloksiin suunnittelemalla parinmuodostusta tarkasti. Maudsley sanoi, ettei vielä tiedetä, miten kahdesta sisaruksesta, jotka ovat peräisin samasta kohdusta, kodista ja kasvatusolosuhteista, toisesta saattaa tulla ylivoimaisen älykäs ja toinen taas ei nouse edes keskinkertaisuuteen. Vaikka koko esi-isien linjan tietäisi, ei silti voi tietää etukäteen esimerkiksi kuinka pitkä ja älykäs tai kumpaa sukupuolta lapsi tulee olemaan. Hän kritisoi Galtonin ajatusta siitä, että ihmisistä voisi jalostaa erittäin älykkään lajin järkevällä avioliittosuunnittelulla sukupolvien aikana. Maudsley mukaan vaikka kuinka yritettäisiin, ihmisen kehityksen lakeja ei vielä tunneta niin, etteikö yllätyksiä tapahtuisi.³³²

Kolmas kritiikki yksilöiden täydellistymismahdollisuuksia puntaroidessa kohdistuu teksteissä väitteeseen, että kaikki yksilöt olisivat yhtäläillä kehityskelpoisia. Maudsley

³³¹ Maudsley 1902, 89.

³³² Maudsley 1908, 54–55. Maudsleyn mainitsi esimerkkinä arvaamattomista lopputuloksista sen, että kahden älykkään naittaminen keskenään voi tuottaa idiotismia tai steriiliyttä ja kahden emotionaalisesti herkän ihmisen naittaminen runoilijan toivossa saattaakin tuottaa hysteerisen omalaatuisen tai fanaattisen hullun.

huomautti, että sanonta ”yksilö on hiomaton timantti”, vihjaa, että kaikesta huolimatta yksilö olisi timantti, joka oikein leikattuna ja kiillotettuna kiiltäisi kauniisti ja saisi kunnollisen sosiaalisen arvon. Tämä leikkaaminen täytyy Maudsleyn mielestä kuitenkin tehdä taidolla ja hienovaraisesti tai muuten erityisestä kivistä tehdään hyvin tavallinen. Mielenlaatuja ja ominaisuuksia on kaikenlaisia ja jotkut mielet vahingoittuvat helposti liikaa ja tarvitsevat vain yleistä ohjausta ja mahdollisuuksia. Jotkut taas ovat liian keskivertoisia kapasiteetiltään, jotta niistä voisi tulla mitään ilman systemaattista ohjausta. Taasen jotkut mielet ovat liian heikkoja kapasiteetiltään hyötyäkseen mistään ohjeistamisesta ja opettamisesta, ja jotkut mielet taas omaavat erityisiä piirteitä, mitkä kehittyvät parhaiten omassa kulttuurissaan, jos heistä halutaan saada irti parasta, mitä heistä voi tulla.³³³ Maudsleyn kriittinen asenne täydellisyyteen johtavaa kasvatusta kohtaan tulee esiin, kun hän totesi täydellistymiseen uskovan kohtaavan vakavia vaikeuksia. Hän muistutti, ettei ollut tullut päivää, jolloin ei olisi syntynyt lisää idiootteja tai muita henkisesti vajaamielisiä ihmisiä, joten parhaimmatkaan ympäristötekijät eivät voi tehdä samantasoisia niistä ihmisluonnoista, jotka eivät ole samantasoisia valmiiksi.³³⁴ Maudsley totesi, että luonto tarvitsee materiaaliseen karkeaa ainesta. Yksilön täytyi hänen mielestään selvästikin olla jotenkin jalat maassa, jotta laji voisi lisääntyä ja säilyä.³³⁵

Neljänneksi hänellä oli sanansa sanottavaan siitä, millainen oli perimän ja ympäristön vaikutuksen suhde. Maudsley kritisoi näkemystä, että erot yksilöissä ja heidän mentaalissa kyvyissään johtuisivat pelkästään ympäristöstä. Hän sanoi, että ympäristöllä voi olla vaikutusta orgaanisen elämään ensi hetkistä alkaen, koska jokainen kehityksen vaihe on altis fyysisille, kemiallisille, myrkyllisille ja ravitseville vaikutuksille, ja ihmisen tapauksessa sosiaaliselle traditiolle, kasvatukselle, imitoinnille ja tavoille, joten yksilön henkiseen kehitykseen vaikuttavat harjoittelu ja elämän olosuhteet. Tällöin sopivan, älykkyyttä vaalivan ympäristön puute voi estää älykkyyden kehittymisen. Maudsley muistutti kuitenkin, että tämä viittaa ilmiselviin eroihin yksilöiden mentaalisisessa kapasiteetissa alun perin.³³⁶ Vaikka traditiot, tavat, konventiot

³³³ Maudsley 1902, 91.

³³⁴ Maudsley 1916, 265–266. William Shakespearen ”The Tempest”-teosta lainaten hän kuvasi tällaisia ihmisiä ”calibaneiksi”, jonkinlaisiksi ihmishirviöiksi, joihin ympäristötekijät eivät vaikuta.

³³⁵ Maudsley 1908, 54–55.

³³⁶ Maudsley 1908, 60. Ks. lisää teemasta, että kasvatuksella ei voitu korvata perimän aiheuttamia eroja yksilöissä esim. Maudsley 1886, 22, 36.

ja ympäristön samankaltaisuus luovat usein automaattisia olentoja, jotka ajattelevat ja tekevät samoja irrationaalisia asioita samalla rutiinilla, välillä ilmenee yksilöitä, jotka niskoittelevat vastaan ja menevät omia menojaan degeneraation tiellä, sekä niitä, jotka ovat kykenemättömiä olemaan kunnollisia yhteisön jäseniä – esimerkiksi Juudaksesta ei olisi saanut Jeesusta moraalisisella kasvatuksella.³³⁷

Väitetä siitä, että degeneroituneiden vanhempien lapsista, jotka ovat asuneet kurjissa oloissa, voidaan tehdä kunnollisia kansalaisia, jos tilanne huomataan ajoissa ja lapsille annetaan kunnollista valmennusta, Maudsley kommentoi toteamalla, etteivät kaikki lapset kurjista oloista suinkaan ole valmiiksi degeneroituneita. Voima ei silloin ole kasvatuksessa, vaan yksilössä itsessään.³³⁸ Hyvä henkinen ja fyysinen perimä eivät ole korkeimpien sosiaalisten luokkien etuoikeus. Itse asiassa Maudsleyn mielestä elämä lähellä realiteetteja tuottaa parempaa aineista lisääntymiselle kuin keinotekoinen elämä helppouden ja nautintojen keskellä.³³⁹

Tämän voi katsoa viittaavan myös aiemmin esitettyyn metsävertaukseen siitä, että monimuotoisuutta tarvitaan kehityksen ylläpitämiseksi. Vaikuttaa siltä, että perimän vaikutus korostuu tässäkin tilanteessa. Vaikka jotkut lapset huonoista oloista voidaankin pelastaa, se ei Maudsleyn mielestä näytä johtuvan kasvatuksesta. Tämä ajatus tulee esiin myös, kun hän totesi esi-isien hyveellisen ja paheellisen luonteenlaadun ilmestyvän oikean ärsyksen sattuessa: perimänsä vuoksi yksilö elää uudelleen esi-isiansä elämää, vaikkakin hän kohtaa toisenlaisella alustalla erilaisia olosuhteita, ja ihmisen on tunnettava itsensä oppiakseen näkemään perimänsä vaikutukset.³⁴⁰

Viidenneksi pointiksi yhtäläisten täydellistymismahdollisuuksien kritiikkiä Maudsleyn ajattelusta voi nostaa sen, ettei hän uskonut kehittymisen tapahtuvan nopeasti. Kun Maudsley kirjoitti hulluksi tulemisen välttämistä, hän totesi, että olisi turhaa istuttaa sääntöjä itsensä kehittämistä niiden mieleen, joiden luonteenlaatu on jo ottanut tietyn kehityksen muotin. Luonteenlaadun kehittyminen on hidasta ja lomittaista

³³⁷ Maudsley 1908, 61.

³³⁸ Maudsley 1916, 265–266. Hänen mukaansa yksilöt ovat vahvoja luonnoltaan ja hyvin kykeneviä tuottamaan henkisesti terveitä jälkeläisiä olosuhteista huolimatta, jos he omaavat kunnollisen järjen ja stoalaisen elämänasenteen, kyvyn auttaa itseään ja muita sekä pitää yllä oikeaa tasoa käytöksesssä ympäristön huomioiden.

³³⁹ Maudsley 1916, 265–266. Maudsley myös esitti ihmislajin hyötyneen alempien luokkien tunkeutumisesta ylempien alueelle, sillä tämä on edistänyt sosialisatiota rikkomalla luokkarajoja ja levittämällä sosiaalista tasapuolisuutta. Hän kuitenkin lisäsi, ettei tämä tarkoittanut sitä, ettei kenenkään pitäisi enää olla työväkeä.

³⁴⁰ Maudsley 1916, 267.

kasvua suhteessa elämäntilanteisiin, ja tätä kehitystä ei voi muotoilla äkisti.³⁴¹

Edellisistä väitteistä voi saada kuvan, että Maudsleyn kritiikki oli laaja-alaista ja sävyltään pessimististä. Kuitenkin kriittisyydestään huolimatta hän pohti sitä, millainen voisi olla ihmisen täydellistämiseen pyrkivä, toimiva systeemi: ihmiskunta tarvitsee tiedon kehittymistä ja itsehillinnän voimaa, jotta voisivat estää hulluuden omassa ja tulevissa sukupolvissa, mutta sitä ei voi tehdä yhdessä ihmiskupolvessa. Hänelle ei ollut selvää, millaista tämän kasvatuksen olisi oltava tarkoitukseltaan, mutta tieteelliseltä kannalta katsottuna kasvatuksen tärkein piirre olisi hänen mielestään opettaa ihminen ymmärtämään itseään ja luonteenlaatua, jonka osa ja tuote hän on. Näin ihminen toisi harmoniaan sekä ihmisluontonsa että ajatuksensa ja tekonsa.³⁴² Jos ihmiskunnan oli tarkoitus täydellistyä, sen pitäisi olla menettämättä sukupolvien aikana kerättyä tietoa.³⁴³ Maudsley epäili kuitenkin tämän saavuttamisen todennäköisyyttä, kuten seuraavasta lainauksesta käy ilmi:

”The highest evolution of which man's being is capable, physically, morally and intellectually, through knowledge of, and obedience to, those natural laws which govern not only the physical world, but, not less surely, every thought and feeling which it enters into his mind to conceive – must be the aim of an education founded on a truly scientific psychology. But if this be the true aim of education, how vast a revolution remains to be accomplished!”³⁴⁴

Maudsley kirjoitti, että jos luonnon tarkoitus oli tuottaa ja täydellistää yksilöiden mieliä pitäisi tarkkailla, hillitä ja kehittää jokaisen mielen osia tasapainon saavuttamiseksi. Koska asioiden tila on mitä on, tämä sitkeä yritys päättyisi joskus katastrofaalisesti. Moni mieli näin kohdeltuna vahingoittuisi ja menettäisi erityiset taipumuksensa, jotka vain he voisivat kehittää. Esimerkiksi ironisen mielen estäminen kasvamasta vinoon saattaisi katkaista siitä kaiken kasvun kokonaan. Kokonaisuutena

³⁴¹ Maudsley 1896, 272. Ks. lisää teemasta, että kehitys on hidasta ja kivuliasta, esim. Maudsley 1902, 36.

³⁴² Maudsley 1896, 287–289.

³⁴³ Maudsley 1916, 180.

³⁴⁴ ”Korkein evoluutio, johon ihminen on fyysisesti, moraalisesti ja älyllisesti kykenevä tiedon ja fyysisessä maailmassa vallitsevien, mutta yhtä varmasti, jokaisessa mieleen tulevassa ajatuksessa ja tunteessa olevien, luonnonlakien avulla, on oltava tieteelliseen psykologiaan perustuvan kasvatuksen pohjana. Mutta, jos tämä on kasvatuksen tarkoitus, kuinka valtava vallankumous odottaakaan toteutustaan!” Maudsley 1896, 288. Suom. kirjoittajan oma.

voisi siis olla hyvä antaa ironisen mielen kehittyä sellaiseksi, ja luottaa toisten mielen kompensoivan tässä universaalissa suunnitelmassa.³⁴⁵ Maudsley ajatteli siis, että joskus oli taloudellisempaa vain antaa yksilöiden mennä siihen suuntaan, mihin ne olisivat olleet menossa ilman kasvatusta.

Hän totesi, että jos täydellistymiskehitys ei ole mahdollista, ihmisten toivoma Utopia paljastuukin äärimmäisen optimismin illuusioksi. Illusionakin Utopia on täyttänyt tehtävänsä ja antanut ihmiselle toivoa ja hetken kultakauden³⁴⁶, jonka turvin katsoa tulevaisuuteen, vaikka täydellisyyteen ei enää päästäisi. Nämä saavutukset ovat rodun kerääntynyttä viisautta varastoituneena ja järjestettynä, valmiina käytettäväksi, ja niiden avulla ihminen olettaa tulevaisuudessakin voivansa hyödyntää ihmislajin potentiaalia.³⁴⁷ Kriittisyydestään huolimatta hän uskoi kasvatuksen tarkoituksena, oikein tunnistettuina ja rehellisesti toteutettuina, tekevän enemmän kuin filosofian maksimit ja lääketieteen keinot vähentääkseen hulluutta maanpäällä.³⁴⁸ Hän ei myöskään ollut täysin toivoaan menettänyt edes degeneroituneina pitämien yksilöiden kohdalla varsinkaan 1800-luvun teoksissaan. Hänen mukaansa oli todisteita siitä, että ei ole niin alhaista idioottia, etteikö tätä voisi kärsivällisellä ja työteliällä ympäristöllä auttaa saamaan hiukan itsehallinnan voimaa sekä ruumiiseensa että mieleensä.³⁴⁹ Hän uskoi myös, että jos lapsen moraalinen taju on tuhottu hulluuden hyökkäyksellä, saattoi olla mahdollista kärsivällisellä ja systemaattisella älyn ja moraalin ohjauksella tehdä parannusta asiaan.³⁵⁰

Maudsley pohti, että mahdollisesti yksilön merkitys ja vastuu lajilleen eivät ole niin suurta kuin ihminen taipuu ajattelemaan.³⁵¹ Mielenkiintoisesti Maudsley veti jälleen yksilönkehityskeskustelun lajinkehitykseen toteamalla, että ehkä yksilönkehitys täydelliseksi ei olekaan luonnon tarkoitus, sillä siihen ei yksi elinikä riitä.³⁵² Variaatioita tarvitaan kehittämään ihmislajia eteenpäin, mutta selkeästi Maudsley suhtautui kriittisesti siihen, että täydellisyys olisi varsinkaan yksilön kohdalla mahdollista saavuttaa. Hän kritisoi sekä sitä, että täydellisyys oli saavutettavissa, että keinoja, joilla

³⁴⁵ Maudsley 1902, 86.

³⁴⁶ Tämä tapahtui hänen mukaansa eugeniikan, koulutuksen, hoivan ja ympäristön saavutuksia hyödyntäen.

³⁴⁷ Maudsley 1916, 256–257. Ks. lisää teemasta myös esim. Maudsley 1902, 43.

³⁴⁸ Maudsley 1896, 288.

³⁴⁹ Maudsley 1896, 274.

³⁵⁰ Maudsley 1884b, 264.

³⁵¹ Maudsley 1908, 105.

³⁵² Maudsley 1902, 86.

tähän pyrittiin.

6. Maudsleyn käsitykset yksilöstä ja yksilön kehityksestä, ja niiden suhde viktoriaanisen älymystön kulttuuriin

Tässä pro gradu -työssäni käsittelin viktoriaanisen ajan älymystön kulttuurissa vallitsevaa keskustelua yksilön määritelmästä, yksilön kehityksestä, tähän kehitykseen vaikuttamisesta ja vaikuttamisen päämääristä pureutumalla siihen yhden henkilön teoksista nousevien käsitysten avulla. Alienisti Henry Maudsleyn laaja ja pitkän ajan kattava kirjallinen tuotanto on oman aikansa sävyttämä, ja teokset on kirjoitettu viktoriaaniseen aikaan ja kyseiselle yleisölle. Hän lainasi luonnontieteiden tuloksia, filosofiaa, historiallisia kertomuksia ja raamatullisia metaforia perustellakseen omia näkemyksiään, mikä tekee hänestä moniulotteisen ja jopa vaikeaselkoisen kirjoittajan. Tämä tuo omat haasteensa hänen ajattelunsa tulkintaan.

Maudsleylle ihmisyksilö oli lajinsa edustaja ja merkityksellinen ennen kaikkea juuri lajinsa vuoksi. Lajiin yksilön satoi perimä, mistä ei Maudsleyn silmissä päässyt yli eikä ympäri. Yksilöllisyyden ja erillisyyden pohjasta kunnian sai evoluutio, jonka ansiosta syntyi koko ajan uusia variaatioita. Maudsley jakoi älymystön yleiset näkemykset erillisistä henkisistä ja fyysisistä osista, jotka yhdistyivät kokonaisuudeksi. Hän korosti aistitietojen yhtenäisyyden merkitystä, vaikka pitikin aisteja rajallisina. Vaikka aiemmissa tutkimuksissa on tuotu esiin, että Maudsley korosti selkeästi ihmisen fyysisestä puolta niin sairauden kuin terveydenkin näkökulmasta, niissä ei ole mielestäni annettu tarpeeksi painoarvoa Maudsleyn näkemyksille ihmisen mielestä ja sen vaikutuksesta yksilökäsitykseen. Vaikka mielen pohjana olivat aivot ja sitä kautta yksilön ruumis, ilman mieltä ja erityisesti *egoa* ihminen ei ollut Maudsleyn silmissä yksilö.

Väitän, että hänen ajattelunsa ymmärtämisen tueksi tarvitaan kolme käsitettä: ideaali, todellinen ja ”tavoiteltava” yksilö. Maudsleylle ideaali yksilö oli kuva, jota ihminen piti suuntaviivanansa, mutta josta yksilö todellisuudessa oli kaukana. Se ei siis ollut Maudsleyn oman ajattelun ihanneyksilö, vaan ihmisille ominainen tapa muodostaa ihanteita. Yhtä kirjava sateenkaarikäsite oli ”todellinen yksilö” – jokainen yksilöksi määriteltävä oli tällainen. Maudsley tuntui teksteissään kritisoivan molempia, ensimmäistä siitä, että se oli saavuttamattomissa, ja toista siitä, että se oli kaukana ihanteestaan.

Maudsleyn ihmiskäsitys oli eittämättä pessimistinen, kuten aiemmin on väitetty. Kuitenkin tähän pessimistisyyteen saa uuden, pehmentävän näkökulman, kun ottaa huomioon hänen ajattelunsa taustalla vaikuttavan käsityksen todellisen ja ideaalin yksilön ristiriidasta ja sen tarpeellisuudesta. Hän ei uskonut kummankaan olevan hyvä, mutta koki tämän ”sodan” olevan välttämätön ihmiskunnalle, sillä se loi liikettä ja liike vei lajia eteenpäin. Lajin säilyminen vaati jatkuvuutta, eli lisääntymistä, ja tällöin yksilön ei itsensä tarvinnut tulla täydelliseksi, kunhan ei degeneroinut lajia jälkeläistensä kautta joko huonolla perimällään tai huonolla kasvatuksella. Maudsleyn tuotannossa näkemykset yksilöiden ja lajin tulevaisuudesta ovat optimistisempia hänen varhaisemmassa tuotannossaan, mutta muuttuvat synkemmiksi uran loppua kohden. Voi vain arvailla, kuinka paljon hänen oma vanhenemisensa, brittiläisen maailmanvallan hiljainen heikkeneminen suhteessa muuhun maailmaan ja 1. maailmansodan alku ovat vaikuttaneet hänen omaan mielentilaansa. Hän teki uransa mielensairauksien parissa asyyleissa, mikä sekin on saattanut lisätä hänen pessimistisyytensä. Kuitenkin varsinkin uransa ensimmäisinä vuosikymmeninä hän vielä uskoi, että mieleltään heikkolahjaisissa ja hulluissa saattoi oikealla ohjauksella tapahtua kehitystä. Hän osoitti inhimillisyyttä potilaitaan kohtaan, eikä myöskään sallinut näiden ”vähemmän yksilöiden” joutua kohdelluksi eläinten lailla.

Teksteistä on pääteltävissä, että kaikki ihmiset eivät olleet *yksilöitä* Maudsleyn silmissä. Hänen mukaansa villeillä eli alemmilla roduilla ei ollut samanlaista tietoisuutta itsestään, joten nämä elivät nykyhetkessä kuten lapset, joiden ego ei ollut vielä muodostunut, tai hullut, jotka olivat sairastuneita mieleltään ja siten tietoisuudeltaan. Nämä kaikki olivat alemmalla tietoisuuden tasolla ja vähemmän yksilöitä Maudsleyn ajattelussa. Myös sivistystasolla ja yhteiskuntaluokalla oli jonkinlainen merkitys – hän piti esimerkiksi koulutetun luokan aivoja kouluttamattomampaa kookkaampina ja uskoi, ettei hulluuteen voinut sairastua ilman ensin saavutettua korkeampaa sivilisaation tasoa. Näin saattoi odottaa aiempien tutkimuksienkin perusteella. Mielenkiintoinen yllätys nousi esiin sukupuolen kohdalla. Olisi voinut olettaa, että Maudsley, joka oli tunnettu ajalle tyypillisestä suhtautumisestaan naisiin, olisi pitänyt naista vähemmän yksilönä kuin miestä. Hän kritisoi naisten yhteiskunnallisia vaatimuksia vetoamalla fysiologiaan ja vaikka hänestä naisella oli tietoisuus, tällä ei ollut samassa määrin energiaa käytettävissään kuin miehellä. Olennainen seikka oli kuitenkin se, että yksilöitä oli

kahta sukupuolta, ja näillä oli omat eriytyneet piirteensä ja tehtävänsä, ja joita toinen ei voinut täyttää. Väitän siis, ettei nainen ollut Maudsleyn ajattelussa vähemmän yksilö, vaan *erilainen* yksilö. Naiseus ei ollut sairautta tai jonkinlaista alikehittyneisyyttä. Tässä Maudsley jakoi monien viktoriaanisten ajattelijoiden, kuten Spencerin näkemyksen siitä, että sekä naisia että miehiä tarvittiin yhteiskunnassa, vaikka heille oli varattu yhteiskunnassa erilaiset tehtävät.

On selvää, että Maudsley uskoi, että yksilö *kehittyi* sekä fyysisesti että henkisesti. Hänelle yksilön kasvu ja kehitys edustivat terveyttä, joka aiheena oli paljon esillä ajan keskusteluissa. Terveyden kautta yksilöllä oli suuri merkitys linkkinä koko rodun terveyteen. Hän näki kehittymisen osa suurempaa kokonaisuutta, johon kuuluivat myös rappeutuminen ja häviäminen. Yksilö ei voinut yhtä aikaa prosessin kaikissa vaiheissa, vaikka lajin kokonaisuudessa kaikki nämä osaprosessit olivat käynnissä koko ajan. Maudsley näytti ajatelleen, että yksilöllä oli sisäänrakennettu tarve kehittyä henkisesti, mikä tuli esiin vaikkapa luovuutena. Elämä oli jatkuvaa liikettä, ja liike oli hermostosta lähtevää toimintaa vastauksena aistien tuomalle tiedolle. Vitaalista eli elämän energiaa tarvittiin elämänsä kulkuun ja sen muutoksiin. Mielen kehitys tarvitsi ajallista jatkuvuutta, sillä kehitys rakentui menneisyyden tiedon varaan ja sitoi jokaisen mielen osaksi sukupolvien ketjua. Siihen liittyi lajia kehittävä jatkuvuus, mikä tapahtui yksilön lisääntymisen ja kuoleman kautta. Maudsleyn ajattelussa kuolema oli yksilölle luonnollinen ja vääjäämätön päätepiste, mutta hän ei kuitenkaan toivonut ihmisen lajina päättyvän enneaikaisesti.

Maudsley painotti kehityksessä *harjoituksen* merkitystä, sillä perimän tuomat valmiudet oli otettava käyttöön asteittaisella harjoittelulla. Hän ei kuitenkaan uskonut yksilön voivan ylittää perimäänsä eli jos se ei ollut valmiuksia neroksi, ei sellaiseksi kehittynyt, vaikka olisi kuinka harjoitellut. Toisaalta, jos ympäristö ei tukenut kehitystä, ei parhainkaan perimä voinut nousta niin korkealle kuin suotuisissa olosuhteissa. Fyysisistä kehitystä ohjasi lähes täysin perimä, mutta henkinen kehitys ei tapahtunut ilman muita ihmisiä. Ilman yhteisöä eläminen olisi sama kuin ruumis ilman verta, koska kaksi perusvaistoa eli nälkä ja lisääntymistarve eivät saaneet moraalista tyydyttämiskanavaa ilman tervettä ympäristöä.

Maudsley käsitteli elämänvaiheita syntymästä kuolemaan erityisesti normaalissa kehityksessä tapahtuneiden virheiden kautta, mikä on ymmärrettävää, sillä Maudsley

teki elämäntyönsä mielensairauksien parissa. Joissain elämänvaiheissa ihminen oli hänen mielestään herkkä mielensairauksille, mikä oli yleinen ajattelumalli hänen aikanaan. Hullujen kuvauksista on kuitenkin löydettävissä kääntöpuolena näkemyksiä siitä, millaisena hän piti tervettä elämänkaarta. Maudsleyn teoksissa yksilön elämänkaareissa oli erotettavissa neljä vaihetta. Ne olivat elämän energian virtauksen mukaisesti olemukseltaan lapsuudessa ja nuoruudessa nousevia, aikuisuudessa tasaisia ja vanhuudessa laskevia. Ihmisen tarkalla iällä ei näytä olleen merkitystä, vaan elämänvaiheesta toiseen siirtyminen oli jonkinlainen vaiheittainen ja asteittainen jatkumo. Hän käsitteli suhteellisen paljon lapsuutta ja vanhuutta. Näistä ensimmäisen hän näyttää kokeneen elämänvaiheena, jolloin kehitystä tapahtui eniten ja lapsuus näkyi teoksissa positiivisuuden sävyttämänä asteittaisena uuden oppimisena. Kehitys huipentui *egon* muodostumiseen puberteetissa, jolloin ihmisestä tuli Maudsleyn silmissä ”hän”, yksilö, ei enää ”se”. Aikuisuus oli normaalissa kehityksessä tasaista ja suhteellisen tuottavaa, naisilla äitiyttä. Teoksista nousi selkeästi esiin, ettei hänen mielestään edistystä sisältävää kehitystä ei ilmennyt enää rappeutumisen ja katoamisen vaiheessa eli vanhuudessa. Mitä myöhäisemmästä tuotannosta oli kyse, sitä synkemmin ja negatiivisemmin Maudsley näytti käsitelleen vanhuutta. Voidaan kysyä näkyikö tässä hänen oma vanhenemisensä tai kenties yhteiskunnan huoli siitä, mitä tehtäisiin ”tuottamattomille” yksilöille.

Maudsleyllä oli näkemyksiä siitä, mikä oli tavoiteltava yksilö, vaikka hän ei selkeästi tuonutkaan esiin, miten siihen päästäisiin. Todellista ja ihmiskunnan näkemystä ideaalista yksilöstä kritisoidessaan, hän myös kritisoi keinoja (kasvatusta ja koulutusta), joihin niillä päästiin (todellinen yksilö) tai joilla niitä tavoiteltiin (ideaali yksilö). Kritiikkiä tutkimalla voi saada viitteitä siitä, mitä hän piti tavoiteltavana kasvatuksena ja koulutuksena. Maudsleylle lajin kannalta tavoiteltava yksilö oli vapaa tietoisuudesta, kuten Clark (1988) on esittänyt, mutta Maudsley ei selvästikään uskonut, että hänen aikansa yksilöt voisivat saavuttaa tätä huippua. Se oli tavoite, joka siinsi vielä saavuttamattomassa tulevaisuudessa, mutta kohtuullisuuden kautta laji pääsisi vapaaksi tietoisuudesta. Tämä vaati oikeanlaista kasvatusta ja ohjausta, jotta oikeasta ja väärästä tulisi ajan kanssa refleksin omainen toiminto. Maudsley ei uskonut vapaaseen tahtoon, eikä kokenut, että sitä olisi edes tarvittu.

Maudsley suhtautui hyvin kriittisesti siihen, voitiinko yksilönkehitystä ohjalla haluttuun lopputulokseen, muttei kuitenkaan pitänyt yksilöä immuunina ympäristön vaikutukselle. Kasvatuksen kohteena olivat ennen kaikkea lapset, koska hänen maailmankuvassaan aikuiset olivat jo ”valmiita” ja lapsuudessa tulleiden virheiden osalta muuttumattomia. Siitä huolimatta hän totesi, että yksilön oli itse kehitettävä itseään kasvatuksen ollessa ohi. Kasvattaminen, opettaminen ja harjoittelu kietoutuivat Maudsleyn ajattelussa yhteen ja hän käytti niistä kaikista usein termiä *education*. Kaikkien niiden päämäärä oli tehdä opittavista taidoista, ennen kaikkea moraalisisista taidoista, lopulta lähes automaattisia refleksiä. Perimän tuoma ihmisluonto sai niiden myötä seurakseen *omaksutun* ihmisluonnon, tärkeimmän määrittäjän lopullisen luonteen muodostumisessa. Teksteistä on pääteltävissä, että tämä päämäärä oli jaettavissa kahteen tavoitteeseen, joita olivat yksilön sopeuttaminen ihmisenä olemiseen niin, että tämä pystyi toimimaan ruumiissaan oikealla järjellä ja tunteella, ja sopeuttaminen ihmisyyhteisöön niin, että yksilön omaksuttu ihmisluonto kehittyi. Ei ihme, ettei Maudsley nähnyt tarvetta vapaalle tahdolle tällaisessa mallissa. Hänen mielestään yhteiskunta halusi yksilöstä sellaisen, jonka tahto saattoi perustua lakiin, eikä hän kritisoinut tätä ajatusta, vaikka yhteiskuntaa itsessään kritisoikin.

Toisaalta hän ajatteli, että jos kasvatusta ei voinut tehdä oikein, oli parempi antaa kasvaa omaan suuntaansa kuin kasvattaa väärin. Vanhemmat saattoivat pilata lapsensa huonon perimän lisäksi huonolla esimerkillä. Huono kasvattaminen ei ollut vain moraalittoman esimerkin antamista, vaan myös hemmotteleva ja helpon elämän antamiseen pyrkivä tyyli pilasi jälkikasvun. Kasvatuksessa sukupuoli nousi tärkeään asemaan: hänen mielestään vain nainen oli soveltuva pienen lapsen ensisijaiseksi kasvattajaksi, mutta liiallinen äidinrakkaus oli vahingollista egoistisesta luonteestaan johtuen. Se, millaista kasvatusta ja koulutusta lapselle piti antaa, riippui Maudsleyn mielestä myös lapsen sukupuolesta - tyttö kun oli hänestä energiatasoiltaan heikompi.

Maudsley tunnusti vanhempien antaman kasvatuksen tärkeyden lisäksi myös koulujen merkityksen. Hän myönsi, että jotta yhteiskuntaan voitaisiin tuottaa yhteiskunnan ihannetta noudattavia kunnollisia kansalaisia, koulutuksen oli toimittava suurella skaalalla yhdenmukaista oppilaita ja ottamatta huomioon yksilöiden erilaisuutta. Hän kuitenkin osoitti huolensa siitä, että koska koulut toimivat ajatuksella, että jokainen oli yhtäläillä samaan kehitykseen kykenevä, monen yksilön potentiaali

vahingoittui. Hän oli jollain tasolla myös epäilevä sen suhteen, olisiko yhteiskunnan ideaali yksilö toteutuessaankaan paras mahdollinen. Hän näytti kuitenkin ajatelleen, että paras mahdollinen koulutus toteutettaisiin hyödyntäen yksilöpsykologiaa, jossa jokaisen yksilön virheet ja potentiaali voitaisiin huomioida tarkasti niiden kehittämiseen täsmennetyillä opinnoilla ja harjoituksilla. Väitän, että tämä selittää myös sitä, miksi hän vastusti massakoulutusta.

Maudsleyn teksteistä on pääteltävissä hänen kriittisyytensä ajan edistysuskoa ja yksilön ja lajin täydellistymistä kohtaan. Vaikuttaa jopa siltä, että mitä myöhemmästä tuotannosta oli kyse, sitä enemmän Maudsley uskoi tuhoon, ei täydellistymiseen. Maudsleyn aikalaiskriitikki on jaettavissa kolmeen eri teemaan. Ensimmäiseksi hän kritisoi täydellistymiseen tähtääviä keinoja, kuten kasvatusmetodeja ja systemaattisen kasvatuksen liian myöhäistä aloittamista. Toiseksi hän kritisoi myös yleisesti täydellistymisajattelua esittäen todisteita sen suhteen, ettei täydellistyminen ollut todennäköistä. Täydellistyminen oli hänelle ihmisten toive, kuten ikuisen rikkauden ja onnellisuudenkin mahdollisuudet, joiden toteutumiseen ihminen uskoi ilman sen suurempia todisteita. Hän suhtautui epäileväisesti aatteisiin ja ajattelijoihin, jotka uskoivat yksilön menestyksen riippuvan omasta panostuksesta. Joidenkin todellisuudentajua hän suorastaan epäili, mutta toisia hän piti selväjärkisempinä, jos näillä oli ollut esittää konkreettisia ratkaisuja – kuten koulutus – vaikka hänen mielestään ihminen pysyi eläimenä vaistoineen toiveista ja pyrkimyksistä huolimatta. Hän perusteli ajatuksiaan viittauksilla tieteen tuloksiin ja historiaan: ei ollut vielä todistettu minkään kehityksen olevan pysyvää.

Kolmanneksi teemaksi nousi kritiikki sitä kohtaan, että täydellistymiseen olisi yhtäläinen mahdollisuus jokaisella yksilöllä. Ensinnäkin hän painotti, että perimän tuoman luonteen muuttumista ei ollut todistettu, vaikka ulkoa päin yksilö näyttäisi muuttuneen parempaan. Maudsleyn mukaan ihmisillä ei ollut tarpeeksi tietoa kehityksen lainalaisuuksista, jotta esimerkiksi systemaattisella parinvalinnalla olisi luotu parhaimpia mahdollisia yksilöitä. Lisäksi Maudsleyn huomautti, että täydellistyminen ei voisi tapahtua nopeasti, vaan veisi aikaa.

Kritiikistään huolimatta Maudsley näki täydellistymisajattelulla olevan suuria hyötyjä. Hän pohti sitä, millaista yksilön kasvatuksen olisi oltava, jotta yksilöt ja laji regeneroituisivat. Hän näytti uskoneen, että tietyillä edellytyksillä ja toimilla ihminen

voisi päästä ”tavoiteltavaksi yksilöksi”. Maudsleyn näkökulmasta katsottuna yhteiskunta hyötyi siitä, että ihmiset uskoivat täydellistymismahdollisuuksiin: utopian turvin ihmiskunta meni eteenpäin ja pyrki kehittymään. Hän pohti, että luonnon tarkoitus ei ehkä ollutkaan yksilön täydellistäminen, vaan rodun tai lajin eteenpäin meneminen. Maudsleytä on väitetty pessimistiksi tulevaisuuden suhteen, mutta näiden tulosten valossa hän ei kuitenkaan nähnyt kehityshaaveita täysin tarpeettomina.

Tosin Maudsley oli koko uransa ajan kriittinen täydellistymistä kohtaan, ja tahti näyttää vain kiihtyneen myöhemmässä tuotannossa. Voidaan ajatella, että yksi syy kritiikin tiheään esiintymiseen oli se, että usko edistykseen oli vahvaa yhteiskunnassa, ja Maudsley otti kantaa siihen, mitä keskusteltiin. Toisaalta kuten tutkimuskirjallisuus on osoittanut, mitä pidemmälle 1800-luku eteni, sitä enemmän myös aikalaisten luottamus alkoi säröillä. Maudsley ei ollut kriittisyydessään yksin, vaikka valtaosan näkemyksissä esimerkiksi kasvatuksen mahdollisuudet olivat edelleen korkealla.

Maudsleyn teokset ovat aiemmin olleet lähdeaineistona tutkimuksissa, joissa on joko kartoitettu hänen näkemyksiään ihmislajista ja sen degeneraatiosta, tai jos hänen yksilökäsitystään on tutkittu, se on tapahtunut jonkun teeman näkökulmasta, kuten psykiatrian, rikollisuuden, seksuaalisuuden tai sukupuolen kautta. Tässä tutkimuksessa olen kartoittanut Maudsleyn ajattelua sellaiselta osa-alueelta, mitä on harvemmin tutkittu. Maudsleyn ajattelun pitkät linjat tulevat esiin tällaisessa työssä, jossa on käytetty aineistona hänen kirjoituksiaan koko hänen aktiivisen uransa ajalta. Työssä painottuu kuitenkin hänen uransa loppuvaiheen tuotanto, mikä ei myöskään enää ole ajallisesti luottavissa viktoriaaniseen aikakauteen. Syy vuoden 1916 teoksen painoarvoon tutkimuksessani on ensinnäkin kyseisen teoksen aiheissa: uransa loppuvaiheen teoksessa hän näytti ikään kuin koonneen yhteen ajatuksiaan vuosikymmenten aikana ja teos vaikuttaa eräänlaiselta ”kokoomateokselta”, jossa hän ottaa kantaa useisiin aiheisiin, joita hän uransa aikana käsitteli erillisissä teoksissaan. Koska Maudsley ei käsitellyt näkemyksiään jokaisessa teoksessaan, on vaikea arvioida yksittäisen ajatuksen kehittymistä hänen uransa eri vuosikymmeninä, mutta verrattaessa niitä vuoden 1916 teokseen, voi kuitenkin todeta, että hänen ajattelunsa muuttui yleisesti pessimistisemmäksi, vaikkakin ei kaikilta osin. Myös tässä teoksessa on löydettävissä eräänlaisia myönnötyksiä edistysuskon kannattajille: Maudsley koki, että edistysuskosta ja ideaalin ja todellisen yksilömallin ristiriidasta oli hyötyä ihmisille

lajina. Se, kuinka paljon Maudsley itse uskoi hyödyn olevan tarpeeksi suurta voittamaan degeneraation, jää tulkintojen varaan. Aiemmat tutkimukset ovat se suuntaisia, että Maudsley uskoi tuhon olevan tulossa hiljalleen, mutta väistämättä. Hän oli viktoriaanisen älymystön täydellistymishaaveiden kriitikko, joka painotti evoluutiota ja erityisesti degeneraatiota.

Kuten muissakin aate- ja intellektuaalihistorian tutkimuksissa, myös minun tutkimukseni tuloksia arvioidessa on otettava huomioon kontekstoinnin sidonnaisuus tutkijan päättelyyn. Johdannossa tuli esiin, että kontekstointi on eräänlaista kutomista, jossa yhdistyvät tekstin ja kontekstin tulkinta, missä piilee toki aina vaaroja siitä, että ylitulkitsi tai olettaa omista lähtökohdistaan. On myös mahdollista, että tutkija näkee teksteissä ja niiden kautta välittyvissä ajatuksissa vaikkapa sellaista ajallista koherenssia tai kirjoittajan ”ajattelun kehittymistä”, mitä siinä ei toisen tutkijan näkökulmasta olisi. Tätä vaaraa olen pyrkinyt pienentämään aineiston huolellisella valitsemisella ja läpikäymisellä, sekä tutustumisella ajan älymystön kulttuuriin tutkimuskirjallisuuden avulla. Saamani tulokset voisivat olla hyvin erilaisia yhteiskunnan näkemyksiin suhteutettuna, jos olisin valinnut vertailukohdaksi jonkin rajatumman osan älymystön kulttuurista. Jatkotutkimuksessa Maudsleyn yksilönäkemyksiä voisi tarkastella erityisesti esimerkiksi hänen oman tieteenalansa, psykiatrian ja psykologian kontekstissa.

Maudsleyn käsitykset yksilöstä, kehityksestä ja kehitykseen vaikuttamisesta ovat vain yksi esimerkki aikakauden käsityksistä. Ne syntyivät ja muokkautuivat aikansa kontekstissa jatkuvassa vuorovaikutuksessa ajan älymystön kulttuuriin, mutta olivat yhteydessä myös laajempiin, alemmissa kansankerroksissa olevia käsityksiin ainakin epäsuorasti. Ei ole yhdentekevää, miten yksilö määritellään - kenet lasketaan yksilöksi - ja millaiseksi yksilöitä halutaan kehittää. Näkemykset yksilöstä ovat mielestäni yksi tärkeä osa laajempaa ihmiskäsitystä ja sitä kautta yhteiskunnanäkemyksiä. Myös Maudsleyille yhteiskunta koostui yksilöistä ja yksilöt tarvitsivat yhteisöään. Hän oli kirjoituksillaan osaltaan toisintamassa, osittain luomassa aikansa näkemystä normaalista ja epänormaalista ihmisestä. Tämä on keskustelua, jota käymme yhteiskunnassamme tänäkin päivänä. Sillä, miten yksilö määritellään, on eittämättä vaikutusta aikansa yhteiskuntaan jokaisena aikakautena.

Lähteet

I Alkuperäislähteet

Artikkelit:

Maudsley, Henry (1860), The correlation of mental and physical forces. *Journal of Mental Science*, vol. 6, 50–78 (The Royal College of Psychiatrists, Jyu).

Maudsley, Henry (1867a), *Journal of Mental Science*, vol 12, 488–502 (The Royal College of Psychiatrists, Jyu).

Maudsley, Henry (1884a), *Sex in Mind and in Education*. Syracuse, N.Y: C.W. Bardeen (American Libraries, <https://archive.org/details/sexinmindandine00maudgoog>, viitattu 30.3.2014).

Maudsley, Henry (1988), *Autobiography*, 1912. *British Medical Journal*, vol. 153, 736–740.

Maudsley, Henry (1917), *Optimism and Pessimism*, *Journal of Mental Science*, vol. 63, 1–16. (The Royal College of Psychiatrists, Jyu).

Kirjat:

Maudsley, Henry (1867b), *The Physiology and Pathology of Mind*. Memphis, Tennessee: Appleton. Uudelleen julkaistu (2010), General Books.

Henry Maudsley (1939), *Natural Causes & Supernatural Seemings*. The Thinker's Library, No. 73. London: Watts & Co. Lyhennelmä vuoden 1896 uusintapainoksesta.

Henry Maudsley (1884b), *Body and Will*. Being an Essay Concerning Will in its

Metaphysical, Physiological and Pathological Aspects. New York: D. Appleton and Company. Uudelleen julkaistu näköispainoksena (2010), Kessinger Publishing.

Maudsley, Henry (1886), *Body and Mind: An Inquiry into their Connection and Mutual Influence, Especially in Reference to Mental Disorders*. Memphis, Tennessee: D. Appleton. Uusintapainos vuoden 1870 teoksesta. Uudelleen julkaistu (2010), General Books.

Maudsley, Henry (1896), *Responsibility in Mental Disease. Authorized Edition*. New York: D. Appleton and Company. Uusintapainos vuoden 1874 teoksesta.

Maudsley, Henry (1902), *Life in Mind & Conduct. Studies of Organic in Human Nature*. Memphis: General Books. Uudelleen julkaistu (2012).

Maudsley, Henry (1908), *Heredity, Variation and Genius, with Essay on Shakespeare and Address on Medicine*. United States: Kessinger Publishing. Uudelleen julkaistu näköispainoksena (2010).

Maudsley, Henry (1916), *Organic to Human: Psychological and Sociological*. London: Macmillan and Co.

II Tutkimuskirjallisuus

Adriaens, Pieter R & De Block, Andreas (2010), The evolutionary turn in psychiatry: a historical overview. *History of Psychiatry*, 21(2) 131–143.

Ahonen, Kalevi (2002). Ylivoimaisesti mallimaasta tasavertaiseksi kilpailijaksi. Teoksessa Pasi Ihalainen (toim.), *Britannia. Saarivaltakunnan Eurooppa-suhteiden historia*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä, 143–178.

Best, Geoffrey (1979), *Mid-Victorian Britain 1851–70*. Fontana: Richard Clay (The

Chaucer Press) Ltd.

Brown, Theodore (1985), Descartes, dualism, and psychosomatic medicine. Teoksessa Bynum, W.F., Porter, Roy & Shepherd, Michael (toim.), *The anatomy of madness: essays in the history of psychiatry. Part I: People and ideas*. London: Tavistock, 40–57.

Bynum, W.F. (1985), The nervous patient in eighteenth – and nineteenth-century Britain: the psychiatric origins of British neurology. Teoksessa Bynum, W.F., Porter, Roy & Shepherd, Michael (toim.), *The anatomy of madness: essays in the history of psychiatry. Part I: People and ideas*. London: Tavistock, 89–102.

Bynum, W.F. (1994), *Science and the Practice of Medicine in the Nineteenth Century*. Cambridge: Cambridge University Press.

Clark, Michael J. (1988), ‘Morbid introspection’, unsoundness of mind, and British psychological medicine, c. 1830-1900. Teoksessa Bynum, W.F., Porter, Roy & Shepherd, Michael (toim.), *The anatomy of madness: essays in the history of psychiatry. Part III: The asylum and its psychiatry*. London: Routledge, 71–101.

Collini, Stefan (1991), *Public moralists. Political thought and intellectual life in Britain 1850-1930*. Oxford: Clarendon.

Culler, A. Dwight (1985), *The Victorian Mirror of History*. Yale University Press: New Haven.

Davidhoff, Leonore (2011), Gender and age in Nineteenth-Century Britain: The Case of Anne, William, and Helen Gladstone. Teoksessa Johnson, Christopher J. & Sabeau, David Warren (toim.), *Sibling relations & the transformation of European Kinship*. New York: Berghahn Books, 289–322.

Ford, Boris (toim.) (1992), *The Cambridge Cultural History, volume 7. Victorian*

Britain. Cambridge: Cambridge U.P.

Freeman, Hugh (2010), Psychiatry in Britain, c. 1900. *History of Psychiatry*, vol. 21, no. 3, 312–324 (SAGE JOURNALS JYU).

Gilbert, Arthur N. (1980), Masturbation and Insanity: Henry Maudsley and the Ideology of Sexual Repression. *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, vol. 12, no. 3, 268–282 (SAGE JOURNALS JYU).

Gilbert, Pamela. K (2010), Chapter five: Popular Beliefs and the Body. “A Nation of Good Animals”. Teoksessa Sappol, Michael & Rice, Stephen P. (toim.), *A Cultural History of the Human Body in the Age of Empire*, 125–148.

Goldman, Lawrence (2005), *Victorian Social Science: From Singular to Plural*. Teoksessa Daunton, Martin (toim.), *The Organization of Knowledge in Victorian Britain*. Oxford University Press: Oxford, 87–115.

Guy, Josephine M. (1998), *The Victorian age. An Anthology of Sources and Documents*. Routledge: Florence.

Haley, Bruce (1978), *The Healthy Body and Victorian Culture*. Cambridge: Harvard University Press.

Halmesvirta, Anssi (2012), *Aatehistorian harjoitus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Harrison, Brian (1990), ‘Kindness and Reason’. William Lovett and Education. Teoksessa Marsden, Gordon (toim.), *Victorian Values. Personalities and Perspectives in Nineteenth Century Society*. London: Longman, 13–28.

Harrison, J.F.C (1989), *Early Victorian Britain: 1832–51*. London: Fontana Press.

Harrison, J.F.C (1991), *Late Victorian Britain 1875–1901*. London: Routledge.

Hau, Michael (2010), Chapter six: The Normal, the Ideal and the Beautiful. Teoksessa Sappol, Michael & Rice, Stephen P. (toim.). *A Cultural History of the Human Body in the Age of Empire*, 149–169.

Hyrkkänen, Markku (2002), *Aatehistorian mieli*. Tampere: Vastapaino.

Jellison, Katherine (2010), *Life Cycle*. Teoksessa Hawes, Joseph M. & Hiner, N. Ray (toim.), *A Cultural History of Childhood and Family in the Modern Age*, Volume 6. Oxford: Berg.

La, M. D. & Dixon (toim.), Vibart M. (1968), *Chambers's encyclopaedia IV*. London: International Learning Systems Corporation Limited.

LaCapra, Dominick (1987), *Rethinking intellectual history: texts, contexts, language*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.

Lewis, Aubrey (1951), *The Twenty-Fifth Maudsley Lecture - Henry Maudsley: His Work and Influence*. *Journal of mental science*, vol. 97, 259–277 (Highwire Press Royal College of Psychiatrists, Jyu).

Lewis, Jane (1991), *Women and social action in Victorian and Edwardian England*. Worcester: Billing & Sons Ltd.

Malthus, Thomas (1798), *An Essay on the Principle of Population*. ElecBook: London (Ebrary, JY).

McCord, Norman (1991), *The Short Oxford History of the Modern World. British History 1815–1906*. Oxford: Oxford University Press.

Nelson, Claudia (2007), *Family Ties in Victorian England*. *Victorian Life and Times* (series). London: Praeger.

Norman, Edward (1990), *Stewart Headlam and the Christian Socialists*. Teoksessa Marsden, Gordon (toim.), *Victorian Values. Personalities and Perspectives in Nineteenth Century Society*. London: Longman 158–169.

Oppenheim, Janet (1991), "Shattered nerves": doctors, patients, and depression in Victorian England. New York: Oxford University Press.

Pick, Daniel (1989), *Faces of degeneration: a European disorder, c. 1848- c. 1918*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pojman, Louis P. (2006), *Who are we? Theories of Human Nature*. New York: Oxford University Press.

Postlethwaite, Diana (1984), *Making it Whole. A Victorian Circle and the Shape of Their World*. Columbus, Ohio: Ohio State University Press.

Rose, Jonathan (1986), *The Edwardian Temperament 1895–1919*. Athens, Ohio: Ohio University Press.

Rylance, Rick (2000), *Victorian psychology and British culture, 1850–1880*. Oxford: Oxford University Press.

Sappol, Michael (2010), Introduction: Empires in Bodies; Bodies in Empires. Teoksessa Sappol, Michael & Rice, Stephen P. (toim.), *A Cultural History of the Human Body in the Age of Empire*, 1–35.

Skinner, Quentin (2002), *Visions of Politics. Volume I: Regarding method*. Cambridge: Cambridge University Press.

Scott, Peter (1956), *Pioneers in Criminology*. XI. Henry Maudsley (1835–1918). *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, vol. 46, no. 6, 753–769

(JSTOR, Jyu).

Stafford, William (1988), John Stuart Mill: critic of Victorian values? Teoksessa Sigsworth, Eric (toim.), In search of Victorian values. Aspects of nineteenth-century thought and society. New York: Manchester University Press, 88–102.

Thompson, Thea (1981), Edwardian Childhoods. London: Routledge & Kegan Paul.

Turner, Trevor (1988), Henry Maudsley: Psychiatrist, Philosopher, and Entrepreneur. Teoksessa Bynum, W.F., Porter, Roy & Shepherd, Michael (toim.), The Anatomy of Madness: Essays in the History of Psychiatry. Part III: The Asylum and its Psychiatry. London: Routledge, 151–189.

Young, Robert M. (1990), Herbert Spencer and 'Inevitable' Progress. Teoksessa Marsden, Gordon (toim.), Victorian Values. Personalities and Perspectives in Nineteenth Century Society, London: Longman, 14–157.

Wee, Alvin (2002), Herbert Spencer (1820–1903). The Victorian Web. <http://www.victorianweb.org/philosophy/spencer/spencer.html> Viitattu 25.4.2012.

Worboys, Michael (2010), Chapter two: Medical Perspectives on Health and Disease. Teoksessa Sappol, Michael & Rice, Stephen P. (toim.), A Cultural History of the Human Body in the Age of Empire, 61–86.